

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2016

Magda Těšínská

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra primární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Formy spolupráce rodiny a školy na počátku školní docházky

Forms of Family and School Cooperation at the Beginning of school

Attandance

Magda Těšínská

Vedoucí práce: PhDr. Jana Kargerová, Ph. D.

Studijní program: Učitelství pro základní školy (M7503)

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy (I.ST)

2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Formy spolupráce rodiny a školy na počátku školní docházky vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce paní PhDr. Janě Kargerové, Ph.D. za její laskavý lidský přístup a čas, který mi věnovala při vedení práce. Děkuji za její cenné rady a podnětné připomínky. Poděkování patří i mé rodině, mému manželovi a dětem za velkou podporu a trpělivost. Chtěla bych poděkovat i sestře a mamince, které byly mojí důležitou oporou. Děkuji všem kolegyním a přátelům, kteří mě při psaní diplomové práce podporovali.

Abstrakt

Diplomová práce se soustředí na formy spolupráce mezi rodinou a školou na počátku školní docházky. Teoretická část definuje rodinu a školu jako výchovně – vzdělávací instituce. Mapuje kořeny vývoje spolupráce těchto institucí. Ukazuje současné trendy ve spolupráci mezi rodinou a školou s využitím prvků a strategie z inovativního pedagogického programu Začít spolu a projektu Rodiče vítáni. Poukazuje na prvky ovlivňující problematiku vzájemných vztahů. V úvodu empirické části je nejprve rozepsána metodologie kvalitativního výzkumu. Hlavní technikou realizační fáze bylo zúčastněné pozorování, dotazování a polostrukturované rozhovory s pedagogickými pracovníky a s rodiči žáků ve dvou školách, v běžné základní škole a ve škole hlásící se k programu Začít spolu, která obdržela certifikát Rodiče vítáni. Partnerská realita byla analyzována na základě splňování kritérií uvedených v dokumentu Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA. Na základě výzkumného šetření došlo k identifikování skutečného stavu na obou školách, jeho pozitivních stránek i nedostatků.

Klíčová slova

rodina, škola, žák, učitel, komunikace, spolupráce rodiny a školy, první stupeň základní školy, zkušenosti, inovativní programy, Začít spolu, Rodiče vítáni

Abstract

This thesis focuses on forms of cooperation between family and school at the beginning of school attendance. The theoretical part defines family and school as educational institutions and traces the development of cooperation between these institutions. It shows current trends in cooperation between family and school using the elements of a strategy of innovative educational program Step by Step and project Parents welcome. It refers to the elements that affect mutual relations. At the beginning of the empirical part is first described the methodology of qualitative research. The main techniques used were observation, questioning and interviews with teaching staff and the parents of pupils at two schools - at the average primary school and at the school using the program Start together, which received a certificate Parents welcome. Partner reality was analyzed on the basis of a document Competent teacher of the 21st century: An international professional quality framework ISSA. The research identified the actual situation in each school, its benefits and weaknesses.

Keywords

family, school, pupil, teacher, communications, family and school collaboration, experience, elementary school, innovative programs, a school providing the program Step by Step and Parents welcome

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Pojetí rodiny a školy	11
2.1	Charakteristika pojmu rodina.....	11
2.2	Charakteristika pojmu škola.....	15
2.3	Kořeny vztahu rodiny a školy	17
2.3.1	Modely vztahů mezi rodinami a školami.....	18
2.4	Shrnutí kapitoly.....	21
3	Předpoklady pro efektivní spolupráci na počátku školní docházky	23
3.1	Vzájemná očekávání	23
3.1.1	Očekávání rodičů	23
3.1.2	Očekávání učitele.....	24
3.2	Principy spolupráce.....	24
3.3	Příležitosti k budování výchovného partnerství.....	28
3.4	Úskalí vzájemné spolupráce.....	29
3.5	Shrnutí kapitoly.....	31
4	Téma spolupráce a rodiny a školy v současných kurikulárních dokumentech.....	34
4.1	Bílá kniha	34
4.2	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	34
4.3	Vzdělávací programy a iniciativy akcentující spolupráci s rodiči žáků.....	35
4.3.1	Rodiče vítáni	35
4.3.2	Začít spolu.....	36
4.4	Porovnání kritérií obou programů.....	38
4.5	Shrnutí kapitoly.....	41
5	Závěr teoretické části	42

6	Vymezení problému a cíle praktické části	45
6.1	Vymezení problému	45
6.2	Charakteristika a cíle praktické části.....	45
7	Metodika výzkumu	45
7.1	Výběr škol	46
7.2	Časový průběh výzkumného šetření	47
7.3	Výzkumný vzorek	47
7.3.1	Výzkumný vzorek A	47
7.3.2	Výzkumný vzorek B	48
7.4	Charakteristika popisované školy vzorek A.....	48
7.5	Charakteristika popisované školy vzorek B.....	50
8	Realizace výzkumu	51
8.1	Průběh, realizace a vyhodnocení šetření na běžné základní škole	51
8.1.1	Dotazníky pro rodiče žáka ZŠ vzorek A.....	51
8.1.2	Dotazník pro pedagogy ZŠ vzorek A	58
8.2	Analýza spolupráce rodiny a školy na základě kritérií dokumentu Kompetentní učitel 21. století vzorek A	64
8.3	Průběh, realizace a vyhodnocení šetření na základní škole pracující podle programu Začít spolu	72
8.3.1	Dotazník pro rodiče žáka ZŠ vzorek B.....	72
8.3.2	Dotazníky pro pedagoga ZŠ vzorek B.....	79
8.4	Analýza spolupráce rodiny a školy na základě kritérií dokumentu Kompetentní učitel 21. století vzorek B	84
9	Závěr praktické části	91
10	Závěr	93
11	Seznam použité literatury	95

12	Seznam příloh	98
13	Seznam tabulek	99
14	Seznam grafů	101

1 Úvod

Dítě je dar. Přichází na svět a potřebuje mít kolem sebe své lidi, mámu a tátu, kteří mu dají lásku, bezpečí a podněty, které ho postupně rozvíjejí. Je to jeho rodina.

V dalším období vstupují do světa dětí jiní dospělí. V předškolním období jsou to pedagogové z mateřské školy, potom pedagogové ze základní školy. Je to jeho škola.

Rodina a škola jsou dvě významné instituce, které jsou důležitými strůjci obrazu společnosti. Rodiče a učitelé mají společný cíl – optimální vývoj dětí. K dosažení tohoto cíle je nutná vzájemná spolupráce mezi oběma subjekty.

Spolupráce školy a rodiny mě zajímá nejen z pohledu pedagoga s dlouholetou praxí, ale i jako rodiče svých dětí. Do problematiky spolupráce jsem vhlédla z pozice učitelky v mateřské škole s více než třicetiletou praxí, kde je význam spolupráce mezi rodinou a školou také naprosto nezbytný. Z mého pohledu je tomuto tématu věnován větší zřetel až v posledních letech. Spolupráce a komunikace mezi rodinou a školou se čím dál více dostává do povědomí a zájmu veřejnosti. Vzájemná spolupráce mezi oběma institucemi je významným ukazatelem kvality ve vzdělávání. Na základě zájmu a potřeby hlouběji tuto oblast, velmi významnou pro edukaci, prozkoumat a zmapovat, jsem si zvolila jako téma mé diplomové práce *Formy spolupráce rodiny a školy na počátku školní docházky*. V teoretické části nejprve charakterizují klíčové pojmy – rodina a škola. Pokusím se zmapovat historické kořeny jejich vzájemného působení a ovlivňování. Zaměřím se i na efektivnost při spolupráci a komunikaci mezi rodinou a školou, ale také na úskalí, která přinášejí bariéry komunikace mezi školou a rodinou. V další kapitole charakterizují současné kurikulární dokumenty, Bílou knihu a RVP ZV s bližším pohledem na spolupráci rodiny a školy, zaměřím se na tuto oblast i v dalších dokumentech - ve výchovně vzdělávacím programu *Začít spolu* a v projektu *Rodiče vítání*.

V empirické části budu vycházet z teoretických východisek zpracovaných v teoretické části a pokusím se nahlédnout do systému a forem spolupráce na počátku školní docházky v běžné základní škole, ve škole pracující podle programu *Začít spolu* a ve škole hlásící se k projektu *Rodiče vítání*. Mým cílem je popsat a identifikovat reálný stav forem spolupráce na těchto typech škol. Vyzdvihnout pozitiva a efektivitu jednotlivých forem spolupráce mezi rodinou a školou. K analýze skutečného stavu využiji kritéria z dokumentu *Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA*. Na základě

příkladů z dobré praxe, reflexe pedagogů i rodičů a na základě vlastního zúčastněného pozorování a dotazování všech stran – rodičů i pedagogů - bych ráda shrnula a okomentovala reálnou situaci spolupráce mezi rodinou a školou na různých typech škol. Domnívám se, že mé teoretické znalosti a vědomosti ze studia na pedagogické fakultě společně s mou zkušeností z dlouholetého pedagogického působení mi pomohou reflektovat zjištěné údaje a obohatit nejen svůj profesní život, ale pomohou nahlédnout do problematiky spolupráce rodiny a školy na počátku školní docházky ostatním pedagogům a také rodičům.

TEORETICKÁ ČÁST

2 Pojetí rodiny a školy

2.1 Charakteristika pojmu rodina

Ve své diplomové práci se zabývám spoluprací rodiny a školy, proto považuji za důležité obecně nastínit pojem rodina a škola. Zaměřím se na tyto pojmy v podání několika autorů a vysvětlím, s kterými se ztotožňuji.

Rodina patří k nejdůležitějším institucím ve společnosti. Rodinu tvoří rodiče a jejich potomci. Rodiče podle Matějčka (1986) vytvářejí svým dětem zázemí, nejen materiální, citové a společenské, ale i takové, ve kterém se dítě cítí bezpečně. Je to domov, ve kterém má dítě svoje lidi, na které se může spolehnout a kteří jsou pro něj oporou a vzorem. Dítě zde má svoje místo a svou roli. V každé lidské generaci má rodina jiný život, podle Matějčka (1986) je to vývojová nutnost. Technický pokrok, nové objevy ve zdravotnictví, nové formy společenského styku, nová organizace práce, to vše ovlivňuje chod celé rodiny. V dnešní době už děti nejsou zapojeni do práce rodičů, jako to bylo ještě tři generace nazpátek, dnes se ráno všichni rozcházejí. Rodiče jdou do své práce a děti do školy. Odpoledne se zase scházejí doma a pro děti je důležité, aby je rodiče brali jako pomocníky při různých pracích nejen doma, ale i na zahradě, v dílně či při opravě rozbitého kola. To je pro dítě daleko podnětnější a důležitější než jen plnění školních a vzdělávacích povinností.

Tato charakteristika rodiny podle Matějčka je mi velmi blízká nejen proto, že vystihuje i mé přesvědčení o působení rodiny, ale i proto, že je psaná formou blízkou a srozumitelnou široké i laické veřejnosti. Z tohoto představení rodiny vyplývá, že rodina má nezastupitelnou roli v životě dítěte.

Je zde rovněž patrné, k jakému posunu v rodinném životě dochází na základě vývoje společnosti. Jde o změnu celkového režimu dne v rodině. Podle Matějčka je velmi důležitá „společná práce“ dětí a jejich rodičů, neboť v těchto činnostech vstřebává dítě větší hodnoty, než při vysvětlování čehokoli.

Rodina podle Průchy (2009) uspokojuje základní, primární potřeby dítěte v raných stádiích jeho života. Jde o potřeby biopsychické a rané potřeby bezpečí, pravidelného životního rytmu, lásky, přiměřeného množství a intenzity podnětů. Potřebu domova, potřebu mít „svého člověka“ a identifikovat se s ním.

Rodina poskytuje dítěti prostor pro seberealizaci, součinnost s ostatními, postupně dítě seznamuje s vybavením domácnosti, skýtá mu bezprostředně působící vzory a příklady. Rodina v dítěti vytváří, upevňuje a rozvíjí vědomí povinnosti, odpovědnosti, ohleduplnosti a úcty jako něco samozřejmého. Rodina otevírá možnost dítěti vejít do mezigeneračních vztahů. Můžeme konstatovat, že rodina má ve vyspělých společnostech hlavní odpovědnost za výchovu svých dětí. Hlavní funkce rodiny je emocionálně-ochranná a výchovně-socializační. Také se podle Průchy (2009) dozvídáme o nezastupitelných a důležitých funkcích rodiny. Domnívám se, že harmonická, funkční rodina vytváří pro dítě nevyčíslitelnou hodnotu a vklad do jeho života, a proto jsem zde uvedla představení rodiny i podle tohoto autora.

Rodina podle Matouška je prvním a závazným modelem společnosti. Předurčuje jeho osobní vývoj, jeho vztah k jiným skupinám lidí. Rodina orientuje dítě na určité hodnoty, vystavuje ho určitým konfliktům, poskytuje mu určitý typ podpory. Rodina má socializační funkci. Rodina podle Matouška (1997) nezastupitelně plní funkci bezpečného, stabilního a chráněného prostředí.

Všichni tři autoři uvádějí nezastupitelnou a důležitou funkci rodiny, s čímž se i já ztotožňuji. Na základě svých osobních zkušeností z mého dětství, kde jsem pocítila všechny zmiňované aspekty ze strany mých rodičů, bezpečí, stabilitu, emocionální ochranu, podnětné prostředí i přesto, že moji rodiče neměli nastudované žádné odborné materiály a publikace, ale přesto svou, dle mého názoru intuitivní výchovou, mě dokázali připravit na život s téměř profesionální úrovní, kladu i já velký důraz na rodinné zázemí pro své dvě děti. Rodina je zpravidla charakterizována jako základní článek ve struktuře společnosti. Výchovně socializační vlivy rodiny spolu s jejími emocionálně ochrannými úkoly jsou považovány za nejvýznamnější součásti působnosti na dítě zejména v období raného dětství, předškolního a mladšího školního věku. Výchova i socializace probíhá v rodině v prolínajících se procesech. Podle Heluse (2001) v procesu socializace dítěte je rozlišována etapa primární a sekundární socializace. V rámci rodiny si dítě utváří první sociální zkušenosti, první návyky sociálního chování. Jedná se tedy o socializaci primární.

Rodiče jsou nejdůležitějšími vychovateli a všichni ostatní mohou pouze doplňovat to, čeho ve výchově dosáhli rodiče. Dobrý společný životní způsob je nejdůležitějším předpokladem úspěšné rodinné výchovy. Efektivní výchova a socializace dítěte v rodině předpokládá standardní obsahový rámec. Podle Heluse (2007) je vymezeno Deset základních funkcí rodiny.

- Rodina uspokojuje základní, primární potřeby dítěte v raných stádiích jeho života. Jde o uspokojení biopsychických potřeb (jídla, pití, pohodlí, pohybu atd.) i raných psychických potřeb bezpečí, pravidelného životního rytmu, lásky, přiměřeného množství a intenzity podnětů.
- Rodina uspokojuje velice závažnou potřebu organické přináležitosti dítěte: potřebu domova, potřebu mít „svého člověka“ (svou matku, svého otce) a identifikovat se s ním.
- Rodina pozvolna uvádí dítě do vztahu k věcem rodinného vybavení – k zařízení domácnosti, přístrojům, nástrojům a předmětům.
- Rodina výrazně určuje dítěti prvopočáteční prožitek sebe samého/sebe samé jako chlapce/dívky.
- Rodina skýtá dítěti bezprostřední vzory a příklady.
- Rodina v dítěti zakládá, upevňuje a dále rozvíjí vědomí povinnosti, odpovědnosti, ohleduplnosti a úcty jako něčeho samozřejmého, co patří k životu jako jeho neoddělitelná součást.
- Rodina otevírá dítěti příležitost vejít do mezigeneračních vztahů a tím hlouběji proniknout do chápání lidí odlišného věku, různého založení, rozdílného postavení.
- Prostřednictvím rodičů, prarodičů, starších sourozenců, příbuzných a přátel rodina navozuje v dítěti představu o širším okolí, o společnosti a o světě.
- Rodina je dětem a dospělým prostředím, kde se mohou svěřit, očekávat vyslechnutí, radu a pomoc

V tomto rozdělení funkcí rodiny klade Helus důraz hlavně na citové vztahy mezi členy rodiny, na působení rodiny na budoucí vývoj dítěte ve společnosti a na povinnosti, které by rodič vůči svému dítěti měl plnit. Pro účely mé diplomové práce se přidržím charakteristiky rodiny podle Heluse, která velmi přesně a výstižně podtrhuje základní funkce rodiny.

Rodina, která tyto úkoly naplňuje, je označována jako funkční. Helus se dále zabývá rodinami, které tato kritéria nenaplnují a jsou z pohledu autora problémové. Nejčastější typy problémově zatížených rodin jsou:

- Nezralá rodina – dítě se narodí nezralým rodičům, je přijímané jako nechtěné.
- Přetížená rodina – na první pohled rodiče nepostrádají výchovnou zralost, o dítě mají zájem. Problémová je tato rodina z důvodu přetíženosti otce a matky.
- Ambiciózní rodina – rodiče jsou pohlaceni vlastními potřebami vzestupu na úkor osobnosti dítěte. Na prvním místě je zde kariéra.
- Perfekcionistická rodina – rodiče zde vystavují dítě vysokým nárokům na jejich výkon. Dítě se tak dostává do permanentní zátěže. Tím vzniká vyčerpanost a úzkost, že neobstojí. Selhání je dítětem i rodinou vnímáno jako katastrofa.
- Autoritářská rodina – vztahy k dítěti jsou omezeny na neustálé přikazování a zakazování, přičemž není přihlíženo k potřebám dítěte. Tím dochází u dítěte k frustraci. Tyto rodiny vyžadují automatickou a slepou poslušnost. Autoritářská výchova používá velmi často trestů.
- Rozmazlující rodina – vždy a ve všem se snaží dítěti vyhovět. Rodiče ochraňují a brání svoje dítě.
- Liberální a improvizující rodina – v této rodině dítěti chybí řád a program. Rodiče dítěti nevytyčují jasné výchovné cíle. Dítě nepřivyká základním principům, podle kterých se má řídit, atak dítě může být líné, sobecké a egoistické, může vyhledávat pochybnou zábavu.
- Odkládající rodina
- Disociovaná rodina – zde jsou vážně narušeny vztahy, které jsou nezbytné po fungování rodinného prostředí.

Z tohoto výčtu vyplývá, že ve společnosti se vyskytují rodiny, které čelí nějakým problémům, neumí si s nimi poradit a negativně to působí na dítě. Pro efektivní komunikaci a spolupráci s rodinou je znalost různorodosti rodin podstatná. Obeznamení s konkrétní rodinou, jejími specifiky, napomáhá učitelé každou rodinu respektovat a na základě toho i zvolit a použít různé způsoby komunikace. Každé dítě vyrůstá v určitém prostředí a vlastnosti tohoto prostředí jeho vývoj nějakým způsobem ovlivňují. Jak uvádí Vágnerová (2002) rodinné prostředí a jeho kontext posiluje rozvoj těch kompetencí dítěte, které považuje za důležité. Na základě toho přichází dítě do školy s různě rozvinutými

schopnostmi a dovednostmi, se zkušenostmi, které ovlivňují jeho postoj ke škole. Zkušenosti, které v rodině získalo, mohou mít pro školní práci pozitivní nebo negativní hodnotu. Pokud se hodnoty rodiny a školy zásadně liší, může vzniknout rozpor. Tento problém může vzniknout u dětí z nižších sociálních vrstev, z odlišné skupiny či z jiné sociokulturní oblasti. Učitel je ten, který by měl najít vhodné způsoby spolupráce se všemi rodinami, a proto je podstatné, aby znal prostředí, z kterého dítě přichází. Jelikož rodina má podle Střelce (2009) ve vyspělých společnostech hlavní odpovědnost za výchovu svých dětí, je vhodné a užitečné, aby škola s rodinou navázala co nejužší spolupráci a vzájemně se podílely na rozvoji dítěte. V ideálním případě je rodina místo, kde život začíná a láska nikdy nekončí.

Pokud v textu zmiňuji rodinu nebo rodiče, mám na mysli všechny zákonné zástupce dětí nebo jejich opatrovníky.

Sekundární socializace je spojována spíše se školou než s rodinou. O tom se podrobněji zmíním v následující kapitole o škole.

2.2 Charakteristika pojmu škola

Pojem škola má původ v řeckém výrazu scholé = volnost, příležitost, možnost, interval, prostor pro aktivitu osvobozující od shonu a starostí, čas vyměřený na získávání poznatků, na vzdělávání. Walterová (2009) uvádí, že škola je společenská instituce. Pro civilizovanou společnost je škola nepostradatelnou institucí, jejíž hlavní funkcí je cílené vzdělávání nastupujících generací. Je jedním z pilířů společnosti, součástí základů institucionální struktury. Funkce školy a školního vzdělávání jsou vymezeny a specifikovány v odpovídajících zákonech, navazujících normách a předpisech.

Hlavním úkolem školy je vychovávat a vzdělávat děti a mládež, podporovat zachování generační kontinuity, posilovat stabilitu, soudržnost a udržitelný rozvoj společnosti a umožňovat začlenění nastupujících generací do života občanského a pracovního. Škola se podílí na kultivaci osobností žáků, formování jejich hodnot, postojů a chování ve specificky organizovaném a vybaveném prostředí, ve vymezeném čase a prostoru.

V pedagogickém slovníku je škola definována jako společenská instituce, jejíž tradiční funkcí je poskytovat vzdělání žákům příslušných věkových skupin v organizovaných formách podle určitých vzdělávacích programů. Pojetí a funkce školy se mění se změnami

společenských potřeb. Stala se místem socializace žáků, podporujícím jejich osobnostní a sociální rozvoj a připravujícím je na život osobní, pracovní a občanský. Postupně ztratila monopol na vzdělávání, stále více se otevírá životní realitě a sbližuje se s neformálním vzděláváním a informálním vzděláváním. Proměny společnosti ovlivňují změny společenských potřeb a požadavků na vzdělávání a funkce školy. Jak uvádí Walterová (2009) v současnosti jsou formulovány tyto funkce:

- Etická funkce
- Ochranná funkce
- Metodologicko - koordinační funkce
- Socializační a personalizační funkce
- Kvalifikační funkce
- Integrační funkce
- Selektivní (třídící) funkce
- Diagnostická funkce
- Kulturační funkce
- Ekologická funkce
- Ekonomická funkce
- Politická funkce

Z tohoto výčtu bych se chtěla blíže zaměřit na socializační funkci, která je založena na předávání vzorců chování a občanského jednání z generace na generaci. Jak uvádí Střelec (2009) škola navazuje na rodinnou výchovu a vzdělávání, vzájemné působení na dítě se propojuje. Jedná se o socializaci sekundární, ve které má významné postavení škola a další instituce. Pro efektivnost vzájemného působení je podstatná spolupráce mezi školou a rodinou. I v této fázi má nezastupitelnou roli rodinné prostředí, které svým působením ovlivňuje vytváření podmínek ke školnímu vzdělávání a ovlivňuje motivaci dítěte k učení. Podle Colemana (2002) škola produkuje příležitosti, požadavky a odměny, rodina produkuje postoje, motivaci a sebepojetí. Na základě interakce mezi těmito dvěma institucemi, kdy rodina vytváří stavební kameny a škola na nich buduje základy učení, dochází ke kvalitnějším školním výsledkům. Jakým způsobem se vztah a spolupráce mezi školou a rodinou vyvíjí, zmapuji v následující kapitole.

2.3 Kořeny vztahu rodiny a školy

Vývoj rodiny a školy v historickém kontextu je možné vnímat jako vývoj souběžný, vzájemně se ovlivňující. Rabušicová (2009) uvádí, že vztahy mezi rodinou a školou se tradičně spíše omezovaly na jednosměrný přenos informací. Informace předávali učitelé rodičům. Spolupráce se zintenzivnila pouze v případech, kdy bylo nutné řešit problémy týkající se docházky, chování nebo vzdělávacích výsledků. K posunu ve vztazích dochází v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století, kdy začali být rodiče vyzýváni, aby jejich kontakt se školou se stal častějším a na neformální úrovni. Nejčastěji se tyto návštěvy uskutečňovaly za účelem diskuzí o prospěchu a chování dítěte. Postupně dostávali rodiče příležitost konzultovat výsledky žáka v přátelské atmosféře, byli vyzýváni k aktivní spolupráci a začali hrát významnější roli ve vztahu ke školní výchově a k vzdělávání dětí. Tento posun ve spolupráci rodiny a školy šel ruku v ruce se změnami, které se děly ve společnosti.

Podle Štecha (2010) uvádějí někteří autoři, že sociální vztahy mezi rodinou a školou jako institucemi existovali již v minulosti, od šedesátých let 20. století nabyly na významu právě individuální interakce mezi rodiči a učiteli. Na základě rozšíření pedagogické a psychologické osvěty se rodiče lépe orientují v pedagogické profesi. Dalším faktorem, který ovlivňuje náhled rodičů na působení školy na jejich dítě je dosažené vzdělání rodičů. Celá spolupráce je postavena na osobnostních charakteristikách jak rodičů, tak i učitelů, na jejich vzájemných očekáváních a na schopnosti komunikace. V současnosti, jak uvádí Montandonová (1994) nastala situace označovaná jako instrumentalizace citových vztahů mezi rodiči a dětmi a současně jako sentimentalizace instrumentálních vazeb a cílů. Pozitivní citové vztahy mezi rodičem a dítětem nejsou již postaveny jen na přímých kontaktech a činech, ale podmiňují je i činy nepřímé, výkony a činy mimo rodinu ve školním prostředí. Tím vzniká afektivní řešení jistých situací v rodině, kdy rodiče na základě svých představ a očekávání od výsledků dítěte ve škole řeší selhání dítěte při plnění školních povinností nepřiměřeně.

Úroveň a kvalitu vzájemných vztahů ovlivňují osobnostní předpoklady nejen rodičů, ale i učitelů. Záleží zde na naplnění vzájemných představ a očekávání z obou pólů pohledu, jak rodičů, tak i učitelů. Společná řeč a efektivní komunikace je nepostradatelným faktorem naplňujícím společný cíl, zájem dítěte a jeho maximální rozvoj.

Podle Rabušicové a Pola (1996), kteří provedli studii zaměřenou na spolupráci rodiny a školy v polovině devadesátých let stále přetrvávají bariéry mezi oběma institucemi, vzniklé na základě malé vzájemné důvěry a respektu. S tímto názorem se ztotožňuji a pokusím se ho potvrdit, či vyvrátit v empirické části mé diplomové práce.

2.3.1 Modely vztahů mezi rodinami a školami

Podle Rabušicové (2009) v šedesátých a sedmdesátých letech 20. století převládal **kompensační model**, vycházející z ideje rovných vzdělávacích příležitostí. Rodiče v tomto modelu byli chápáni jako spolupracovníci ve výchově a vzdělávání dětí. Škola určovala postupy, které mohou přispívat ke zlepšování vzdělávacích výsledků dětí ve škole.

Kompensační model vztahu mezi rodinou a školou mohu posoudit z hlediska zkušeností mých rodičů, neboť jsem právě v tomto období navštěvovala první stupeň základní školy. Jak uvádí moji rodiče, spolupráce mezi rodinou a školou byla založena na tom, že rodiče vytvářeli vhodné podmínky svým dětem na domácí přípravu, dohlíželi na to, aby děti plnily své povinnosti dané školou a zúčastňovali se besídek a různých vystoupení, které byly pořádány k výročním uznávaným v této době. Dále se účastnili dobrovolných brigád při zvelebování školního areálu. Probíhaly takzvané Akce Z, kterých se většinou účastnili všichni rodiče, neboť to byla společenská nutnost vyplývající z politické situace.

Jak dále uvádí Rabušicová (2009), **konsenzuální model** se začal prosazovat v sedmdesátých a osmdesátých letech. Škola a rodina byly chápány jako sobě rovné socializační instituce. Hledaly se možnosti komplementárního propojování výchovy a vzdělávání dětí, vhodné komunikace mezi rodiči a učiteli a vhodné způsoby rodičovského zapojení.

Konsenzuální model vztahu mezi rodinou a školou mohu posoudit z pohledu začínajícího pedagoga. V roce 1981 jsem nastoupila jako učitelka do mateřské školy, kde jsem se stala přímým účastníkem vztahu učitel - rodič. V této době se pohlíželo jiným způsobem například na účast rodičů v adaptačním období dítěte na počátku začleňování dětí do kolektivu. Nebylo zvykem, aby rodiče mohli pobývat ve školce společně se svými dětmi. Postupem času se ale bariéry začaly zmenšovat a začaly se hledat způsoby lepší spolupráce mezi rodinou a školou. Pravidelně se rodičům nabízely různé aktivity jako besídky, koncerty, akademie, kterých se mohli rodiče dobrovolně účastnit. Hledaly se i další formy

a způsoby spolupráce. Sami rodiče byli aktivnější a stále více se zapojovali do výchovně vzdělávacího procesu.

Podle Rabušicové (2009), byl **participační model** preferován v osmdesátých a devadesátých letech. Rodiče jsou chápáni jako aktivní občané, kteří jsou schopni podpořit své děti ve vzdělávání a v narůstajících nárocích škol.

Participační model vztahu rodiny a školy mohou komentovat z pohledu rodiče dětí, navštěvující první stupeň základní školy. Vytváření a podpora kompetencí, které jsou důležité a užitečné pro školní práci vlastních dětí výrazně ovlivnilo jejich schopnosti a dovednosti při nástupu do základní školy, jejich postoj ke škole. Aktivitu mohli rodiče vyvinout i ve výběru školy, nabízely se základní školy s rozšířenou výukou jazyků či hudební výchovy. Rodiče byli hlavními aktéry v podpoře vlastních dětí při stoupajících nárocích školy. Formy spolupráce a komunikace byly založeny na informování rodičů při třídních schůzkách a konzultacích. Ostatní aktivity byly založeny na účasti rodičů na školních akcích v roli hosta. Záleželo na osobnosti učitele ale i rodiče jaký vztah si mezi sebou vytvořili a jak spolu vzájemně působili na rozvoj dítěte. Posun ve vztazích mezi rodinou a školou byl také založen na větší informovanosti a orientaci jak rodičů, tak učitelů v této oblasti. Inspirace a různé příležitosti při spolupráci přicházely i ze zahraničí. Program STEP BY STEP a absolvování kurzu v roce 1996 pro mě jako učitele byl velkým přínosem. Na základě získaných zkušeností jsem se pokoušela ve své profesi zlepšovat a obohacovat vztahy mezi mnou a rodiči, což se mi dle reakcí rodičů dařilo. V naší vzájemné interakci vzrůstala důvěra a na základě pořádání společných akcí (zahradní slavnosti s grilováním, společné výlety, účast rodičů při tvoření atd.) jsme se lépe poznali a lépe jsme mohli společně zvládat naše poslání a záměr výchovu a rozvoj dítěte.

Jak uvádí Rabušicová (2009), model **sdílené odpovědnosti** je prosazován a diskutován nyní. Jedná se o ještě větší podíl rodičovské angažovanosti na rozhodování a společné zodpovědnosti školy a rodiny za výsledky konkrétních rozhodnutí. Tento model se zasazuje o probuzení zájmu rodičů o aktivity, o zapojení rodičů do aktivit. Z této spolupráce budou mít prospěch jejich děti. Model sdílené odpovědnosti mohou posoudit z pohledu pedagoga, který každodenně přichází do kontaktu s rodiči v mateřské škole. Je zde patrný posun v možných formách spolupráce mezi rodiči a školou. Příležitosti a aktivity, které tento vztah charakterizují, se posunuly na hranici partnerství a sdílenou odpovědnost. Tento stejný posun nastává i na prvním stupni základní školy, což mohou

posoudit z pohledu studenta pedagogické fakulty absolvující povinnou praxi na základních školách. Je to ovšem proces dlouhodobý a je ovlivňován mnoha faktory. V první řadě záleží na osobnosti pedagoga, jeho profesionality a vstřícnosti k plnění velmi náročného úkolu. Probudit zájem u rodičů o větší angažovanost v rozhodování o školských záležitostech a zároveň sdílet zodpovědnost společně se školou, je věc, která se buduje postupně a pomalými krůčky. Domnívám se, že tato cesta je správná, i když nelehká.

Za nejpodstatnější se považuje spolupráce a zapojení rodičů do vzdělávání malých dětí na preprimární a primární úrovni. Podle Rabušicové (2009) má rodina pozitivní vliv na vývoj dítěte v souladu s působením školy. Společné působení školy a rodiny je důležitý i z psychologického hlediska, kdy dítě citlivě vnímá chování lidí ve svém životě (rodičů i učitelů) a je pro něho velmi podstatné a důležité konzistentní působení rodiny a školy a je pro něj neméně důležité sblížení a pozitivní vazby domácího a školního prostředí. Podle Wynesse (1996), lze hovořit o třech modelech, které vysvětlují dělbu pravomocí a odpovědnosti mezi rodiče a učitele. První model vymezuje oslabení rodičovské autority jako důsledek vnějších vlivů. Přesouvá se socializační síla a pravomoci z rodičů na vnější instituce, počínaje státem a konče skupinou vrstevníků. Lasch (1977) charakterizuje posun od tradičního rozdělení „výchovy“ a „vzdělávání“ mezi rodinu a školu následovně. Škola se přizpůsobuje životu a děti se musí i ve škole učit to, co bylo dříve předáváno v rodině – probíhá v ní jakýsi tělesný, duševní a sociální výcvik.

Druhý model tvrdí, že došlo k jinému definování pojmu rodičovské odpovědnosti. Posun od přirozené autority rodiče založené na tradici k osobní odpovědnosti rodiče, která je stále více definována zvnějšku, rodiče znejišťuje a dezorientuje. Profesionálové jim přirozené kompetence odeberou a pak po rodičích požadují, aby dokázali být odpovědnými rodiči.

Třetí model dělby pravomocí tvrdí, že rodina i rodičovské pravomoci a odpovědnost jsou produktem souběhu a prolínání sociálních a politických změn. Rodiče musí respektovat a vyrovnat se se zásahy a pravomocí institucí a organizací podporujících děti. Na základě této charakteristiky různých modelů odpovědnosti rodičů při výchově a vzdělávání svých dětí se nabízí názor, že kvalita a úroveň vztahu mezi školou a rodiči je podložena také osobností každého rodiče.

Partnerství rodiny a školy je ovlivněno i v právní rovině. Podle Průchy (2006) mohou rodiče vstupovat a aktivně ovlivňovat školní vzdělávání dětí je legislativně ošetřeno opatřeními pro účast rodičů ve veřejné správě a kontrole škol. V České republice jsou

práva rodičů ve vztahu ke škole posílena. Podle nového školského zákona č. 561/2004 Sb. §167 a 168, se při základních, středních a vyšších odborných školách zřizuje školská rada. Ta schvaluje školní řád a pravidla pro hodnocení vzdělávacích výsledků žáků, projednává návrh rozpočtu školy, vyjadřuje se ke vzdělávacím programům a jejich uskutečňování. Na základě třetinového rozdělení obsazení školské rady zřizovatelem, rodiči (zákonnými zástupci) a učiteli předpokládá se zintenzivnění vztahů mezi školou, rodiči a veřejností. Pro pochopení a nastolení interaktivní spolupráce mezi rodinou a školou je podstatné zmapovat si vzájemná očekávání jak rodičů, tak učitelů, je dobré znát principy spolupráce a příležitosti k budování výchovného partnerství, ale podstatné je i to, seznámit se i s úskalími, která toto téma přináší. Jakým způsobem na to nahlíží různí autoři, se pokusím vyjasnit v další kapitole.

2.4 Shrnutí kapitoly

V první kapitole jsem se pokusila výstižně charakterizovat a definovat obě základní instituce rodinu a školu z pohledu autorů, kteří se zabývají těmito tématy a s nimiž se já ztotožňuji. Rodina je uváděna jako nejdůležitější místo pro rozvoj dítěte. Pokud rodina plní správně svoje funkce a poslání je to deviza, která obohacuje a rozvíjí dítě ve všech oblastech. Škola je instituce, která navazuje na rodičovské působení a výrazně se podílí na edukačním procesu. Chceme-li, aby rozvoj dítěte byl co nejkvalitnější a bezproblémový, je vhodné, když je vytvořena mezi rodinou a školou taková spolupráce, která efektivně zasáhne do vzájemného působení na dítě. Společné cíle pro rodinu a školu jsou zárukou, že jejich působení na děti bude mít kvalitnější výsledky, než když není spolupráce propojená a fungující.

Dosažení ideálního vztahu je problematické a záleží na mnoha faktorech. Partnerství mezi rodinou a školou nebylo vždy akceptováno, jeho vývoj je postupný a je spojený s rozvojem společnosti, s rozvojem a zkoumáním pohledu na kooperaci vzájemného vlivu na dítě ze strany rodiny a školy. Na základě své vlastní dlouholeté pedagogické zkušenosti konfrontuji svůj pohled na oblast spolupráce školy a rodiny v běhu času a z různých úhlů pohledu s pohledem odborníků. Podle výzkumů prováděných v zahraničí, ale i u nás vyplývá, že tento vztah a korelace velmi výrazně ovlivňuje edukační proces a kvalitu jeho výsledků. Pro správné nastavení spolupráce je důležité, jak jsou nastavované podmínky,

principy a příležitosti pro efektivitu vzájemného vztahu mezi školou a rodinou na počátku školní docházky, o tom pojednávám ve druhé kapitole.

3 Předpoklady pro efektivní spolupráci na počátku školní docházky

3.1 Vzájemná očekávání

V této kapitole se budu podrobněji zabývat spoluprací školy a rodiny vyplývající z potřeb dítěte s přihlédnutím ke vzájemným očekáváním. Pro fungující interaktivní spolupráci mezi rodinou a školou je podstatné zmapovat si vzájemná očekávání.

Pokusím se nastínit principy, které jsou pro spolupráci mezi rodinou a školou podstatné a zaměřím se i na rizika, která mohou efektivitu spolupráce narušit.

3.1.1 Očekávání rodičů

Již před vstupem dítěte do základní školy jsou rodiče vystaveni důležitosti výběru školy pro své dítě. V této fázi si rodiče uvědomují svá očekávání a představy o škole, kterou bude jejich dítě navštěvovat. V první řadě rodiče hledají školu, kde se bude jejich dítě cítit bezpečně, bude spokojené a školní prostředí bude vřídne a vstřícné. Rodiče ocení partnerský přístup, vzájemnou úctu, respekt a vstřícnou komunikaci. Dalším prvkem, který ovlivňuje pohled rodičů na školu, je informovanost. Potřebují mít přehled o tom, kde jaké informace najdou a na koho se mohou obrátit, pokud něco neví. Rodiče očekávají od školy jasná pravidla a hranice.

Rodiče podle Petláka (2006) také očekávají to, aby s jejich dítětem bylo zacházeno rovně, aby děti neměly pocit křivdy, že jsou učiteli nesympatické apod. Aby jejich dítě bylo podporováno ve vzdělávání, při problémech s chováním nebo studijními výsledky, aby bylo nastoleno řešení vstřícné a pomáhající. Dále rodiče očekávají zodpovědný a individuální přístup k jejich dítěti, zodpovědné a objektivní hodnocení žáka s ochotou vysvětlit důvody učitelova přístupu k žákovi. Učitel by měl prokazovat vysokou kvalifikovanost a využívání nejen didaktických, ale i ostatních dovedností při edukačním procesu. Rodiče podle Čapka (2013) očekávají, že bude kladen důraz nejen na didaktické aspekty vyučování, ale i na jeho emoční stránku. Rodiče ocení zájem školy o neformální spolupráci s rodiči. Jak uvádí Felcmanová (2013), souhrn těchto očekávání dává jasný přehled o tom, jaká témata budou rodiče oslovovat, a dává škole možnost, aby se na tyto diskuze dobře připravila. Význam hranic, kompetencí a představy rodičů o vzdělávání ukazuje také to, co rodiče často řeší v internetových poradnách, např. na portálu www.rodicevitani.cz/rubrika/pro-rodice/poradna

Naplnění očekávání rodičů má velký vliv na spokojenost ve vztahových záležitostech a vytváří u rodičů důvěru ke škole a k učitelům. Pravidelnost a jasné informace pomohou rodičům lépe se zorientovat v tom, co dítě dělá, a zjistit, jak ho mohou podpořit.

3.1.2 Očekávání učitele

Dobrá spolupráce mezi rodičem a učitelem je založena na zohlednění potřeby učitelů, aby mohli dobře vykonávat svoji práci a současně si uvědomili a reflektovali to, co potřebují od rodičů. Jak uvádí Felcmanová (2013), učitelé očekávají úctu, respekt, oceňování odvedené práce a podporu ze strany rodičů. Potřebují si budovat vzájemnou důvěru, mají snahu a zájem o řešení problémů, aktivní spolupráci a také dosažitelnost rodičů. Učitelé očekávají, že rodiče budou znát a respektovat pravidla učitelů a pravidla školy. Učitelé, školy i rodiče od sebe navzájem potřebují respekt, partnerský přístup a také ocenění, snahu a zájem o řešení situace dítěte, stanovené hranice a pravidla. K tomu, aby byla účelně naplněna komplementární role rodiny a školy, je potřeba, aby spolupráce rodiny a školy byla funkční a neformální. Proto je nyní budování partnerských vztahů mezi školou a rodiči žáků stavěno jako klíčová kompetence při rozvoji dobrých škol. Tento fakt uvádí Trnková (2004) ve své studii Partnerství rodičů a škol, jeho podoby a podmínky a potvrzuje ho dotazníkovým šetřením, ve kterém ředitelé českých škol staví vztahy s rodiči žáků hned na druhé místo v žebříčku svých manažerských priorit.

Christenson a Anderson (2002) uvádějí, že řada studií vyzdvihuje především důležitost toho, zda dítě dostává konzistentní sdělení (o hodnotě vzdělání, procesu učení, o jeho podmínkách, o nutnosti vynaložit úsilí tváří tvář překážkám) ze strany rodičů i školy.

Tato myšlenka by podle mého názoru měla otevírat hranice při budování spolupráce rodiny a školy a měla by být prezentována a vysvětlována všem zúčastněným stranám, aby se jejich vzájemný vztah mohl nejen budovat, ale i neformálně rozvíjet, což napomůže naplňovat společný cíl a tím je rozvoj dítěte. Jakým způsobem se na této cestě pohybovat nastíním v další kapitole, kde se budu věnovat principům spolupráce.

3.2 Principy spolupráce

Principy spolupráce podle Felcmanové (2013) blíže specifikují aspekty, které mohou ovlivnit vztah rodičů a učitelů. Mezi principy spolupráce patří:

- partnerství ve výchově – vzájemný respekt, demokratická kultura a důvěra coby podmínka k otvírání dialogu
- transparentní komunikace – komunikace jasná, srozumitelná, explicitní a pravidelná
- rodiče se zapojují do aktivit škol

Partnerství ve výchově je založeno na vzájemném respektu, demokratické kultuře a důvěře mezi oběma subjekty. Jak uvádí Felcmanová (2013), partnerství ve výchově v sobě zahrnuje aktivity a snahu jak ze strany školy, tak ze strany rodičů. Při snaze o aktivní partnerství ve výchově můžeme vysledovat tyto body vycházející z Berliner Bildungsprogramm (2007) a Hamburger Bildungsempfehlungen (2012), doplněné o perspektivu rodiče:

- ✓ zjišťování očekávání a potřeb rodičů z hlediska výchovy a vzdělávání, péče
- ✓ zohlednění prostředí školy – rodiče by měli vědět, jaké jsou možnosti a hranice toho, co škola může zajistit, a tyto by měli respektovat
- ✓ srozumitelné informování rodičů o koncepci školy
- ✓ zájem rodičů o vzdělávací koncepci školy a její respektování
- ✓ otevírání dialogu o představách ve výchově a hledání vhodných nástrojů a cest kooperace
- ✓ nastavení pravidelných rozhovorů s rodiči o pokroku jejich dítěte
- ✓ pravidelnou účast na navržených pohovorech a třídních schůzkách
- ✓ vstřícnou komunikaci ze strany rodičů – reagovat na učitele, když to potřebuje
- ✓ důvěrné zacházení s informacemi
- ✓ zohlednění specifického prostředí rodičů, dialog o představě vzdělávání, kde rodiče mohou sdělit, co je pro ně důležité
- ✓ snahu o vzájemné uznání a respekt rodičů a učitelů
- ✓ snahu o demokratickou kulturu školy, jejíž přirozenou součástí je spoluúčast rodičů

Dalším principem spolupráce podle Felcmanové (2013) je **transparentní komunikace**, která v sobě zahrnuje komunikaci jasnou, srozumitelnou, explicitní a pravidelnou. Rodiče a učitelé spolu potřebují komunikovat, potřebují si vyjasnit na začátku školního roku, jak nastavit řešení „problémových situací“. Pravidelnou komunikací se předejde tomu, že se rodiče dozvídají ze strany školy jen negativní informace. Pro učitele je důležité vědět, co se děje u žáků doma, aby mohli v případě tíživé životní situace individuálně reagovat na konkrétní situaci jednotlivých dětí. Transparentní komunikace v sobě nese jasné postupy a

pravidla vzájemné komunikace, která jsou oběma stranám známá a přehledně ujasněná. Kontakty mezi školou a rodinou se realizují v různých formách. K bezprostředním kontaktům mezi učiteli a rodiči dochází při osobním setkání na třídních schůzkách nebo při konzultačních hodinách. Další formou komunikace je písemný styk, ať již pomocí žákovské knížky, notýsku či e-mailem a patří sem také telefonický kontakt. Jak uvádí Štech a Viktorová (2010), rodiče i učitelé jsou různí a každý preferuje jiné formy kontaktů. Komunikace mezi školou a rodinou se formuje postupně od počátku školní docházky, nejméně během první třídy. Škola jako první určuje pro rodiče formy a obsah možných kontaktů. Rodič je s nimi seznámen a na základě vlastního rozhodování je využívá.

Vstup dítěte do školy znamená pro celou rodinu změnu životního režimu, řádu a změnu priorit v životě členů rodiny. Rodina se musí přizpůsobit požadavkům, které s sebou přináší povinná školní docházka. Rodiče nesou zodpovědnost za organizování životního rytmu, který umožňuje dítěti jeho bezproblémové vplutí do školního života. Nejde jen o vytvoření vhodných podmínek pro domácí přípravu, která je na počátku zásadní a pro dítě nenahraditelná, ale vystupuje tady do popředí otázka komunikace a spolupráce se školou, potažmo učitelem. V této fázi je důležitá interakce mezi zúčastněnými, aby se dítě mohlo rozvíjet a vzdělávat dle svých možností. Pokud se v tomto období podaří navázat neformální kontakt mezi rodičem a učitelem, je připravena nezastupitelná rovina spolupráce obou subjektů ve vztahu k dítěti. Zde se projeví nejen všechny profesionální, pedagogické, komunikační, ale i ostatní důležité lidské vlastnosti učitele. Ten buď může získat na svou stranu rodiče jako spojence, nebo se mu může podařit vytvořit bariéru vystavěnou na nedůvěře a nerespektování svých rolí. Fungující komunikace je nezbytným základem pro budování vztahu mezi rodinou školou.

Aby přímá komunikace byla co nejúspěšnější, je vhodné zohlednit dovednosti a postupy, které mohou kvalitativně ovlivnit způsoby přímé komunikace mezi učitelem a rodičem. Jak uvádí Kopřivová (2008), je dobré respektovat tato pravidla:

1. Vidím, že...(popis, konstatování)
2. Je potřeba...(informace, sdělení)
3. Očekávám, že...(vyjádření vlastních očekávání a potřeb)
4. Uděláš to tak...nebo tak.? (možnost volby)
5. Jirko,...! (dvě slova)
6. Co s tím uděláme...? (prostor pro spoluúčast a aktivitu)

Tyto dovednosti ovlivňují komunikaci mezi dětmi od mateřské školy počínaje, ale jsou vhodné i v komunikaci mezi dospělými, mezi učiteli a rodiči. Ne každý tyto dovednosti ovládá, a proto může docházet v mezilidské komunikaci k úskalím, která v další kapitole blíže specifikuji s oporou o názory a zkušenosti uvedené v knize Respektovat a být respektován a s oporou o vlastní zkušenosti ze semináře s tímto tématem pod vedením Nováčkové.

Dalším principem pro úspěšnou spolupráci, o kterém se zmiňuje Felcmanová (2013), je **zapojování rodičů do rozhodnutí a do aktivit spojených se školou**. Co si můžeme pod tímto představit? Především jde o podporu rodičů a jejich návrhy, kritiku a přání.

- ✓ Škola má zájem o znalosti a dovednosti rodičů – umožňuje jim zapojit se a uplatnit jejich dovednosti ve škole.
- ✓ Rodiče jsou zahrnuti do rozvoje a vývoje koncepcí a plánování obsahové práce školy.
- ✓ Školy se starají o to, aby se k rodičům dostaly důležité informace jako základ pro jejich zapojení.
- ✓ Školy podporují rodiče v tom, přinášet návrhy a kritiku, dávají jim najevo, že jejich názor je důležitý/ceněný a že bude zohledněn.
- ✓ Školy nabízejí různé formy spolupráce, které umožní zapojení co největšího počtu rodičů, vyvarují se jednostranné formě komunikace a participace a zohlední rozdílné komunikační styly a média, aby rodiče nevyčleňovaly.
- ✓ Je také důležité, aby škola srozumitelně a transparentně deklarovala, o jakou formu a jaký rozsah zapojení rodičů skutečně stojí.

Body vychází z Berliner Bildungsprogramm (2007) a Hamburger Bildungsempfehlungen (2012).

Zmiňovaní autoři shodně uvádějí jaké prvky ve spolupráci mezi rodinou a školou hrají důležitou úlohu. Tato sdělení pokládám za velmi důležitá pro účely mé diplomové práce. Principy, na nichž je možné budovat fungující partnerství mezi školou a rodinou, pomáhají všem zúčastněným orientovat se ve vzájemném vztahu. Na základě mých zkušeností se přikláním k názoru, že v současné době probíhá snaha o nastolení kvalitní a efektivní komunikace a partnerství mezi oběma institucemi. Je zde patrná snaha uvádět jednotlivé oblasti postupně do života. Můžeme se tady setkat s aktivními rodiči, kteří se zapojují do

činností ve škole a uplatňují zde své dovednosti. Školy se snaží předávat informace včas a přehledně různými formami, školy nabízejí různé formy spolupráce, které umožní zapojení co největšího počtu rodičů, snaží se vyvarovat jednostranné formě komunikace a participace a snaží se zohlednit rozdílné komunikační styly a média, aby rodiče nevyčleňovaly. Na představy rodičů a pedagogů o spolupráci mezi sebou se pokusím nahlédnout pomocí dotazníkového šetření v praktické části práce. Domnívám se, že oblast, při které rodiče ovlivňují koncepci a obsahovou práci škol je na samém okraji společného působení v edukačním procesu a není zatím téměř prosazována a využívána ani z jedné strany. Dalším úskalím, které ve spolupráci vnímám, jsou lidské zdroje. Rodiče jsou časově zaneprázdněni, vzhledem k jejich pracovnímu vytížení se nemohou zapojit do školních aktivit, i když by o různé formy spolupráce mezi školou a rodiči měli zájem, ale z časových důvodů je nemohou akceptovat. Ale vidím zde i komplikace ze strany učitelů. Aktivity vyplývající ze snahy o budování partnerského vztahu školy a rodiny jsou časově i organizačně náročné. Učitel se musí vyrovnat se sladěním úkolů vyplývajících z jeho role pedagoga, ale také s dalšími životními rolami. Učitel funguje jako manžel, rodič a ten, který se stará o ostatní blízké. Je možné, že vize a záměry efektivní spolupráce mohou právě lidské zdroje změnit kvalitu partnerství mezi školou a rodinou. K této problematice se podrobněji vyjádřím v kapitole 2.3. Hlediska a názory nastíněné v této části pokládám za velmi výstižně sdělená a pokusím se v praktické části mé diplomové práce je využít.

3.3 Příležitosti k budování výchovného partnerství

O přiblížení pohledu na příležitosti k budování výchovného partnerství se zde pokusím s využitím odborných hledisek autorů zabývajících se problematikou spolupráce školy a rodiny. Ráda bych se zaměřila na příležitosti, které umožňují rodičům a učitelům přibližovat a zkvalitňovat vzájemné vztahy, které nabízejí možnost interakce a kooperace mezi rodiči a školou. Je zřejmé, že učitelé vnímají rodiče svých žáků jako nejdůležitější osoby, které jim mohou poskytnout informace o dětech a tyto informace vítají a mohou jim pomoci k bližšímu poznání jim svěřeného dítěte. Aby se vzájemný vztah mezi rodičem a žákem stal partnerstvím ve výchově je zapotřebí aktivně nabízet příležitosti, které umožní rodičům nahlédnout do školního života a podle svých možností se do něj zapojit a spoluvytvářet. Jak uvádí Trnková (2004) jedná se o aktivity **prezenční**, kdy děti představují to, co se naučily nebo to, co zvládají a v čem vynikají. Mezi tyto aktivity můžeme zařadit besídky, akademie, koncerty či různé turnaje a sportovní aktivity. Tato

příležitost je rodiči vítána a zúčastňují se jí rádi jednak proto, že vidí svoje dítě a jeho úspěch a jednak proto, že se většinou účastní jako hosté. Učitelé mohou požádat rodiče o spolupráci při těchto akcích a využít rodiče jako organizátory, sponzory nebo rodiče mohou připravit občerstvení. Tento druh spolupráce je vítaný a akceptovaný z obou stran, neboť je snadný a všichni aktéři se uplatňují a vzájemně si pomáhají. Druhou příležitostí jsou akce **společenské**, při nichž se nejedná o prezentaci dětí, ale o příležitosti se setkat a lépe se poznat mezi učiteli a rodiči. Tyto aktivity vyžadují chuť a potenciál k organizování jak ze strany učitelů, tak ze strany rodičů. Organizace společenských aktivit se odvíjí od lidského potenciálu, ale také je ovlivněn podmínkami jak finančními, tak časovými.

Další příležitostí pro budování výchovného partnerství je **asistence rodičů ve výuce**. Rodiče se mohou účastnit jako pozorovatelé nebo jako profesionálové ve svém oboru a aktivně představit své povolání či zájmy v oblasti umění. Mohou například připravit aktivity pro žáky ve výtvarné výchově (keramická dílna, malování a tvorba zajímavých výrobků). Asistence rodičů ve výuce je vhodná z mnoha důvodů. Rodič vidí, jak probíhá výuka, může si udělat vlastní představu o vzdělávání svého dítěte, o metodách a formách, jež jsou používány ve vzdělávacím procesu. Na základě toho si může udělat obrázek o tom, jak jeho dítě spolupracuje ve škole, může svým názorem ovlivnit výuku. Mezi nejčastěji využívanou pomocí patří doprovod rodičů na školních výletech, různých exkurzích či školách v přírodě. Tady rodiče mohou připravovat program pro děti a stávají se přímými účastníky těchto aktivit.

Příležitosti k budování sociálních partnerských vztahů mezi školou a rodiči jsou založeny podle Rabušicové (2004) na možnosti aktivně zasahovat do rozvoje školy jako instituce. Účast rodičů ve školních radách, různých komisích, spolcích nebo sdruženích dává rodičům možnost vlastním přičiněním ovlivňovat podobu, kvalitu a podmínky vzdělávání ve škole. Podoby výchovného a sociálního partnerství mohou být různé. Záleží na aktivitě obou zúčastněných stran, na lidském potenciálu, na podmínkách, které ovlivňují možnosti a příležitosti k budování partnerství školy a rodičů. Partnerství mezi oběma stranami přináší ale i svá úskalí, o těch se podrobněji zmíním v následující kapitole.

3.4 Úskalí vzájemné spolupráce

Hladíková (2011) uvádí, že dítě se identifikuje se vzorem chování svých rodičů, a pokud je svědkem ráznějšího řešení konfliktu mezi rodičem a učitelem, utváří si negativní vzorec

chování a záporně to působí na jeho školní motivace. Nevhodný vzor dává dítěti rodič, který nepokládá komunikaci se školou za důležitou. Tento fakt je ze strany rodičů zřejmě velmi podceňovaný, ať již nevědomky či záměrně a bohužel škoda, která je takto způsobena rodiči na názoru dítěte na školu a školní vzdělávání, se jen velmi těžko odbourává. Dítě se identifikuje se svým rodičem a jeho motivační proces při učení a vztahu ke škole je narušen. Dalším úskalím, které může negativně ovlivnit důvěru a respekt mezi rodiči a učitelem je komplikovaně vedená vzájemná komunikace. Při mezilidské komunikaci dochází ke sdělování informací, jejich výměně a jejím smyslem je dorozumět se. Na základě komunikace přijímáme informace, díky nimž můžeme změnit náš názor na danou problematiku. Při komunikaci dochází k výměně nejen informací, ale jedná se i o předávání a sdělování pocitů, postojů a nálad. Specifikem komunikace podle Pavlovské (2004) ve školním prostředí je to, že se odehrává na mnoha úrovních. Jednak mezi žákem a učitelem, učitelem a rodičem, učitelem a vedením. Komunikaci, která probíhá ve škole mezi žáky a pedagogy nazývá Pavlovská pedagogickou komunikací.

Lidé podvědomě používají zaběhnuté komunikační styly, aniž by si uvědomovali, že tento způsob komunikace je neefektivní. Kopřivová (2008) uvádí příklady této komplikované, automaticky naskakující komunikace:

1. Výčitky, obviňování.
2. Poučování, moralizování, vysvětlování.
3. Kritika, zaměření na chyby.
4. Lamentace, citové vydírání.
5. Zákazy, varování.
6. Negativní scénáře, proroctví.
7. Nálepkování.
8. Pokyny.
9. Příkazy.
10. Vyhrožování.
11. Křik.
12. Srovnávání, dávání za vzor.
13. Řečnické otázky.
14. Urážky, ponižování.
15. Ironie, shazování.

Při takto vedené komunikaci nemusí docházet ke správnému pochopení sdělovaných informací, většinou se nemůže dostavit očekávaný výsledek a zbytečně může dojít ke konfliktním situacím, které by nemusely vzniknout při jasnějším způsobu vedení komunikace. Pro vztah rodiče a učitele může být netransparentně vedená komunikace nebezpečná a ohrožuje postoj a perspektivu spolupráce v dalších obdobích vzájemného partnerství. Pro učitele i širokou rodičovskou veřejnost jsou organizovány kurzy pod záštitou MŠMT, na kterých se seznamují s vhodným vedením komunikace mezi lidmi. Jedná se např. o kurz s názvem Respektovat a být respektován. Na základě získaných vědomostí a dovedností se komunikace mezi rodiči a učiteli dá korigovat a zkvalitňovat. Tento kurz jsem absolvovala a poznatky a dovednosti z něj realizuji ve své praxi i v běžném životě. Z mé osobní zkušenosti pedagoga je zlepšení komunikačních interakcí po absolvování kurzu opravdu možné. Po seznámení se s pravidly a zásadami vedení komunikace podle principů Nováčkové a kolektivu a jeho postupném zavádění do reálného života pedagoga, jsem mohla vysledovat zlepšení úrovně komunikace nejen s dětmi, ale také s rodiči. Respektování druhého a umění vést rozhovor i ve vypjaté situaci bylo pro můj osobní posun nejpodstatnější a nejcennější. Nejobtížněji jsem se zbavovala zaběhnutých a zautomatizovaných komunikačních způsobů, které člověk používá, aniž by si uvědomoval jejich dopad na partnera při rozhovoru a při řešení běžných situací v životě i ve třídě. Kurz navštívili dva rodiče, ostatním jsem půjčovala knihu Respektovat a být respektován, aby se kvalita naší komunikace mohla zlepšovat z obou stran. Ano, postupné zkvalitnění vzájemné komunikace se dostavilo.

3.5 Shrnutí kapitoly

V této kapitole jsem se snažila objasnit, jaké jsou předpoklady pro efektivní spolupráci mezi rodiči a školou na počátku školní docházky. Pro zdárné nastartování vzájemného partnerství je potřebné se obeznámit s očekáváním rodičů a očekáváním učitelů. Jaké představy obě strany mají. Je dobré mít na zřeteli, že každá strana má svá očekávání, která považuje za důležitá a je potřeba akceptovat obě strany. Rodiče hledají školu, kde se bude jejich dítě cítit bezpečně, bude spokojené a bude s ním jednáno spravedlivě, budou bráni jako partneři ve výchově a školní prostředí bude vlídné a vstřícné. Očekávají, že budou respektováni a veškeré informace a pravidla se k nim dostanou včas a srozumitelně. Učitelé očekávají úctu, respekt, oceňování odvedené práce a podporu ze strany rodičů. Budování vzájemné důvěry a aktivní spolupráce a dobrá dosažitelnost rodičů je pro učitele

důležitá. Učitelé očekávají, že rodiče budou znát a respektovat pravidla učitelů a pravidla školy. Respektování jedné i druhé strany pokládá jeden ze základních kamenů při budování partnerského vztahu mezi rodiči a učiteli. Spolupráce mezi učitelem a rodiči lze brát jako vzor chování pro děti, proto je nezbytné se zabývat s patřičnou vážností tímto tématem. Kvalitu spolupráce mezi rodiči a školou mohou ovlivnit principy spolupráce, které jsou o partnerství ve výchově, kde se zdůrazňuje vzájemný respekt, demokratická kultura a důvěra coby podmínka k otvírání dialogu. Dalším principem je transparentní komunikace, která zahrnuje komunikaci jasnou, srozumitelnou, explicitní a pravidelnou a třetí princip je zapojení rodičů do aktivit škol. Pro efektivitu a neformálnost partnerství mezi rodiči a školou jsou klíčovými momenty příležitosti, které nabízí škola rodičům a to, jak je rodiče akceptují, využívají a aktivně se s nimi ztotožňují. Jedná se jednak o příležitosti prezenční, to jsou různé besídky, akademie, koncerty a další, při kterých přicházejí rodiče jako hosté. Těchto příležitostí se rodiče rádi zúčastňují, jednak protože vidí svoje dítě v připraveném programu, a taky na ně není kladen žádný požadavek ze strany školy. Další příležitostí jsou akce společenské, kde se setkávají učitelé s rodiči a blíže se vzájemně poznávají. Tato oblast je složitější a realizace se odvíjí od lidského potenciálu, od finančních a časových možností obou stran. Mezi další vhodné příležitosti patří aktivní zapojení rodičů do výuky ať již jako pozorovatelé nebo jako profesionálové představující svou profesi nebo koníček žákům. Právně podloženou příležitostí je zapojení rodičů do školské rady, kde mohou ovlivňovat a reagovat na školu jako výchovně vzdělávací instituci, mohou se spolupodílet na rozhodování o všem, co se týká školy. Ve vzájemném partnerském vztahu mezi rodiči a školou však existují i úskalí, která tento vztah mohou narušovat. Nesprávně vedená přímá komunikace mezi rodiči a učiteli napáchá velmi mnoho škody v interakci mezi oběma zúčastněnými. Rodiče si někdy neuvědomují, že jejich dítě se s nimi ztotožňuje a na základě jejich negativního postoje ke škole či k učiteli prezentovaného před dětmi, si děti samy vytvářejí negativní náhled na školu a značně to komplikuje jejich vztah ke škole a tento postoj brzdí a blokuje jejich motivaci při učení. V této kapitole jsou shrnuty možnosti jakým způsobem vytvořit podmínky k nastolení partnerských vztahů mezi školou a rodiči, ale zároveň jsou zde uvedena úskalí, která mohou zapříčinit, že vznikne vztah nefungující nebo fungující jen formálně. Záleží zde na obou institucích. Jak rodině, tak škole, jakým způsobem tuto velmi důležitou oblast v edukačním procesu uchopí. Vzhledem k tomu, že společným cílem je dítě a jeho rozvoj, oboustranná pozitivní aktivita by měla vyzařovat ze vzájemné interakce.

V následující části mé diplomové práce se zaměřím na téma spolupráce mezi rodiči a školou v kurikulárních dokumentech v Bílé knize a v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní školu a v inovativním programu Začít spolu a v projektu Rodiče vítáni.

4 Téma spolupráce a rodiny a školy v současných kurikulárních dokumentech

4.1 Bílá kniha

V Národním programu rozvoje vzdělávání v České republice v takzvané Bílé knize, která obsahuje záměry rozvoje vzdělávání žáků od 3 do 19 let a návrhy a doporučení ekonomického, politického i pedagogického charakteru, je zvýrazněna účinná spolupráce mezi školou a rodinou. V kapitole věnované základnímu vzdělání se uvádí, že je důležitá spolupráce s rodiči žáků, kteří zůstávají v tomto období pro žáky největší autoritou a bez jejichž pomoci je vzdělávání i řešení případných učebních problémů obtížnější. (www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha).

4.2 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Tuto myšlenku kooperace mezi rodinou a školou podporuje i Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (2007). Zde se uvádí v tendencích ve vzdělávání, které navozuje a podporuje Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, potřeba zvýraznit účinnou spolupráci s rodiči žáků. Tento dokument je závazný pro základní školy, které si samostatně vytvářejí Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání, jsou zde uvedeny vize i jsou zde rozpracovány konkrétní pravidla spolupráce mezi školou a rodinou. Z toho vyplývá, že každá základní škola, která má vypracovaný svůj Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání může mít oblasti spolupráce školy a rodiny vypracovány podle svých konkrétních podmínek a požadavků, může uplatňovat různé platformy spolupráce, které zahrnují zkušenosti a vize jejich školy.

V následující části mé diplomové práce se budu zabývat vzdělávacími iniciativami a programy, které akcentují spolupráci mezi rodinou a školou. Pokusím se přiblížit projekt Rodiče vítáni, který se zaměřuje na spolupráci mezi rodinou a školou. A zaměřím se i na výchovně vzdělávací program Začít spolu, který se podrobně zabývá spoluprací školy a rodiny.

4.3 Vzdělávací programy a iniciativy akcentující spolupráci s rodiči žáků

4.3.1 Rodiče vítáni

Rodiče vítáni je projekt určený školám a rodičům. Jeho smyslem je podpořit rozvoj kvalitní spolupráce a komunikace škol s rodiči svých žáků. Nabízí inspiraci a příklady z dobré praxe. Škola, která má zájem o získání certifikátu se značkou Rodiče vítáni, musí splňovat kritéria vytvořená pro tento účel. EDUin¹, který se svými odborníky tento projekt připravil, uděluje školám splňujícím tato kritéria značku Rodiče vítáni a motivuje je k další práci na tématu spolupráce školy a rodiny. Škola, která získá značku Rodiče vítáni, je uvedena na mapě na internetovém portálu Rodiče vítáni a získává zde i možnost sledovat vývoj edukačního procesu a dalších zajímavých informací. Projekt se zasazuje o sblížení a odstranění bariér mezi rodiči, školou a žáky. Nabízí různé pohledy z řad odborníků na vzdělávání a výchovu, snaží se o vtažení rodičů do všech školních aktivit, pořádá konference na různá témata, a tímto napomáhá informovat a vzdělávat nejen rodiče, ale i učitele a zástupce škol. Rodiče mají možnost diskutovat na fóru o svých problémech, názorech a zkušenostech. Publikace Rodiče vítáni nabízí návod, jakým způsobem usmířit rodiče a učitele našich dětí. Je označena jako praktická konverzační příručka pro učitele a rodiče. Autor Tomáš Ferťek uvádí desatero pro paní učitelku a pana učitele a pro maminku a tatínka:

Pro učitele:

1. Mluvte s rodičem jako s rovnoprávným partnerem, respektujte jeho důstojnost.
2. Vnímejte rodiče jako „experta“, který nejlépe zná své dítě.
3. Komunikujte s rodičem přímo, ne prostřednictvím dítěte.
4. Berte dítě jako plnoprávnou součást učitelko-rodičovské debaty o něm.
5. Nevnímejte každý dotaz či kritiku jako osobní útok.

Pro rodiče:

1. Nedívejte se na učitele jako na protivníka, ale naopak jako na spolupracovníka při výchově dítěte.
2. Nejednejte s ním jako s pedagogickým sluhou a respektujte jeho důstojnost.
3. Přicházejte do školy raději se zdvořilým dotazem, ne s odhodláním bojovat.

¹EDUin je internetový portál, který se zabývá vzděláváním. www.eduin.cz

4. Ověřujte si informace od svého dítěte, bývají často zkreslené.
5. Nepomlouvejte nikdy učitele svých dětí a rozhodně ne, když to mohou slyšet.

Tento mediálně známý projekt dává možnost, aby se rodiče orientovali při výběru školy pro své dítě. Domnívám se, že ani získání certifikátu se známkou Rodiče vítání ovšem nezaručuje kvalitu a profesionalitu všech aktérů školního vzdělávání, ani kvalitu komunikační platformy a spolupráce mezi školou a rodiči. I v tomto případě je možné sklouznout pouze do formality v interakčních aktivitách.

Dalším vzdělávacím programem, který se intenzivně snaží budovat fungující kooperaci mezi školou a rodinou je program Začít spolu, ke kterému se přiblížím a představím ho v následující části mé diplomové práce.

4.3.2 Začít spolu

Program Začít spolu je součástí mezinárodní vzdělávací sítě, je zaštitěn mezinárodní asociací ISSA (International Step by Step Association), která byla založena s cílem podporovat demokratické principy a posilovat zapojení rodičů a komunity do vzdělávání dětí v období předškolního a mladšího školního věku (3-11 let). V České republice je vzdělávací program Začít spolu se souhlasem MŠMT ČR realizován od roku 1994 v mateřských školách a od roku 1996 v základních školách. Jak uvádí Kargerová (2011), vzdělávací program Začít spolu zdůrazňuje individuální přístup k dítěti a partnerství školy, rodiny a širší společnosti v oblasti výchovy a vzdělávání, prosazuje a umožňuje inkluzi dětí se speciálními potřebami. Program Začít spolu úzce koresponduje s požadavky na výchovu a vzdělávání formulovanými v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání a v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.

Domnívám se, že ve vzdělávacím programu Začít spolu jsou netradiční a pro učitele a rodiče velmi zajímavé a inspirující způsoby spolupráce podrobně rozpracovány. Tyto názory jsou mi velmi blízké a ztotožňuji se s nimi.

Spolupráce školy s rodinou ve vzdělávacím programu Začít spolu vychází z přesvědčení, že:

- rodiny jsou primárními vychovateli svých dětí, mají na výchovu a vývoj největší vliv;
- rodiče nesou odpovědnost za vzdělávání svých dětí, a proto mají právo spolurozhodovat o jeho naplňování;

- rodiče a učitelé jsou rovnocennými partnery

Náměty ke spolupráci mezi rodinou a školou:

1. osobní kontakt školy/učitele s rodinou
2. písemné formy spolupráce školy/učitele s rodinou
3. rodiče ve třídě

Desatero pro spolupráci s rodinou:

1. Respektujeme úlohu rodičů.
2. Zachováváme důvěrnost.
3. Mluvíme s rodinami o očekáváních, která vůči sobě máme.
4. Podporujeme spolupráci s rodiči nabídkou více strategií k jejich zapojení.
5. Respektujeme, že konkrétní způsob spolupráce si volí rodina sama.
6. Usilujeme o zapojení celé rodiny.
7. Plánujeme rodičovská setkání a konzultace v době, která rodině vyhovuje.
8. Zaměřujeme se na silné stránky rodiny a poskytujeme jí pozitivní zpětnou vazbu.
9. Spolupracujeme s dalšími partnery školy.
10. Víme, že všechno nejde hned...

V těchto bodech je nastíněna filozofie spolupráce školy a rodiny ve vzdělávacím programu Začít spolu pro 1. stupeň základní školy. Každý z bodů je dále rozpracován a konkretizován na jednotlivé činnosti.

Podle Spilkové (2005) jsou rodiče ve vzdělávacím programu Začít spolu důležitým partnerem při hledání vhodných vzdělávacích strategií, podílejí se na tvorbě individuálního vzdělávacího programu pro svoje dítě. Mohou být přítomni ve výuce jako pozorovatelé nebo pracují ve třídách jako asistenti učitele. Dalším důležitým dokumentem v programu Začít spolu je Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA. Hlavním smyslem tohoto dokumentu je umožnit učitelům snáze a průběžně vyhodnocovat svoji práci podle jasně daných kritérií. Tento dokument je vymezen následujícími oblastmi výchovně vzdělávacího procesu:

- Komunikace
- Rodina a komunita
- Inkluze, rozmanitost a demokratické hodnoty

- Plánování a hodnocení
- Výchovně vzdělávací strategie
- Učební prostředí
- Profesní rozvoj

Každá oblast obsahuje několik kritérií, ta jsou dále specifikována pozorovatelnými indikátory. Indikátory doplňuje rámec jejich obsahové náplně, praktické příklady, kterými lze indikátory naplňovat. Viz příloha č.1

V praktické části této práce použijí tento dokument k analýze dobré praxe.

4.4 Porovnání kritérií obou programů

V této kapitole jsem se pokusila o porovnání kritérií v oblasti spolupráce školy a rodiny v programu Začít spolu a v projektu Rodiče vítáni.

Tab 1 Kritéria spolupráce mezi rodinou a školou a jejich indikátory v programu Začít spolu a v projektu Rodiče vítáni – porovnání

ZAČÍT SPOLU (ZS)	RODIČE VÍTÁNI (RV)
<p><u>Učitel utváří partnerský vztah s rodinami dětí, nabízí rodinám i dalším členům komunity možnost zapojit se do výchovy a vzdělávání dětí, zapojit se do života učící se společnosti.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Učitel zapojuje rodiče dětí i členy rodiny a komunity do vzdělávání dětí, umožňuje jim aktivní vstup do výuky, vítá jejich přítomnost ve třídě v průběhu vyučování. • Učitel dává rodičům příležitost spolurozhodovat o postupech vhodných k podpoře učení a rozvoje jejich dětí. • Učitel zapojuje rodiny dětí do rozhodování o věcech souvisejících s životem třídy/školy. <p><u>Učitel užívá formálních i neformálních komunikačních strategií ke sdílení</u></p>	<p>1. <u>Rodičům umožňujeme bez problémů vstoupit do prostor školy, včetně odpoledních hodin.</u></p> <p>U vstupních dveří je viditelně umístěn označený zvonek, rodiče po zazvonění do školy pustí pověřená osoba. U vstupních dveří je viditelně uvedeno telefonní číslo, na které má rodič zavolat, aby ho do školy pustila pověřená osoba. Vchod do školy se nezamyká a je volně přístupný</p> <p>2. <u>Rodičům poskytujeme kontakty na všechny učitele a vedení školy.</u></p> <p>Rodiče dostali na začátku školního roku tištěný aktuální seznam s kontakty na vyučující a vedení školy (telefon a e-mail). Tyto informace má škola stále dostupné na svém webu a průběžně je aktualizuje.</p> <p>3. <u>Rodiče informujeme o tom, co a kdy se ve škole děje.</u></p> <p>Rodiče dostanou na začátku školního roku tištěnou informaci o tom, kdy jsou školní prázdniny, kdy se konají třídní schůzky, dny otevřených dveří, sportovní soustředění a další akce pořádané školou.</p>

informací o pokrocích v učení dítěte

a dalších informací.

- Učitel je v pravidelném kontaktu s rodiči dětí, průběžně je informuje o pokrocích, vzdělávacích cílech vyplývajících z kurikula, o akcích třídy/ školy a to prostřednictvím osobních setkání i písemných materiálů.
- Učitel pravidelně komunikuje s rodinami s cílem poznat rodinné prostředí dětí, a tím lépe porozumět jejich silným stránkám, zájmům, potřebám.
- Učitel vytváří příležitosti, v nichž se rodiny mohou od sebe učit navzájem a vzájemně se podporovat.
- Učitel zachovává důvěrnost informací týkajících se rodin a dětí

Učitel využívá k obohacení vzdělávání nabídky zdrojů, které mu poskytují rodiny dětí i širší komunita.

- Učitel navazuje kontakty a vytváří přátelské vztahy s lidmi, organizacemi a institucemi, které mohou obohatit vzdělávání dětí, získává od nich odbornou i materiální podporu, umožňuje dětem v rámci výuky vstoupit s těmito lidmi do kontaktu (exkurze, návštěva ve třídě).
- Učitel pomáhá rodičům orientovat se jakým způsobem získávat potřebné informace, pomáhá vyhledávat informační zdroje a poradenství potřebné ke zlepšení kvalit učení a rozvoje dítěte.
- Učitel do vzdělávání začleňuje obsahy a témata, která korespondují se zkušenostmi dětí ze života ve vlastní rodině/komunitě.
- Učitel nabízí rodičům informace a nápady, jak pro děti vytvořit vhodné domácí k učení, (podnětné) stimulující prostředí a pomáhá rodičům zlepšovat jejich rodičovské kompetence.

POROVNÁNÍ KRITÉRIÍ: ZS

+ rodiče jsou aktivně bráni jako partneři

4. Komunikace mezi školou (učitelem) a rodiči –

- a) S rodiči komunikujeme partnerským způsobem (Závazné).
- b) Rodičům zaručujeme, že při třídních schůzkách neprobíráme prospěch a chování jejich dítěte před ostatními rodiči (závazné).

5. Se záměrem přihlásit se ke značce Rodiče vítání jsme seznámili rodiče dětí, které využívají služeb naší školy. Rodiče byli seznámeni s údaji uvedenými v certifikačním formuláři, s údaji souhlasí a jsou ochotni to potvrdit.

Na rodiče, kteří se obrátí na vedení školy nebo na učitele, si vždy uděláme čas, vyslechneme je a slušně reagujeme na jejich potřeby (poskytneme informace, radu, sjednáme schůzku apod.). Máme-li důvod požadavek odmítnout, svoje stanovisko vždy vysvětlíme.

S rodiči komunikujeme důstojným způsobem a dbáme na to, aby u jednání nebyl nikdo, koho se to netýká.

6. Pořádáme školní akce pro rodiče v termínech a hodinách, které jim umožní se jich zúčastnit.

7. Informační ceduli s kritérii značky Rodiče vítání jsme viditelně umístili u vstupu do školy.

POROVNÁNÍ KRITÉRIÍ: RV

- rodiče se musí nejprve domluvit s pedagogem na konkrétním čase a termínu návštěvy
- kritéria jsou formulována spíše na celou školu a její komunikační a partnerská pravidla

Ostatní kritéria jsou podobná a jsou založena na snaze přiblížit se vzájemně s rodiči a učiteli k sobě, odstranit bariéry přetrvávající z minulosti.

<p>při otevřeném vstupu do třídy bez nutnosti předešlé domluvy s učitelem</p> <p>+ kritéria a indikátory jsou obsahově upřesněna a vysvětlena na konkrétních příkladech, lépe se vztahují na jednotlivé učitele a třídní kolektivy</p>	
--	--

Z výčtu kritérií vyplývá zjištění, že v programu Začít spolu jsou rodiče aktivně bráni jako partneři při otevřeném vstupu do třídy bez nutnosti předešlé domluvy s učitelem, což může přinášet výhody hlavně pro rodiče, kteří si nemohou v zásadě naplánovat svoje aktivity v dopoledních hodinách a mohou tak využít času, kdy se někdy neočekávaně uvolní ze svého pracovního vytížení a mohou se zúčastnit dopoledních aktivit ve škole. Jako další výhodu tohoto kritéria vnímám velmi pozitivně laděnou situaci, kdy rodiče nemohou mít pocit, že jejich účast v hodině způsobila to, že učitel předvede ukázkovou lekci, která ovšem nemá žádnou vypovídající hodnotu o přirozené atmosféře ve třídě při běžném vyučování. Tento faktor ukázkové hodiny mohou vnímat rodiče, kteří se předem domluví s pedagogem na své účasti ve vyučování, jako je tomu v kritériu v projektu Rodiče vítáni. Obsahově jsou lépe vysvětleny kritéria a indikátory v programu Začít spolu. Jsou zde uvedeny konkrétní situace a příklady, které pomohou uživateli lépe uchopit a využít daná kritéria. A i celkově se kritéria programu Začít spolu lépe a konkrétněji vztahují na jednotlivé třídy a učitele. Zacílení kritérií z projektu Rodiče vítáni vnímám spíše v rovině celé školy při stanovování komunikačních a partnerských pravidel.

Kritéria spolupráce rodiny a komunity v programu Začít spolu jsou velmi podrobně a sofistikovaně vytvořena v souladu s nejnovějšími mezinárodními pedagogicko-didaktickými trendy. V dokumentu Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA jsou Kritéria podložena indikátory, které jasně a srozumitelně vystihují záměr. Obsahová náplň indikátorů je nastíněna a přiblížena příklady z praxe, což umožňuje uživateli jasně identifikovat a zařadit své zkušenosti při sebereflexi, či ho nasměruje k ujasnění si dalších možných variant, které by mohl dosáhnout ve své pedagogické činnosti. Tento dokument je možný využívat i ve školách a institucích, které se neřídí výchovně vzdělávacím programem Začít spolu. Jelikož se s tímto dokumentem ztotožňuji a je pro mne obzvlášť inspirativní, využiji ho v praktické části mé diplomové práce k analýze reálné situace spolupráce školy a rodiny v obou mnou zkoumaných školách.

Pro přehlednost a možnost porovnání jsem zařadila kritéria vytvořená v projektu Rodiče vítání, který vznikl na základě vzrůstajícího zájmu rodičů a veřejnosti o vstup a lepší komunikaci a partnerství v edukačním procesu. Škola, která splněním závazných kritérií získá značku Rodiče vítání, se zařadí do sítě škol, které se vyznačují vstřícností k rodičovské veřejnosti a vnímá rodiče jako rovnoprávné partnery. Tato kritéria jsou vytvořena na základě jednoduchého principu, zpříjemnění a usnadnění komunikace mezi školou a rodiči a rodičům umožní více se podílet na školním životě. Pro to, aby škola mohla získat certifikaci, musí splnit všechna závazná kritéria a aspoň dvě kritéria volitelná. Informace o značce Rodiče vítání jsou k nalezení na www.rodicevitani.cz, kde je mimo jiné i možnost elektronicky vyplnit dotazník a přihlásit se k této značce. Já osobně vnímám tato kritéria a značku Rodiče vítání jako přínos v přehlednosti postoje k partnerství s rodiči na jednotlivých školách. Škola s programem Začít spolu splňuje kritéria Rodiče vítání a může mít udělený certifikát.

Rozdílnost zde vidím v samotné filozofii programu Začít spolu, který zaručuje kvalitu nejen v oblasti spolupráce a partnerství mezi rodiči a školou, ale garantuje i přístup orientovaný na podporu individuality, potřeb a zájmů dítěte. Respektuje jedinečnost a zdůrazňuje vazby na komunitu, kulturu a společnost. Na druhé straně získaný certifikát Rodiče vítání nám sděluje informace o škole pouze v oblasti spolupráce a partnerství školy a rodiny, ostatní oblasti edukačního procesu nám neupřesňuje.

4.5 Shrnutí kapitoly

V této kapitole jsem se pokusila podat přehled o tom, jakým způsobem je zastoupeno téma spolupráce mezi rodinou a školou v kurikulárních dokumentech v Bílé knize a dále pak v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní školu. V obou dokumentech je této oblasti věnován zřetel vyplývající ze závažnosti a hlavně prospěšnosti vlivu kooperace školy a rodiny na edukační proces.

Dále jsem se pokusila podrobněji charakterizovat projekt Rodiče vítání, který byl vytvořen na základě výzkumného šetření, z něhož vyplynula potřeba přiblížit a iniciovat jednání a připravenost školního prostředí se všemi podmínkami ke vhodné spolupráci mezi školou a rodinou, a také vytvořit prostor pro informovanost široké rodičovské veřejnosti, která si tuto pozornost zaslouhuje. Webový portál www.rodicevitani.cz nabízí nejen odborná stanoviska k tématu spolupráce mezi školou a rodinou, ale i další inspirativní informace jak

pro rodiče, tak pro školy. Je zde možné sledovat krátké skeče z oblasti školního prostředí a problematiky, která se soustředí i na vztahové záležitosti mezi rodiči a školou. Tato krátká videa jsou poutavá a výstižná a fungují na rodiče, kteří neradi čtou nebo chtějí vše slyšet ve zkratce a výstižně. Tento pořad se jmenuje Všichni ve škole a je přístupný na zmiňovaném portálu Rodiče vítáni. Domnívám se ovšem, že pouhé získání certifikátu se známkou Rodiče vítáni nezaručuje automaticky skvělou úroveň spolupráce mezi oběma subjekty, jak školou, tak rodiči.

Dalším vzdělávacím programem, s kterým se podrobněji zabývám v této kapitole, je program Začít spolu. V metodické příručce je velmi podrobně a kvalitně zpracován standard spolupráce obou partnerů, učitelů i rodičů, při naplňování společného cíle rozvoje žáka. Celková filozofie tohoto programu je mi velmi blízká a ztotožňuji se s ní. Přehledně a výstižně jsou zde prezentovány kroky, které vedou k úspěšné spolupráci mezi školou a rodinou. Jsou zde jasně stanovena pravidla a ukazatele, které vedou k určení kvality spolupráce a která umožňují vhled a sebereflexi jednotlivých účastníků. Tento inspirativní a vhodně sestavený dokument pomáhá nastolit podmínky a platformy, které empaticky rozvíjejí nejen oblast spolupráce aktérů v edukačním procesu. Je jasné, že ne všechny školy a učitelé mohou pracovat podle vzdělávacího programu Začít spolu, ale domnívám se, že i pouhé inspirování tímto dokumentem vnese do výchovně vzdělávacího procesu mnoho nového, neformálního a lidského. Můj osobní postoj je takový, že se snažím v mé pedagogické praxi využívat a realizovat tyto zásady a vede mě to skutečně k sebereflexi a ke snaze neustále posouvat a zlepšovat již existující partnerské vztahy mezi mnou a rodiči.

Tak závažné a komplikované téma jako je vztah a spolupráce mezi školou a rodinou si právem zaslouží pozornost všech zúčastněných.

5 Závěr teoretické části

Teoretická část diplomové práce je rozčleněna do tří kapitol, ve kterých se soustřeďuji na zmapování a objasňování partnerství školy a rodiny z pohledu odborníků, kteří se tímto tématem intenzivně zabývají ve svých dílech a studiích. Při objasňování základních pojmů týkajících se spolupráce mezi rodinou a školou na počátku školní docházky se opírám o názory a výzkumy autorů, jejichž odborná stanoviska v mé teoretické části uplatňuji a využívám. V jednotlivých kapitolách popisují odborné poznatky a informace, které jsem

získala studiem odborné literatury a využiji je jako podklad v praktické části mé diplomové práce.

Na začátku teoretické části podrobněji charakterizuji rodinu jako instituci se svými zákonitostmi, možnostmi a funkcemi ve vztahu k dítěti. Zabývám se pojmem škola a vykládám teoretická hlediska na školu jako na společenskou instituci, která má za úkol vychovávat a vzdělávat děti, kultivovat osobnost žáků, formovat jejich hodnoty, postoje a chování. Rodina i škola jsou dvě instituce podílející se na výchově a vzdělávání dítěte. Nemají stejná práva ani funkce, ale spojuje je společný edukační cíl. Dále se pokouším nastínit kořeny spolupráce školy a rodiny a jejich vývoj. Je patrné, že se toto téma začíná velmi intenzivně dostávat do podvědomí rodičů, ale i škol a přikládají mu právem stále větší vážnost.

Ve druhé kapitole uvádím teoretické základy, na nichž jsou budovány interakce mezi oběma subjekty. Jsou zde nastíněny předpoklady pro efektivní spolupráci mezi školou a rodinou. Podstatná jsou naplnění vzájemných očekávání, která podrobně charakterizuji v teoretické části spolu s principy a příležitostmi, na nichž je budována korelace mezi rodinou a školou. V této kapitole se zmiňuji i o úskalích, která mohou vyplynout ve vzájemných vztazích a která mohou narušit, zbrzdit nebo úplně přerušit vztah obou institucí a bohužel tím narušit postoj dítěte ke vzdělávání vůbec. Jak vyplývá ze zjištění uváděných v odborných publikacích, o které se opírám a cituji je, je zásadní důraz a požadavek kladen na vzájemný respekt, úctu, jasná a přímá pravidla a hranice stanovená ve vztahu škola a rodina.

V další kapitole předkládám nástin tématu spolupráce školy a rodiny v kurikulárních dokumentech. Stručně představuji, jak je v národním programu rozvoje vzdělávání v dokumentu v tzv. Bílé knize představeno téma spolupráce školy a rodiny. Dalším dokumentem, který zmiňuji, je Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, kde se téma spolupráce školy a rodiny také uvádí jako důležitý prvek v edukační rovině.

Toto téma je stěžejní v projektu Rodiče vítáni, o kterém se zmiňuji také ve třetí kapitole. Smyslem tohoto projektu je podpořit rozvoj kvalitní spolupráce a komunikace škol s rodiči svých žáků. Podrobněji se zabývám inovativním vzdělávacím programem Začít spolu a jeho pohledem na partnerství mezi rodiči a učiteli. Důležitým dokumentem v programu Začít spolu je Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA. Hlavním smyslem tohoto dokumentu je umožnit učitelům snáze a průběžně vyhodnocovat

svoji práci podle jasně daných kritérií. Oblast spolupráce mezi učiteli a rodiči obsahuje několik kritérií, ta jsou dále specifikována pozorovatelnými indikátory. Indikátory doplňuje rámec jejich obsahové náplně, praktické příklady, kterými lze indikátory naplňovat (Příloha 1).

V praktické části mé diplomové práce použiji tento dokument k analýze dobré praxe.

Získané teoretické poznatky a názory a moje dlouholetá pedagogická praxe mě utvrzují v závažnosti a důležitosti sdíleného partnerství mezi školou a rodinou a jeho vlivu na postoj a vzdělávací motivaci dítěte, a proto se tomuto tématu věnuji v praktické části této práce.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Vymezení problému a cíle praktické části

6.1 Vymezení problému

Empirická část práce je zaměřena na zmapování spolupráce mezi rodinou a školou na počátku školní docházky na základní škole řídicí se kurikulárním dokumentem RVP ZV a základní školou, která pracuje podle programu Začít spolu. Vzhledem k tomu, že škola, která pracuje podle výchovně vzdělávacího programu Začít spolu, obdržela i certifikát Rodiče vítáni, zařadím do své výzkumné části diplomové práce dva vzorky škol: běžnou základní školou a základní školou hlásící se k programu Začít spolu. Budu se opírat o dokument Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec ISSA. Tento dokument využiji k analýze reálné situace v obou školách.

6.2 Charakteristika a cíle praktické části

V praktické části práce se pokusím systematicky popsat a analyzovat oblast spolupráce školy a rodiny na počátku školní docházky u dvou základních škol v jejich konkrétních formách a aktivitách spolupráce školy s rodiči. Zaměřím se na partnerskou realitu a zhodnotím ji na základě splňování kritérií uvedených v dokumentu Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA. Mým cílem je popsat a identifikovat reálný stav i perspektivy forem spolupráce na těchto typech škol. Vyzdvihnout pozitiva a efektivitu jednotlivých forem spolupráce mezi rodinou a školou. Hlavním odborným cílem diplomové práce tedy je přispět k popisu reálných, existujících vztahů školy a rodiny. K naplnění těchto cílů využiji metody kvalitativního výzkumu, které uvádím v následující kapitole.

7 Metodika výzkumu

Pro potřeby praktické části mé práce využiji metody kvalitativního výzkumu. Cílem kvalitativně orientovaného výzkumného šetření je popsání zvláštností jednotlivých případů (Hendl, 2012). Základní podmínkou je realizace výzkumu v podmínkách, které nejlépe vystihují zkoumané sociální prostředí. Pro odhalení a prozkoumání přirozeně probíhající reality ve vztazích mezi rodinou a školou použiji metodu participantního pozorování. Je to

metoda, která zaručí porozumění skutečností v partnerských vztazích mezi rodinou a školou a která nastíní zřetelné rozdíly mezi zkoumanými subjekty. Zúčastněné pozorování patří k nejběžnějším metodám sběru dat v kvalitativním výzkumu. V mém případě se konkrétně jednalo o zúčastněné pozorování na třídních schůzkách obou škol a aktivitách organizovaných jednotlivými školami (např. Slavnost Slabikáře a Masopustní rej při předávání vysvědčení). Dále pak pro uchopení problému využiji dotazníkových položek pro zástupce učitelů a rodičů na obou typech škol a hloubkových polostrukturovaných rozhovorů s rodiči a pedagogy. Prostřednictvím dotazníků, které byly vytvořeny na základě inspirace v projektu Rodiče vítáni, hloubkového rozhovoru a zúčastněného pozorování a jejich vzájemného prolínání mohu získat detailní informace o sledovaném jevu a mohu dosáhnout pochopení komplexnosti situace.

Rovněž využiji analýzu školních dokumentů obou zkoumaných škol. Abych získala vhled do strategií a koncepcí zkoumaných škol, využiji jejich webové stránky. Budu se snažit o co nejintenzivnější interakci se zúčastněnými stranami.

7.1 Výběr škol

Aby výzkumná práce byla vedena podle stanoveného cíle, zvolila jsem si dvě základní školy s různým školním vzdělávacím programem. Podrobněji se k nim vyjádřím v následující kapitole. Výzkum je situován do reálného prostředí primárního stupně dvou základních škol a zabývá se učitelem a rodičem v kontextu procesu vzájemných vztahů v konkrétních školách. Výběr škol pro účely mé diplomové práce je založen na skutečnosti, že školy se nacházejí v přibližně stejně velkém městě v blízkosti Prahy, ale jedna škola má Školní vzdělávací program vytvořen podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a druhá škola se hlásí k výchovně vzdělávacímu programu Začít spolu, o který se opírala při tvorbě Školního vzdělávacího programu. Tento výběr škol zajistí vhodné sociokulturní vzorky pro výzkumnou část práce. Celý výzkum na jednotlivých školách byl zajištěn dobrovolností vstupu účastníka do výzkumu. Kromě seznámení s výzkumným tématem, byli dále všichni účastníci ubezpečeni o zachování anonymity a důvěrnosti sdělení. V průběhu výzkumu bylo k účastníkům přistupováno s úctou, aby setkání probíhala v příjemné atmosféře vzájemné důvěry a respektu.

7.2 Časový průběh výzkumného šetření

Výzkumné šetření probíhalo v letech 2014 – 2016. Přípravná fáze zahrnovala teoretickou a metodologickou přípravu, na základě které jsem si stanovila linii a formulovala výzkumný problém. Následovala realizační fáze výzkumu, ve které byla stanovena metodologie a uskutečněn výběr škol. Součástí realizační fáze byla analýza školní dokumentace, na základě které jsem získala vhled do koncepcí a strategií zkoumaných škol. Hlavní technikou realizační fáze bylo zúčastněné pozorování, dotazování a polostrukturované rozhovory s pedagogickými pracovníky a s rodiči žáků. V průběhu pěti měsíců bylo realizováno dotazníkové šetření s rodiči i pedagogy. Dotazníky byly inspirovány dotazníkovým šetřením z projektu Rodiče vítáni. Bylo rozdáno celkem dvě stě osmdesát dotazníků pro rodiče a osmnáct pro učitele. Od rodičů se vrátilo dvě stě čtyřicet čtyři dotazníků a od pedagogů osmnáct, které byly následně vyhodnoceny a na základě získaných dat a zúčastněného pozorování byly sestaveny polostrukturované rozhovory pro obě strany. Uskutečnilo se celkem šest individuálních rozhovorů s učiteli a jedenáct s rodiči na každé škole. Třetí, a zároveň závěrečná fáze výzkumu se týkala zpracování, analýzy a interpretace dat.

7.3 Výzkumný vzorek

7.3.1 Výzkumný vzorek A

Pro účely praktické části jsem si zvolila běžnou základní školu pracující podle RVP ZV, na jehož základě má vypracovaný školní vzdělávací program pro základní vzdělávání, kde je zahrnuta i oblast spolupráce mezi rodiči a školou. Základní škola souhlasila s výzkumným šetřením. Pro identifikaci školy v této práci ji označím jako **výzkumný vzorek A**. Tuto školu znám detailně a z různých pohledů. Já sama jsem ji navštěvovala od první do osmé třídy jako žákyně. Další pohled mi nabízí moje pozice rodiče svých dvou dětí, které tuto školu také navštěvovaly od první do třetí třídy, potom byly přijaty na základní školu s rozšířenou výukou jazyků. A třetí pohled získávám z pozice učitelky mateřské školy, která se základní školou spolupracuje. Každoročně školu navštěvujeme s předškoláky na základě pozvání ze strany vedení základní školy. A poslední úhel pohledu mi poskytuje role studentky Pedagogické fakulty UK v Praze, kdy jsem při plnění mých studijních povinností absolvovala praxi na této škole. Domnívám se, že detailní znalost jak školy, tak vedení, učitelů i rodičů mi umožní realistický vhled do zkoumané problematiky. Intenzita

mých kontaktů se výrazně zvýšila na základě požadavku splnění účelu praktické části diplomové práce. Moje účast na akcích pořádaných základní školou byla strukturována podle záměru, který jsem si vytyčila podle tématu diplomové práce, a to zmapování oblasti spolupráce mezi školou a rodinou. Od roku 2014 jsem byla přítomna na šesti třídních schůzkách, zúčastnila jsem se Dne otevřených dveří, zápisu do první třídy, ale i mimoškolních akcí jako jsou akademie, besídky a oslavy výročí založení školy. Tato aktivita mi umožnila si utvořit konkrétnější představu o zkoumaném tématu spolupráce školy a rodiny. Moje zjištění jsou popisovány a analyzovány v kapitole 7.2. Dalším výzkumným vzorkem je základní škola pracující podle vzdělávacího programu Začít spolu a tu představím v následující části.

7.3.2 Výzkumný vzorek B

Jako druhý vzorek základní školy jsem si zvolila školu, která se řídí vzdělávacím programem Začít spolu. Základní škola rovněž souhlasila s výzkumným šetřením a od počátku byla vstřícná. Pro účely praktické části ji označím jako **výzkumný vzorek B**. Tuto školu znám osobně z pohledu studentky Pedagogické fakulty UK v Praze, absolvovala jsem zde v roce 2012 povinnou praxi. K zařazení této školy k účelům zkoumání oblasti spolupráce školy a rodiny mě přivedlo moje ztotožnění s programem Začít spolu, s jeho výstižným a srozumitelným charakterizováním jednotlivých částí programu a nastavení kritérií a pravidel v edukačním procesu. Dalším podnětem bylo seznámení se s učitelskou prací mé spolužačky z vysoké školy, která zde působí. Od roku 2014 jsem se účastnila pěti třídních schůzek a aktivit pořádaných školou.

7.4 Charakteristika popisované školy vzorek A

Základní škola je úplnou školou s 1. – 9. postupným ročníkem, nachází se v malém městě, ve kterém žije 3900 obyvatel a je jedinou spádovou základní školou v obci. Do školy dojíždí z okolních obcí kolem 55 žáků. Školu v současné době navštěvuje přibližně 360 žáků, z toho na prvním stupni je 190 žáků, naplněnost tříd je v průměru 22 žáků. Součástí školy je školní družina. V současné době navštěvuje tři oddělení 120 žáků.

Výuka na naší škole probíhá ve dvou budovách.

Ve starší z nich jsou umístěny třídy pro žáky I. stupně. Některé třídy jsou prostorově menší. Všechny třídy jsou napojeny na internet. U budovy je malé školní hřiště a zahrada

vybavená dřevěnými hracími prvky. Žáci tu tráví přestávky a školní družina odpolední volnočasové aktivity.

Základní škola pracuje podle Školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání „Pestrá škola“.

Školská rada byla zřízena podle § 167 zákona č. 561/2004 Sb., Školská rada se vyjadřuje k návrhům vzdělávacích programů, schvaluje výroční zprávu školy, školní řád, pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků, podílí se na zpracování koncepčních plánů školy, projednává návrh rozpočtu, projednává inspekční zprávy, podává podněty a oznámení řediteli školy, zřizovateli a dalším orgánům státní správy, podává návrh na odvolání ředitele a podává návrh na vyhlášení konkurzu na ředitele školy.

Údaje o aktivitách a prezentaci školy na veřejnosti.

Akce pro veřejnost

- Akademie pro rodiče a veřejnost
- Rozsvěcení vánočního stromečku - vystoupení pěveckého sboru

prezentace práce a úspěchů školy

- články v městském zpravodaji
- výstava a prodej výrobků žáků
- vývěska na budově a nástěnky na chodbách školy
- webové stránky zstskostelec.cz

Spolupráce s rodiči

- Školská rada - ve volbách zvoleni noví zástupci rodičů. Byl schválen nový Jednací řád, projednávány a schváleny dokumenty školy.
- Klub přátel školy - schůzky ředitelství se zástupci rodičů jednotlivých tříd (4 x)

- projednáno financování odměn pro žáky za různé soutěže, cestovné žákům, členský příspěvek uhradilo 86 % rodičů, což je o 8 % více než loni.

- anketa mezi rodiči ohledně webových stránek jednotlivých tříd 1. - 5. ročníku.

- Slavnost slabikáře pro rodiče žáků 1. třídy

- Konzultace pro rodiče - zájem o ně projevilo 14 rodičů ve 3. ročníku a 32 rodičů ze 6., 7. a 9. ročníku. Z ostatních tříd nebyl zájem vůbec, nebo jen minimální. V lednu přišlo na konzultaci 9 rodičů ze 3. ročníku a 9 rodičů II. stupně.
- Třídní schůzky - v září pro 1. ročník, pro ostatní dvakrát ve školním roce, nově se uskutečnila v červnu schůzka pro rodiče budoucích prvňáčků
- Spolupráce na tvorbě webových stránek tříd.

7.5 Charakteristika popisované školy vzorek B

Škola je běžnou základní školou střední velikosti, zřizovanou obcí, v které žije 3550 obyvatel. Navštěvuje ji 550 žáků. Škola má dvě budovy, které leží naproti sobě přes ulici. V té menší najdeme první a druhé třídy a také školní družinu, v té větší ostatní učebny a školní jídelnu. U obou budov je hřiště s umělým povrchem, u větší budovy také moderní sportovní hala se dvěma tělocvičnami.

CHARAKTERISTIKA ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU ZAMĚŘENÍ ŠKOLY

Školní vzdělávací program vychází především ze vzdělávacího programu "Začít spolu", známého také pod názvem Step by Step.

Škola se nechce specializovat na jednu konkrétní oblast, ale klade si za cíl zaměřit se na individualitu každého dítěte a vycházet vstřícně jeho potřebám. Chce žáky podporovat při rozvoji jejich osobnosti, prohlubovat jejich nadání a pomoci jim bojovat s problémy. Usiluje o to, aby se žáci naučili zapojovat do veřejného života, nebáli se klást otázky, naslouchat, diskutovat, vytvářet si vlastní postoje a respektovat odlišnost. Záměrem je, aby si žáci osvojili dovednost vyjadřovat své názory takovou formou, která nikoho neuráží a neublíží.

Směrování školy je rozpracováno do několika oblastí, pro účely mé diplomové práce uvedu pouze charakteristiku spolupráce školy s rodinou, jak je zpracovaná do školního vzdělávacího programu této školy.

SPOLUPRÁCE S RODIČI A VEŘEJNOSTÍ:

- Zájemci o hlubší spolupráci se školou se sdružují ve Spolku přátel ZŠ.
- Učitelé komunikují s rodiči jako s partnery.
- Škola zprostředkovává rodičům osobní setkání kdykoli po dohodě s učitelem. Informace o škole podává také na webových stránkách školy.

Vzhledem k tomu, že škola může postoje žáka formovat jen zčásti a velmi podstatný vliv na jeho vývoj má rodina, snaží se spolupracovat s rodiči, diskutovat s nimi a usiluje o jejich zapojení ve školních akcích.

Nasloucháme jejich názorům, které jsou pro školu zdrojem inspirace. Považujeme za důležité, aby se i rodiče naučili školu podporovat, respektovat její koncepci a hledat s učiteli společnou cestu.

8 Realizace výzkumu

8.1 Průběh, realizace a vyhodnocení šetření na běžné základní škole

8.1.1 Dotazníky pro rodiče žáka ZŠ vzorek A

Dotazníky pro rodiče žáka i pro pedagogy byly inspirovány dotazníky společnosti EDUin, uvedené v publikaci *Rodiče vítáni*. Dotazníky obsahovaly deset otázek, kde respondenti označovali odpovědi, s nimiž souhlasí a mohli uvést své důvody, proč tomu tak je.

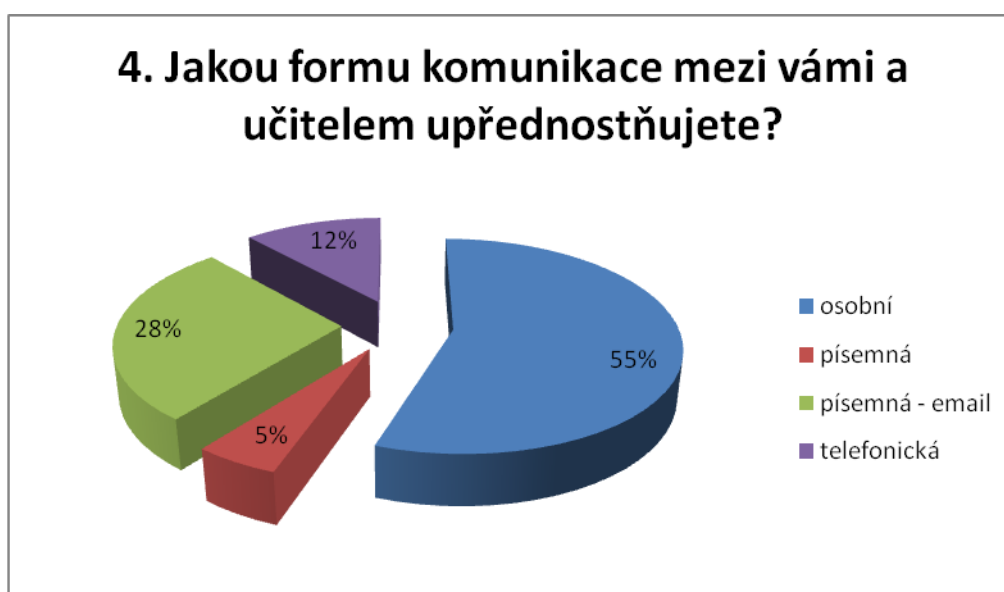
Na běžné základní škole bylo rozdáno 150 dotazníků pro rodiče žáků a vrátilo se 135 dotazníků. Návratnost byla 90%. Věkové složení odpovídajících rodičů bylo: 49% rodičů ve věkové hranici dvacet až třicet let, 16% rodičů mezi třiceti a čtyřiceti lety a 36% rodičů starších čtyřiceti let (Příloha 4). Co se týká vzdělání rodičů odpovídajících na dotazník: základní vzdělání má 9% rodičů, střední s výučním listem má 30% rodičů, střední s maturitou má 33% a vysokoškolské vzdělání má 28% rodičů (Příloha 4). Učitelům bylo rozdáno deset dotazníků a deset se jich vrátilo. To je 100% návratnost. 70% učitelů uvedlo, že délka jejich praxe je větší než dvacet šest let a 30% učitelů uvedlo, že délka jejich praxe je v rozmezí mezi šestnácti až dvaceti pěti lety (Příloha 4). Při vyhodnocení dotazníků došlo ke zjištění, že 100% rodičů a 100% učitelů pokládá spolupráci mezi školou a rodinou za důležitou. Mnou okomentované otázky a grafy uvádím v této kapitole, ostatní tabulky s výslednými grafy jsou uvedeny v Příloze 4.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že rodiče upřednostňují osobní komunikaci mezi učitelem a rodičem, dále preferují písemnou e-mailovou formu komunikace a také chtějí využívat telefonickou komunikaci. Komentáře ze strany rodičů k formám komunikace jsou na základě rozhovorů uvedeny v kapitole 8.2, s. 66.

Tab 2 Formy komunikace upřednostňované rodiči

odpověď - rodiče	4. Jakou formu komunikace mezi vámi a učitelem upřednostňujete?
osobní	118
písemná	11
písemná - email	59
telefonická	25
jiná forma	0
suma	213

Graf 1 Formy komunikace upřednostňované rodiči

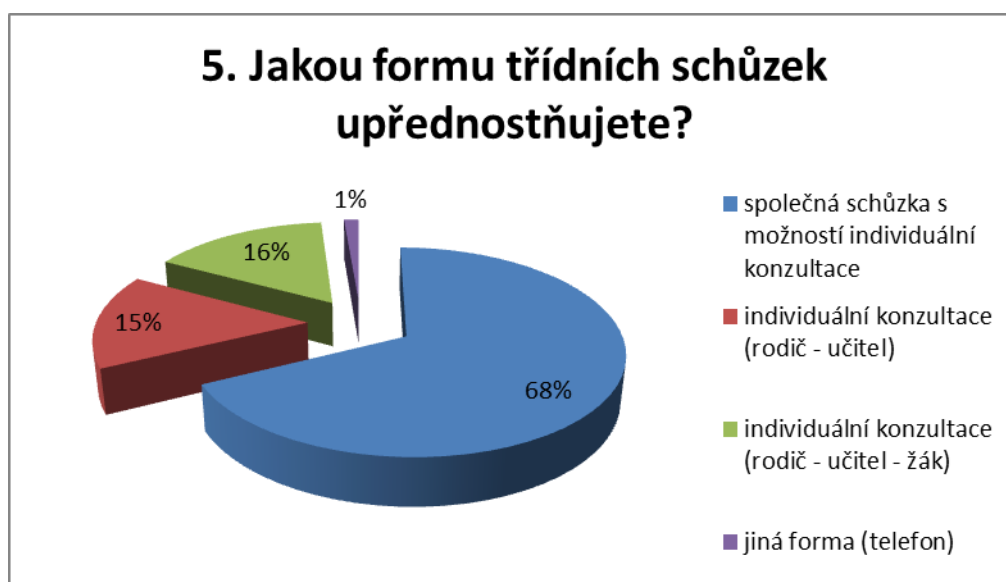

Při zjišťování jakou formu třídních schůzek preferují rodiče, bylo zjištěno, že největší zájem na běžné škole je o společnou schůzku s možností individuální konzultace, přeje si ji 68% rodičů. O individuální konzultace učitel – rodič – žák projevilo zájem 16% rodičů a o individuální konzultace učitel – rodič projevilo zájem 15% rodičů (Graf 2). Domnívám se, že to může být způsobeno malou informovaností rodičů o výhodách a kvalitách tohoto způsobu konzultace učitel – rodič – žák. Jak vyplývá z rozhovorů, nebyla rodičům tato forma konzultací nabídnuta ani vysvětlena (kapitola 8.2, s. 66). V odpovědích na tuto otázku byl nejmarkantnější rozdíl mezi zkoumaným vzorkem A a B.

Tab 3 Formy třídních schůzek upřednostňovaných rodiči

odpověď - rodiče	5. Jakou formu třídních schůzek upřednostňujete?
společná schůzka s možností individuální konzultace	103
individuální konzultace (rodič - učitel)	23
individuální konzultace (rodič - učitel - žák)	24
jiná forma (telefon)	2
suma	152

Graf 2 Formy třídních schůzek upřednostňovaných rodiči

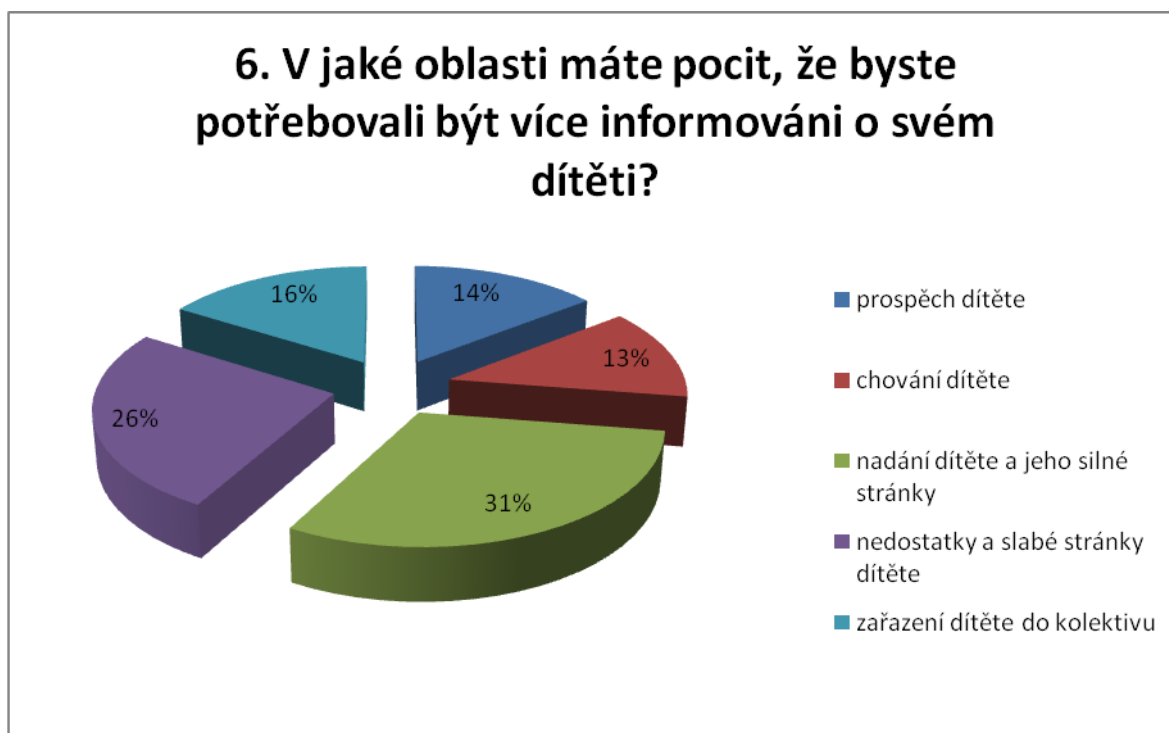

Z vyhodnocení odpovědí na šestou otázku vyplývá, že by rodiče chtěli být více informováni nejen o prospěchu a chování dítěte, ale nejvíce o jeho nadání a silných stránkách, ale i o nedostatcích a slabých stránkách. 16% rodičů by uvítalo informace o zařazení dítěte do kolektivu.

Tab 4 Oblast, v které potřebují rodiče být více informováni

odpověď - rodiče	6. V jaké oblasti máte pocit, že byste potřebovali být více informováni o svém dítěti?
prospěch dítěte	36
chování dítěte	32
nadání dítěte a jeho silné stránky	76
nedostatky a slabé stránky dítěte	64
zařazení dítěte do kolektivu	40
jiné (uved'te jaké)	0
suma	248

Graf 3 Oblast, v které potřebují rodiče být více informováni

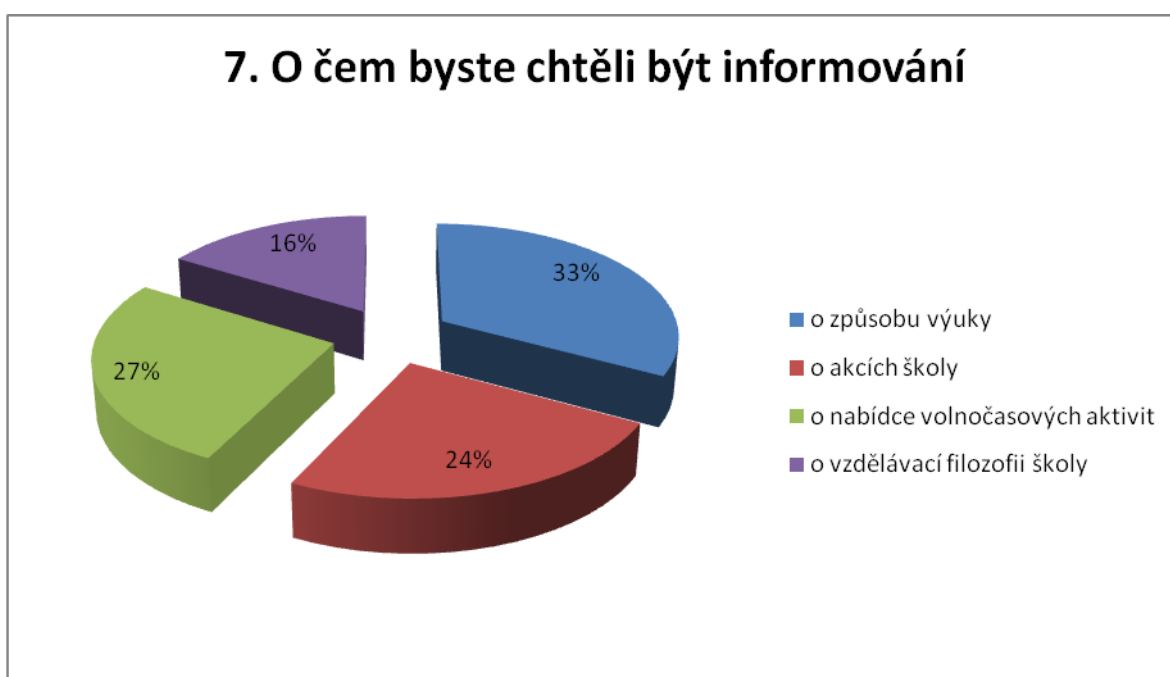

Na otázku číslo sedm odpovědělo celkem 17% rodičů, že by chtěli být informováni také o filozofii školy. Z rozhovorů vyplývá, že rodiče v této oblasti respektují školu jako vzdělávací instituci, která je kompetentní v edukačním procesu a necítí potřebu nějakým způsobem zasahovat do filozofie školy, pouze s ní chtějí být seznámeni.

Tab 5 O čem by chtěli být rodiče informováni

odpověď - rodiče	7. O čem byste chtěli být informováni
o způsobu výuky	77
o akcích školy	57
o nabídce volnočasových aktivit	62
o vzdělávací filozofii školy	38
jiné (uved'te jaké)	0
suma	234

Graf 4 O čem by chtěli být rodiče informováni

Z vyhodnocení další otázky plyne zájem rodičů o aktivity ve škole. Největší procentuální skupinu tvoří rodiče, kteří by se zúčastnili návštěvy výuky jako pozorovatelé 31% a jako hosti na společných akcích 23% rodičů. Potvrzuje se zde názor a zjištění Rabušicové (2004), která tuto skutečnost dokládá a shrnuje ve své odborné práci, uvádím ho v kapitole 3.3 v teoretické části mé práce na straně 29.

Tab 6 Jakých aktivit by se rodiče zúčastnili

odpověď - rodiče	8. Jakých aktivit byste se ve škole zúčastnili?
návštěva výuky - jako pozorovatel	60
návštěva výuky - jako odborník (má profese)	18
organizace volnočasových aktivit pro žáky	40
organizace volnočasových aktivit pro rodiče a žáky	30
jako host na společných akcích	45
jiné (uvedte jaké)	0
suma	193

Graf 5 Jakých aktivit by se rodiče zúčastnili

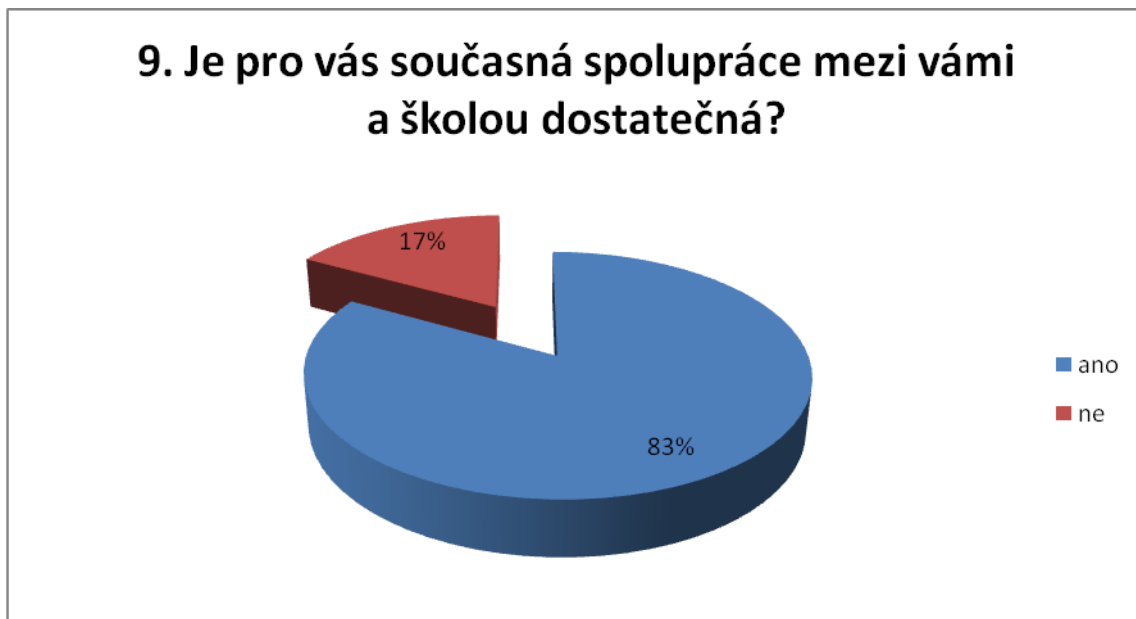

Současnou situaci ve spolupráci mezi školou a rodinou hodnotí 83% rodičů jako dostačující s dodatkem, že stále je co zlepšovat a 17% rodičů jako nedostačující.

Tab 7 Hodnocení současné situace ve spolupráci

odpověď - rodiče	9. Je pro vás současná spolupráce mezi vámi a školou dostatečná?
ano	113
ne	23
suma	136

Graf 6 Hodnocení současné situace ve spolupráci

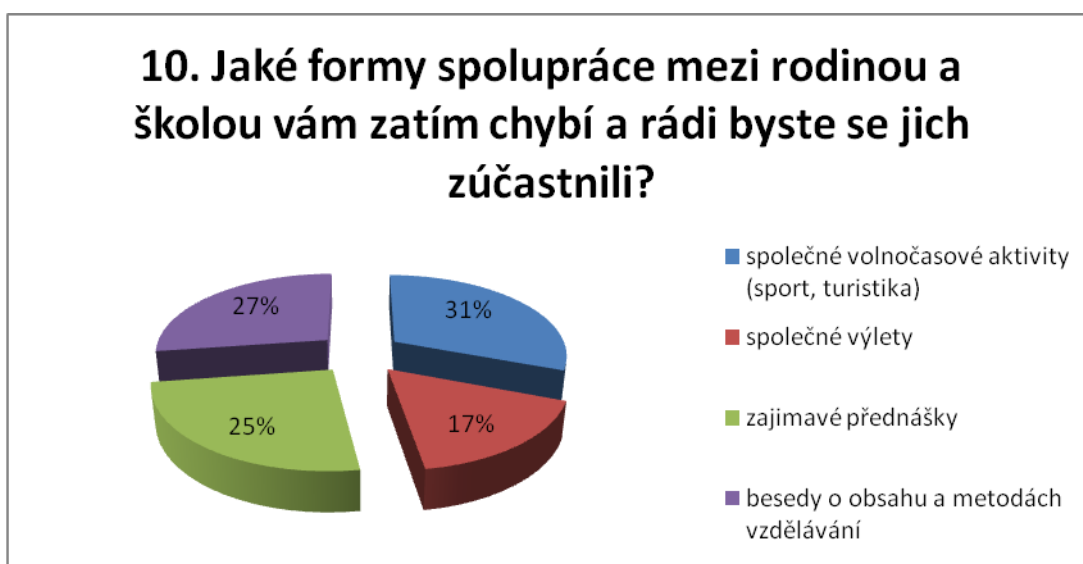

V poslední otázce dotazníku se rodiče vyjadřovali k tomu, jaké formy spolupráce jim chybí a rádi by se jich zúčastnili. Celkem 31% rodičů by přivítalo společné volnočasové aktivity, 27% rodičů uvádí, že jim chybí besedy o obsahu a metodách vzdělávání, 39% rodičů by uvítalo zajímavé přednášky a 24% rodičů by se chtělo účastnit společných výletů. Tuto otázku jsme podrobněji řešili s rodiči při rozhovorech a konkrétní odpovědi zmiňuji v kapitole 8.2, s. 68, kdy rodiče jsou ochotni připravit besedu pro rodiče a žáka ze svého oboru.

Tab 8 Chybějící formy spolupráce, kterých by se rodiče zúčastnili

odpověď – rodiče	10. Jaké formy spolupráce mezi rodinou a školou vám zatím chybí a rádi byste se jich zúčastnili?
společné volnočasové aktivity (sport, turistika)	44
společné výlety	24
zajímavé přednášky	36
besedy o obsahu a metodách vzdělávání	39
suma	143

Graf 7 Chybějící formy spolupráce, kterých by se rodiče zúčastnili

8.1.2 Dotazník pro pedagogy ZŠ vzorek A

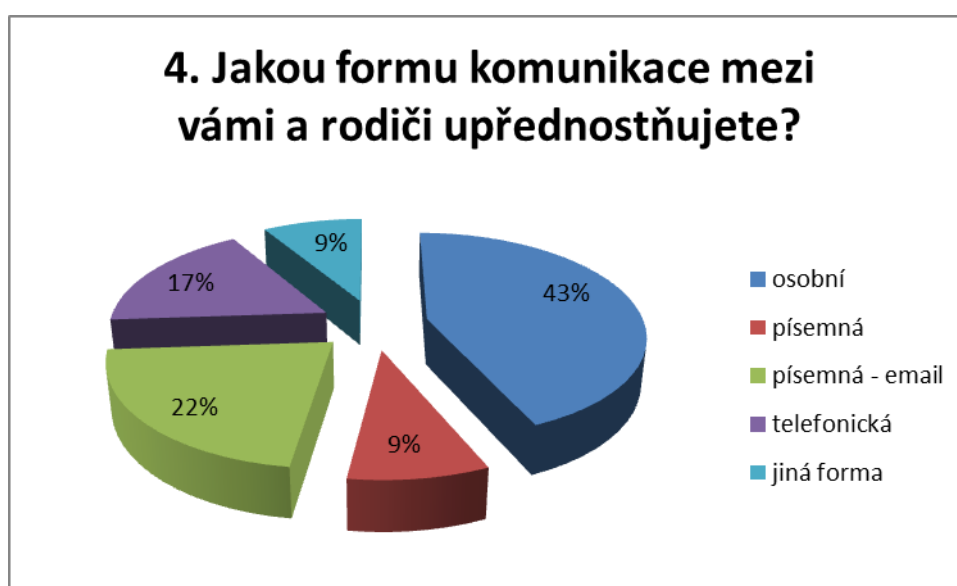
Z dotazníkového šetření pro pedagogy je patrné, že učitelé se snaží vyvíjet aktivity, aby se spolupráce mezi rodinou a školou stala efektivní. Vnímají ji jako důležitou oblast v edukačním procesu.

Učitelé upřednostňují formu komunikace osobní, písemnou pomocí e-mailu, telefonickou a uvádějí i možnost využití třídních stránek. Rodiče vnímají v osobní komunikaci problém v časové nekompatibilitě (kapitola 8.2, s. 67). Jejich pracovní vytížení neumožňuje běžné setkání s učitelem v časech, které vyučující nabízí.

Tab 9 Formy komunikace upřednostňované pedagogy

odpověď - pedagog	4. Jakou formu komunikace mezi vámi a rodiči upřednostňujete?
osobní	10
písemná	2
písemná - email	5
telefonická	4
jiná forma	2
suma	23

Graf 8 Formy komunikace upřednostňované pedagogy

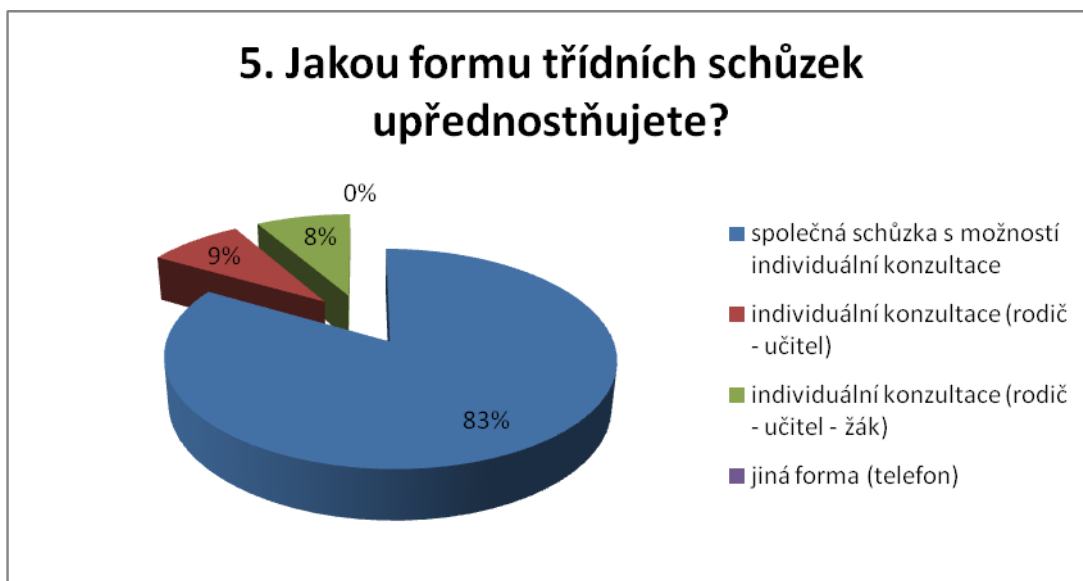

Pro pedagogy jsou nejvíce upřednostňované třídní schůzky společné s možností individuální konzultace. Rodiče vidí v této formě třídních schůzek i negativa a vyjadřují se i k dalším formám třídních schůzek (kapitola 8.2, s. 65, 66).

Tab 10 Formy třídních schůzek upřednostňované pedagogy

odpověď - pedagog	5. Jakou formu třídních schůzek upřednostňujete?
společná schůzka s možností individuální konzultace	10
individuální konzultace (rodič - učitel)	1
individuální konzultace (rodič - učitel - žák)	1
jiná forma (telefon)	0
suma	12

Graf 9 Formy třídních schůzek upřednostňované pedagogy

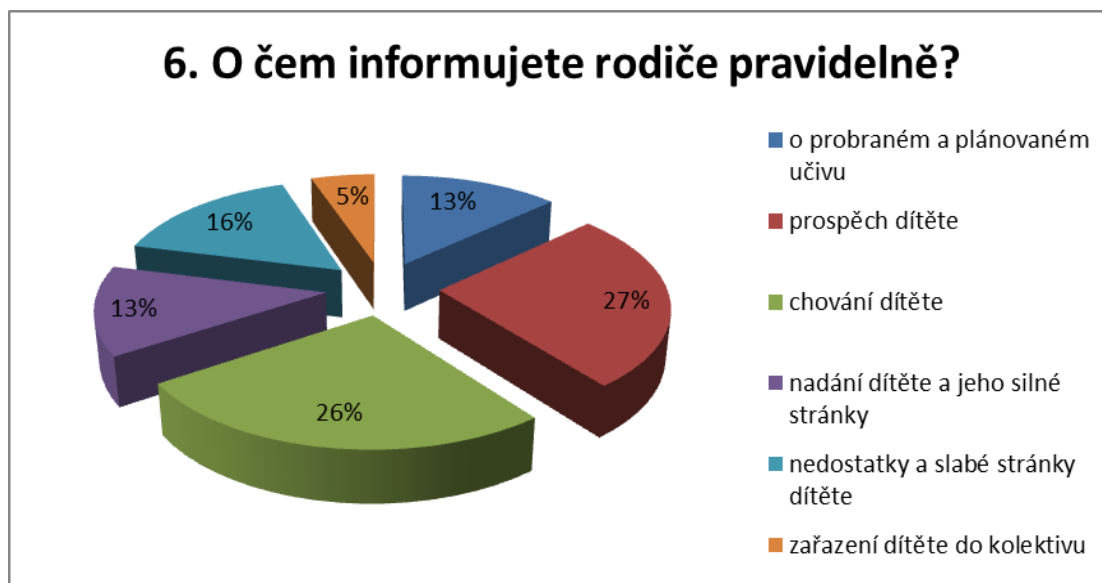

Přestože učitelé uvádějí, že informují rodiče pravidelně o prospěchu a chování dítěte, o nadání a silných stránkách dítěte i o slabých stránkách a nedostatcích dítěte, rodiče mají potřebu a zájem o zlepšení informací v této oblasti.

Tab 11 Pravidelné informace

odpověď - pedagog	6. O čem informujete rodiče pravidelně?
o probraném a plánovaném učivu	5
prospěch dítěte	10
chování dítěte	10
nadání dítěte a jeho silné stránky	5
nedostatky a slabé stránky dítěte	6
zařazení dítěte do kolektivu	2
suma	38

Graf 10 Pravidelné informace

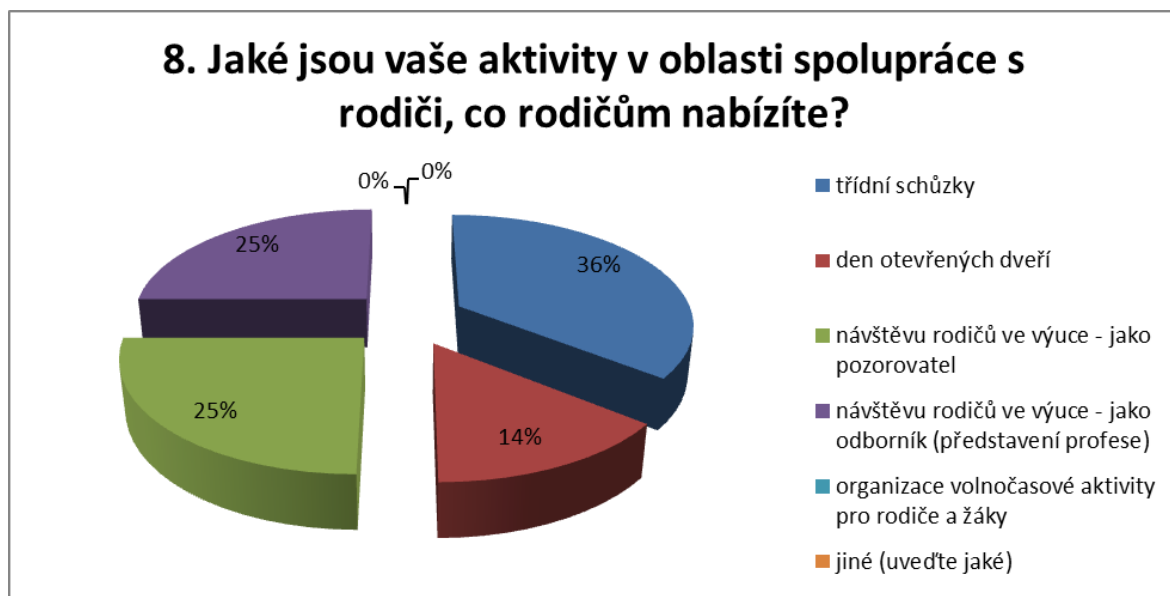

Aktivity, které vyvíjejí učitelé a nabízejí je rodičům, vyplývají z povinností pedagogů. Třídní schůzky se uskutečňují dvakrát až třikrát do roka. Návštěva rodičů ve výuce jako pozorovatele není zavedená u všech pedagogů na běžné škole, protože v tom nevidí výhody a smysl. Někteří učitelé pořádají s rodiči před Vánocemi tvoření, kdy rodiče si připraví program pro děti a vyrábějí s nimi výrobky. Učitelé nemají zájem o organizování volnočasových aktivit pro rodiče a žáky (kapitola 8.2, s. 69)

Tab 12 Nabízené aktivity rodičům

odpověď - pedagog	8. Jaké jsou vaše aktivity v oblasti spolupráce s rodiči, co rodičům nabízíte?
třídní schůzky	10
den otevřených dveří	4
návštěvu rodičů ve výuce - jako pozorovatel	7
návštěvu rodičů ve výuce - jako odborník (představení profese)	7
organizace volnočasové aktivity pro rodiče a žáky	0
jiné (uveďte jaké)	0
suma	28

Graf 11 Nabízené aktivity rodičům

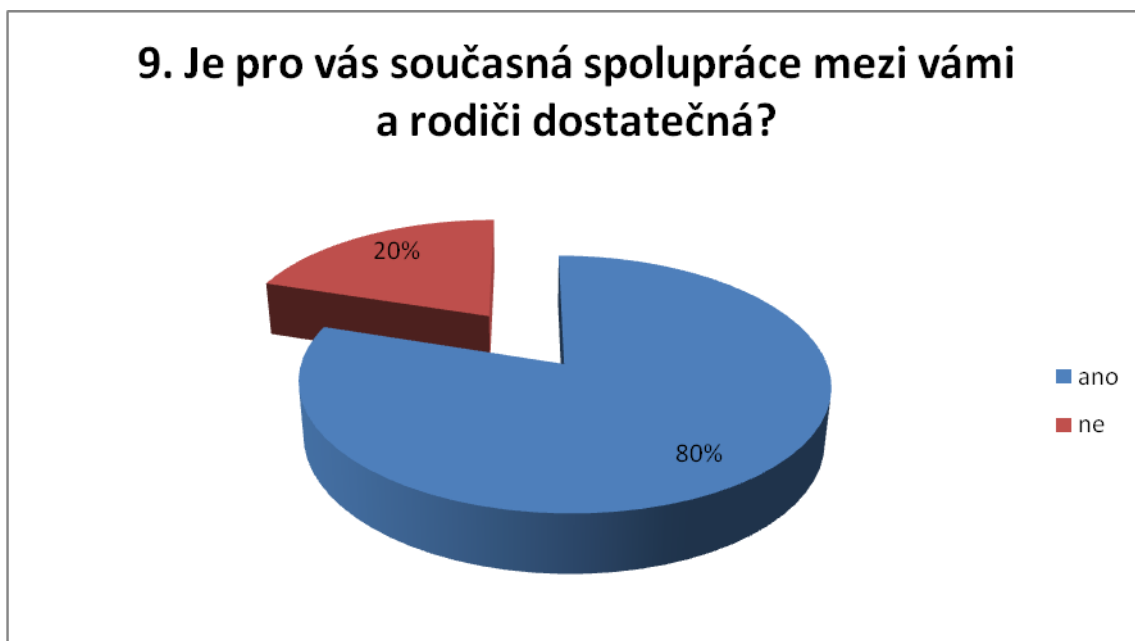

Současná spolupráce mezi učiteli a rodiči vyhovuje 80% učitelů a 20% učitelů ji pokládá za nedostatečnou.

Tab 13 Hodnocení současné situace ve spolupráci pedagogy

odpověď - pedagog	9. Je pro vás současná spolupráce mezi vámi a rodiči dostatečná?
ano	8
ne	2
suma	10

Graf 12 Hodnocení současné situace ve spolupráci pedagogy

Jako chybějící formy spolupráce, které by rádi realizovali, 55% učitelů uvádí organizování zajímavých přednášek, 18% učitelů by připravilo besedy o obsahu a metodách vzdělávání a organizovalo by společné volnočasové aktivity a 9% by jelo na společný výlet s rodiči dětmi. Domnívám se, že pokud učitelé zvolí a využijí kvalitnější informovanost pro rodiče i veřejnost, a zároveň neudělají předčasné závěrečné hodnocení na základě jedné neúspěšné akce, mohou očekávat větší účast ze strany rodičů a jejich dětí na dalších aktivitách a příležitostech, které jim budou nabízet.

Tab 14 Chybějící formy spolupráce, které by chtěli pedagogové realizovat

odpověď - pedagog	10. Jaké formy spolupráce mezi vámi a rodiči vám zatím chybí a rádi byste je zrealizovali?
společné volnočasové aktivity (sport, turistika)	2
společné výlety	1
zajímavé přednášky	6
besedy o obsahu a metodách vzdělávání	2
suma	11

Graf 13 Chybějící formy spolupráce, které by chtěli pedagogové realizovat

Na základě vyhodnocení dotazníků a na základě vyhodnocení zúčastněného pozorování byly sestaveny otázky k polostrukturovanému rozhovoru, které přispěly k porozumění skutečností v partnerských vztazích mezi rodinou a školou a které pomohly nastínit rozdíly mezi zkoumanými subjekty. Analýzou ze získaných informací na základě kritérií dokumentu *Kompetentní učitel 21. století* se zabývám v další kapitole. Při citaci z rozhovorů s rodiči a pedagogy, abych zajistila anonymitu dotazovaných, použiji označení ve formě např. (M1 – A), (O1 – A) nebo (TU – A). Přičemž první velké písmeno označuje matku, otce nebo třídního učitele, písmeno A označuje školu jako zkoumaný vzorek A.

8.2 Analýza spolupráce rodiny a školy na základě kritérií dokumentu *Kompetentní učitel 21. století* vzorek A

1. Učitel utváří partnerský vztah s rodinami dětí, nabízí rodinám i dalším členům komunity možnost zapojit se do výchovy a vzdělávání dětí, zapojit se do života učící se společnosti.

Učitel zapojuje rodiče dětí i členy rodiny do vzdělávání dětí, umožňuje jim aktivní vstup do výuky, vítá jejich přítomnost ve třídě v průběhu vyučování.

Na běžné základní škole tento indikátor je naplňován jen částečně. Jak vyplývá z dotazníkového šetření a z výsledků zúčastněného pozorování na první třídní schůzce v září s rodiči prvňáků nebyla ze strany učitele nabídnuta rodičům ani jedna aktivita. Teprve na druhé třídní schůzce v listopadu učitelka vyzvala rodiče, kteří by se chtěli

podílet na výtvarném tvoření před Vánocemi, aby se jí ozvali e-mailem. Dále pozvala rodiče na Slavnost Slabikáře: „*Děti Vám ukáží, co už se naučily a co dokáží a budou jim slavnostně předány Slabikáře. Prosím maminky, aby nachystaly nějaké občerstvení, dortíky, jednohubky, džusy a sladkosti. Uděláme si společně slavnostní hodování*“ (TU1 - A). Slavnost Slabikáře proběhla 3.12.2015 za velké účasti rodičů. Tato příležitost byla rodiči velmi dobře hodnocena, a přestože se konala v dopoledních hodinách, dorazili všichni rodiče a sledovali své děti, jak se jim vede při čtení (Příloha 5, obrázek 1). Vánoční tvoření proběhlo týden před Vánoci a připravili si je dvě maminky. Společně s dětmi vytvářeli zajímavé dekorace (Příloha 5, obrázek 2), proběhlo zpívání s maminkou (Příloha 5, obrázek 3). Děti měly radost z výrobku a nálada i atmosféra v hodině zpěvu byla taktéž slavnostní. Vánoční rodičovské zapojení do výuky obohatilo nejen samotné děti, ale i maminky, které se aktivně připravily a s dětmi prožily školní dopoledne. Z jejich ohlasů bylo zřejmé, že si po této zkušenosti dovedou lépe představit, co vše obnáší učitelská profese. Pomohlo jim to vhlédnout do role učitele, na základě vlastní zkušenosti mohou lépe posoudit náročnost přípravy i náročnost konkrétní práce s dětmi. Učitelka zapojení rodičů ocenila na webových stránkách třídy poděkováním.

- ✓ Učitel dává rodičům příležitost spolurozhodovat o postupech vhodných k podpoře učení a rozvoje jejich dětí.

Druhý indikátor je v běžné základní škole naplňován jen zčásti. Učitel informuje rodiče na třídní schůzce o vzdělávacím programu a školním řádu a uvádí adresu webových stránek, kde tyto dokumenty najdou: „*Tyto dokumenty jsou velmi obsáhlé, a proto si je přečtěte v klidu doma, ať se v nich můžete dobře zorientovat*“ (TU1- A).

„Jaká forma třídních schůzek je pro Vás ideální a proč?“ na tuto otázku v rozhovoru odpověděl tatínek takto: „*Běžnou formu, tedy setkání vyučujících s rodiči v konkrétní čas ve škole, považuji za v zásadě vyhovující, za optimální bych považoval, kdybych podklady k projednávaným věcem obdržel předem např. situace, kdy je na tabuli promítnuta ukázka z nového školního řádu doplněná informací, že toto je nový řád a pokud se, rodiče, chcete na něco zeptat, můžete, je spíše alibistická než cokoli jiného, sice formálně plní požadovanou funkci seznámení rodičů s novým předpisem, nedává jim ale fakticky žádnou možnost se k němu jakkoli vyjádřit.*“ (O1 – A) Zpětná vazba rodiče může být pro učitele inspirativní a vnáší sem názor, který učitel nemusí ani postřehnout či vnímat a díky tomu,

že si vlastně neuvědomuje nedostatek v komunikaci a ve způsobu svého sdělení, nemůže vytvořit nápravu. Proto je velmi důležitá zpětná vazba, která může zaručit zlepšování nastolených pravidel komunikace mezi rodiči a učiteli. (O1 - A) *„Pro mě osobně by bylo skvělé zařadit do mapování našich vzájemných představ o spolupráci formu zpětnovazebních dotazníků. Určitě by to odkrylo spoustu neotevřených témat a nabídlo by oběma stranám náhled na vnímání situace druhé strany. Asi by se ukázaly i možnosti vylepšování efektivity spolupráce.“*

Informace o dětech a jejich pokrocích podávají učitelé na třídních schůzkách hromadně s následnou konzultací učitel – rodič. O pohledu rodiče na toto téma ilustruje záznam rozhovoru. Na otázku: „Jaká forma třídních schůzek je pro Vás ideální a proč?“ odpověděla (M1 – A): *„Nevadí mi hromadná třídní schůzka, kde se prodiskutují obecné záležitosti školy. Jinou formu ani neznám. Jen mi vadí, že když se chci zeptat přímo na své dítě, musím si vystát řadu a potom je to velmi rychlé a povrchní, protože za mnou už čekají další rodiče.“* Na názor na konzultace učitel – rodič – žák odpovídali rodiče v rozhovorech. „Jaký názor máte na individuální konzultaci rodič - učitel – žák?“ (M1 – A) *„Jsem pro. Pokud je to samozřejmě prospěšné pro dítě, ne aby bylo svědkem hádky rodiče a učitele. Spíše by bylo ideální, aby vidělo, že matka i učitelka se chtějí společně domluvit na tom co je pro dítě nejlepší, co mu pomůže. A dítě aby mělo nárok říct svůj názor, jak on danou věc vnímá.“* „Byl Vám tento způsob konzultace nabízen ze strany učitelů a kdy?“ *„Nikdy. Byla mi nabídnuta konzultace učitel x rodič a pro všechny rodiče jeden den v týdnu čtvrt hodiny před vyučováním.“* Z odpovědi rodičů je patrné, že jim nebyla nabídnuta možnost konzultace učitel – rodič – žák, ani ji neznají a mají z ní částečně obavy. (O1 – A) *„Nemám osobní zkušenost, domnívám se, že vyžaduje velkou přípravu ze strany učitele a pochopení ze strany rodiče. V ideálním případě je to samozřejmě z mnoha pohledů optimální varianta, vidím tady ale velká nebezpečí takové komunikace. Snadno podle mne může skončit zjevně nechtěnou situací, např. neshodou rodiče a učitele a v důsledku toho zmateností žáka, který by měl jednoho i druhého respektovat, ale vidí, že nejsou schopni se shodnout, nebo např. taktéž nechtěnou situací, kdy učitel i rodič v přesile dítěti vyčíní.“* „Byl Vám tento způsob konzultace nabízen ze strany učitelů a kdy?“ *„Ne, nebyl.“* Učitelé shodně uvádějí, že konzultace učitel - rodič - žák nepraktikují, neboť o ně není zájem a jim lépe vyhovují třídní schůzky s následnou konzultací učitel - rodič. Tento fakt potvrzuje i vyhodnocení dotazníkového šetření, kdy

pouze dvacet čtyři rodičů tuto formu komunikace označilo jako upřednostňovanou. Na základě rozhovorů ovšem bylo zjištěno, že tento fakt může být ovlivněn neznalostí rodičů s přednostmi konzultací učitel – rodič – žák. Vzhledem k tomu, že jim tato forma není nabízena, respektují zavedené formy. Možnost mluvit s učitelem mají rodiče čtvrt hodinu každý den před vyučováním. Názory na tuto formu setkání se ze strany rodičů liší. (M3 – A) „*Je možno zastihnout paní učitelku před vyučováním kterýkoliv den, vždy je k dispozici a nebrání se diskuzi, naopak vítá, když mají rodiče zájem, přinášejí nové podněty apod. Zatím jsme řešili pouze individuální věci týkající se chování, prospěchu, probírali jsme zpočátku i stížnost dětí na starší děti, vše se ale postupně urovnalo.*“ (O2 – A) „*Významnou překážkou je obtížnost osobního setkání s vyučujícím způsobená časovou nekompatibilitou – vyučující jsou ve škole do spíše dřívějších odpoledních hodin, takže rodič přicházející z práce po 16 hod. nemá možnost se s vyučujícím běžně setkat. Setkávají se tak až ve chvíli, kdy vážnost situace již jiné řešení neumožňuje. Ne vždy navíc vyučující pružně reagují na e-maily, které stejně ale osobní jednání nahradit nemohou. Zavedení konzultačních hodin, např. jednou za 14 dní v podvečerních hodinách by tuto situaci mohlo vyřešit.*“ Dvě odlišná stanoviska rodičů vyplývající z jejich časových možností. Maminka, která je na mateřské dovolené nemá problém přijít do školy v ranních hodinách, ale zaměstnaní rodiče by přivítali konzultace v odpoledních hodinách. (TU2 – A) „*Stačí mi, že za mnou chodí rodiče ráno, kdo potřebuje se mnou mluvit, čas si udělá. Myslím si, že se vždycky domluvíme a najdeme způsob, kdy a jak se osobně setkat. Ale abych tady byla pravidelně v určenou dobu odpoledne a čekala, jestli někdo přijde, v tom řešení nenacházím.*“ Pohled učitele je podmíněn i jeho pracovním vytížením, ale vnímám, že i pokles společenské prestiže učitelského povolání a finanční ohodnocení jeho práce, by mohlo být podstatnou věcí, která ovlivňuje přístup a vstřícnost učitele.

- ✓ Učitel zapojuje rodiny dětí do rozhodování o věcech souvisejících s životem třídy/školy.

Na třídní schůzce oslovila učitelka rodiče, aby si vybrali zástupce třídy do Klubu rodičů, sdělila jim informace o škole v přírodě s tím, že je již vybraná, naplánovaná a ujistila rodiče, že prostředí dobře osobně zná. Rodiče projevíli souhlas a žádali doplňující informace, které jim učitelka pošle e-mailem a vloží na třídní stránky. Reakce a názor maminky na činnost Klubu rodičů, který sdělila při rozhovoru: „*V podstatě si myslím, že je vstřícným krokem Klub rodičů. Bohužel ale těžko přesvědčit ostatní rodiče, že tam mají*

možnost aktivně se podílet na vzdělávání svých dětí. A jak už pár let poslouchám rodiče, jak si stěžují mezi sebou, ale nahlas nic neřeknou, jediné co mě napadá, je opravdu zavést na stránkách školy záložku diskuze rodičů a učitelů - anonymní. (M1 – A) Rodiče vnímají problémy a nedostatky, ale nechťejí se v jejich řešení angažovat z obavy z reakcí učitelky a školy. Je tady patrná nedůvěra rodiče k učiteli a z toho pramenící nechut' problémy řešit přímo. Je to výzva pro učitele, aby se vzájemná důvěra posilovala a pomáhala překonávat komunikační bariéry. V oblasti iniciování vhodných příležitostí, kdy mohou rodiče pomoci, se prokázala vstřícná atmosféra mezi oběma subjekty. Sponzorské dary, pomoc při opravě či údržbě třídních pomůcek, ale i organizování zajímavých besed ze strany rodičů nejsou oblastí, kde by vznikaly komplikace. (O2 – A) „Spolupráci formou přípravy besed pro žáky mně nedělá problém a rád pro děti něco připravuji a taky jsem zapojen do práce školské rady jako zástupce rodičů žáků.“

Kritérium o utváření partnerského vztahu s rodinami dětí je na běžné základní škole naplňován částečně, což dokumentují výsledky ze zúčastněného pozorování i z rozhovorů s rodiči a pedagogy.

2. Učitel užívá formálních i neformálních komunikačních strategií ke sdílení informací o pokrocích v učení dítěte a dalších informací.

- ✓ Učitel je v pravidelném kontaktu s rodiči dětí, průběžně je informuje o pokrocích, vzdělávacích cílech vyplývajících z kurikula, o akcích třídy/školy a to prostřednictvím osobních setkání i písemných materiálů.

Tento indikátor je naplňován, jak uvádějí obě strany dobře. Učitelé informují rodiče prostřednictvím třídních webových stránek nebo e-mailem, případně vzkazy v žákovských denících. Podle výpovědí rodičů jsou s interakcí v tomto směru spokojeni. (O1 – A) „Jaké formy či způsoby spolupráce využíváte, a jak často se s učitelkou svého dítěte setkáváte, při jakých příležitostech, jakým způsobem a z jakých důvodů?“ „E-mailovou komunikaci, případně osobní jednání, komunikaci prostřednictvím webových stránek třídy a školy. Pokud je potřeba v souvislosti se školní docházkou, tak dle potřeby ve škole, spíše to ale nutné nebylo. Za v součtu obou dětí 10 let školní docházky jsme se individuálně setkali s učitelkou asi 4 krát zcela cíleně, a asi 2 krát v obecnější rovině při přebírání domácích úkolů pro nemocné dítě. (O2 – A)

- ✓ Učitel pravidelně komunikuje s rodinami s cílem poznat rodinné prostředí dětí, a tím lépe porozumět jejich silným stránkám, zájmům, potřebám.

Bližší informace a sdělení získávají učitelé od rodičů při třídních schůzkách, podle konstatování učitelů je dále využívají při své výchovně vzdělávací práci. Dovednosti dítěte využívá při sestavování programu na akademii, při sportovních akcích pořádaných školou, při reprezentaci školy v olympiádách.

- ✓ Učitel vytváří příležitosti, v nichž se rodiny mohou od sebe učit navzájem a vzájemně se podporovat.

O neformální setkávání se učitel nezasazuje z důvodu náročnosti, jednak organizační a také časové. Podle vyjádření učitelů tuto aktivitu nenabízejí rodičům ze špatné zkušenosti s účastí rodičů na těchto akcích. (U1 – A) „*Sportovní dopoledne, které jsme pořádali při příležitosti oslavy 120. výročí založení naší školy, se z prvního stupně zúčastnilo žalostně málo rodičů se svými dětmi. Já vím, byla to sobotní akce, ale ten čas si myslím mohli všichni najít. Tady se pak ztrácí chuť něco organizovat či podnikat ve volném čase.*“ Při zúčastněném pozorování zábavného dopoledne na sportovním hřišti ve škole konaném dne 20.9.2015 bylo na hřišti osm rodičů. Do soutěžních aktivit byl zapojen i manžel, který suploval tatínka sourozencům a závodil s jedním z nich, proti mamince a bratrovi (Příloha 5, obrázek 4). Soutěže byly velmi pěkně připravené, ale zarážela převaha pedagogického personálu a vedení školy nad rodiči a dětmi. Během celého dopoledne přišlo třicet pět rodičů se svými dětmi. Věřím, že daleko větší účast všech by mohla být motivací pro organizování dalších společných sportovních akcí. Přes velkou míru vložené energie ze strany učitelů se rodičů účastní málo. Domnívám se ale, že může dojít k postupnému vtažení rodičů do těchto aktivit, záleží na osobnosti učitele, jeho chuti tuto oblast posouvat a vylepšovat. Z vlastní pedagogické zkušenosti s organizováním víkendových akcí pro rodiče a děti mohu potvrdit, že vynaložená energie se vrátí v kladných reakcích na Všudybýlkovo putování ze strany rodičů, dětí a celé veřejnosti. Je pravda, že před konáním akce probíhá informační fáze přípravy tak, aby se o všem dozvěděli případní zájemci. Plakáty s pozvánkou, termínem a popisem programu jsou po městě rozmístěny už čtrnáct dní předem. Hlášení v místním rozhlasu je slyšet v odpoledních a podvečerních hodinách, takže rodiče dětí, kteří nenavštěvují mateřskou školu a přijíždí dlouho z práce, se dozví informace také. Využíváme i sociální síť Facebook, kam vložíme pozvánku a rodiče si

vzájemně sdílí tuto informaci. Samozřejmostí je motivace dětí v mateřské škole, přes které se zájem dostane i k jejich rodičům. O tom, že dobrá a kvalitní informovanost funguje, nás přesvědčují počty účastníků na Všudybýlkově putování, i když je v sobotu nebo v neděli. Potěší nás, že přichází okolo sto dvaceti dětí se svými rodiči a kamarády. A právě tady vidím šanci pro učitele základní školy při organizaci společných akcí pro rodiče a děti. Vždy by měla předcházet osvěta spojená s předanými informacemi pro širokou veřejnost. K tomu může sloužit jak veřejný rozhlas, tak umístěné plakáty po celém městě a účast rodičů či prarodičů se svými dětmi by mohla být hojnější. Před zmiňovanou sportovní akcí pořádanou základní školou na oslavu založení školy, nebyla provedena žádná informační kampaň. Ani plakáty, ani hlášení neproběhlo, takže spousta lidí se o tom zřejmě ani nedozvěděla. I tímto si můžeme vysvětlovat velmi malou účast rodičů a dětí, z které pak pramení zklamání organizátorů. Nejen o sportovní akce vyjádřili rodiče zájem. Ve svých odpovědích uvedli, že by stáli o účast na besedách či jiných akcích. (M1 – A) „Jaké téma by Vás zajímalo v besedách a přednáškách?“ „*Jak pracovat a učit se s dětmi s nějakým problémem – poruchy učení, neklid, nepozornost...prostě s těmi, kterým to nejde samo. Ale přála bych si, aby tam byli také učitelé, na konci by byla hromadná diskuze a všichni by se snažili dobrat nějakého konkrétního řešení, asi naivní názor, že? (smích) Další zajímavé téma by mohlo být – Jak a kdy poznat kam své dítě směřovat.*“

(O1 - A) „*Jak pomoci dětem s organizací času a taky šikana v dětském kolektivu.*“ Ze sdělení můžeme vnímat, že by se rodiče těchto besed rádi zúčastnili. Je to výzva pro učitele, jestli budou chtít vynaložit svou energii a pokusit se o nastartování a organizování příležitostí, o něž mají rodiče zájem.

- ✓ Učitel zachovává důvěrnost informací týkajících se rodin a dětí.

Indikátor, který sleduje důvěrnost informací, učitelé mají zažitý a chovají se jako profesionálové. Mají rovněž podepsaný a založený souhlas rodičů s uveřejňováním a prezentací fotografií dětí.

3. Učitel využívá k obohacení vzdělávání nabídky zdrojů, které mu poskytují rodiny dětí i širší komunita.

- ✓ Učitel navazuje kontakty a vytváří přátelské vztahy s lidmi, organizacemi, které mohou obohatit vzdělávání dětí, získává od nich odbornou i materiální podporu, umožňuje dětem v rámci výuky vstoupit s těmito lidmi do kontaktu.

Učitelé zvou do svých tříd a organizují akce s organizacemi a institucemi pro obohacení výuky. Je již tradicí, že přichází za dětmi dobrovolní hasiči, zdravotníci, spisovatelé či organizace s edukačními programy. Jako příklad uvádím besedu s paní spisovatelkou Drijverovou, která připravila pro žáky autorské čtení a besedu. Žáci si mohli zakoupit její podepsané knihy (Příloha 5, obrázek 5). (M4 – A) „*Moc hezká byla beseda se spisovatelkou, Říša si pamatoval hodně z vyprávění paní spisovatelky a ještě si koupil a přinesl domů podepsanou knihu Pověsti očima psa a teď ji spolu čteme.*“ Žáci i rodiče hodnotí tyto aktivity kladně.

- ✓ Učitel pomáhá rodičům orientovat se jakým způsobem získávat potřebné informace, pomáhá vyhledávat informační zdroje a poradenství potřebné ke zlepšení kvalit učení a rozvoje dítěte.

Učitelé na webových stránkách třídy uvádějí odkazy na zajímavá témata, která mohou rodiče inspirovat a pomohou jim v orientaci v edukačním procesu. Citlivě a s úctou informuje rodiče dětí o vhodnosti navštívit pedagogicko – psychologickou poradnu, či logopedickou poradnu a jiná specializovaná zařízení.

- ✓ Učitel do vzdělávání začleňuje obsahy a témata, která korespondují se zkušenostmi dětí ze života ve vlastní rodině/komunitě.

Tuto oblast řeší učitelé zařazováním projektových aktivit s tématem *Moje rodina*, Každý jsme jiný a přece stejný. Žáci využijí své zkušenosti a ještě se vzájemně blíže poznají. Projekty jsou zařazovány do rozvrhu a jsou propojeny s výchovně vzdělávacími cíli.

- ✓ Učitel nabízí rodičům informace a nápady, jak pro děti vytvořit vhodné domácí k učení, (podnětné) stimulující prostředí a pomáhá rodičům zlepšovat jejich rodičovské kompetence.

Učitelé poskytují rodičům materiály, které ovlivňují učební úspěchy žáků, poskytují jim odborné rady v metodologii a podle zájmu rodičů poskytují materiály, kde jsou popsány činnosti, které mohou provádět s dětmi pro podporu a rozvoj v jejich učení. Tato aktivita ze strany učitelů nastupuje v době nepřítomnosti dítěte ve škole, pokud je žák nemocen a rodiče dochází do školy pro úkoly. (M1 – A) „*Také se setkávám s třídní učitelkou, když je dítě nemocné a já jdu vyzvednout učení na doma. Učitelka mi poskytne i návod, jak s dítětem pracovat a taky se dozvím, co by mohl více procvičit a jak a taky jak se ve škole chová. Já se teda radši zeptám, když už jsem ve škole a vidíme se spaní učitelkou. Dále*

využívám možnosti komunikovat e-mailem, když potřebuji pořešit nějaký problém, netýká se učiva, spíše chování dítěte ale také učitele.“

Na běžné základní škole dochází převážně k částečnému naplňování indikátorů jednotlivých kritérií. Rodiče pozitivně vnímají snahu ze strany učitele, ale vnímají také nedostatky, které ve spolupráci mezi školou a rodiči vznikají. Navrhují řešení, která by mohla situaci zlepšit. Zpětnovazební dotazníky, které by přehledně zmapovaly očekávání obou stran. Webinář, který by umožňoval diskuzi rodičů i učitelů bez nutnosti osobního setkání a pořádání besed a přednášek v časech, které lépe časově vyhovují zaměstnaným rodičům tj. pozdní odpolední hodiny. Pokud si budou obě strany naslouchat a respektovat se, může dojít ke zlepšení vzájemné spolupráce a partnerství.

8.3 Průběh, realizace a vyhodnocení šetření na základní škole pracující podle programu Začít spolu

8.3.1 Dotazník pro rodiče žáka ZŠ vzorek B

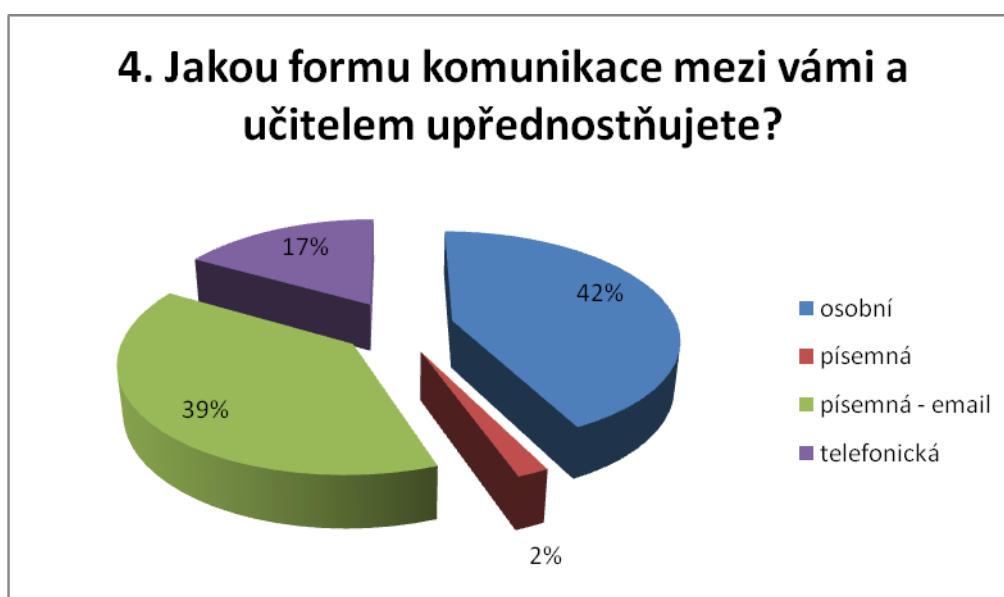
Na základní škole pracující podle vzdělávacího programu Začít spolu bylo rozdáno 130 dotazníků pro rodiče žáků a vrátilo se 109 dotazníků. Návratnost byla 85%. Věkové složení odpovídajících rodičů bylo: 48% rodičů ve věkové hranici dvacet až třicet let, 39% rodičů mezi třiceti a čtyřiceti lety a 13% rodičů starších čtyřiceti let (Příloha 4). Co se týká vzdělání rodičů odpovídajících na dotazník: základní vzdělání má 9% rodičů, střední s výučním listem má 33% rodičů, střední s maturitou má 31% a vysokoškolské vzdělání má 27% rodičů (Příloha 4). Dotazníky obsahovaly deset otázek, kde respondenti označovali odpovědi, s nimiž souhlasí a mohli uvést své důvody, proč tomu tak je. Učitelům bylo rozdáno 8 dotazníků a 8 se jich vrátilo. To je 100% návratnost. 33% učitelů uvedlo, že délka jejich praxe je mezi jedenácti a patnácti lety, 33% učitelů uvedlo praxi mezi šestnácti a dvaceti pěti lety a 25% učitelů má praxi dlouhou šest až deset let (Příloha 4). Při vyhodnocení dotazníků došlo ke zjištění, že 100% rodičů a 100% učitelů pokládá spolupráci mezi školou a rodinou za důležitou. Mnou okomentované otázky a grafy uvádím v této kapitole, ostatní tabulky s výslednými grafy jsou uvedeny v Příloze 4.

Osobní formu komunikace mezi rodičem a učitelem upřednostňuje 43% rodičů, písemnou e-mailem 39% rodičů, telefonickou 17% a písemnou 2% rodičů.

Tab 15 Formy komunikace upřednostňované rodiči

odpověď - rodiče	4. Jakou formu komunikace mezi vámi a učitelem upřednostňujete?
osobní	89
písemná	4
písemná - email	81
telefonická	35
jiná forma	0
suma	209

Graf 14 Formy komunikace upřednostňované rodiči

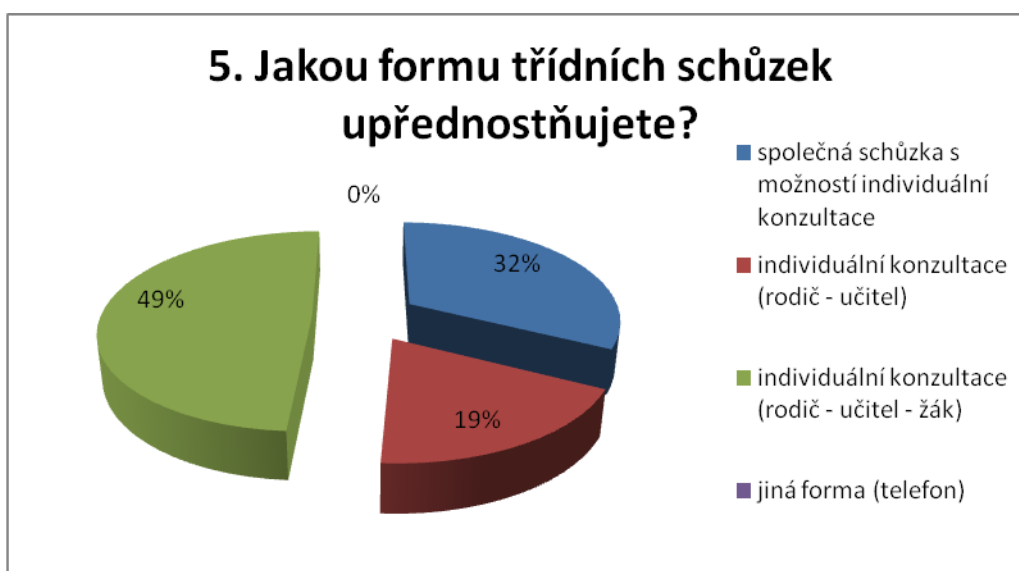

Na otázku jakou formu třídních schůzek rodiče upřednostňují, odpovědělo 49% rodičů, že upřednostňují individuální konzultace rodič – učitel – žák. Tato forma konzultací je na základní škole vzorek B zavedená, rodiče jí rozumí a vnímají ji pozitivně pro všechny zúčastněné strany. V této otázce je nejmarkantnější rozdíl mezi odpověďmi rodičů vzorku A a vzorku B. 32% rodičů upřednostňuje společnou třídní schůzku s možností individuální konzultace a 19% rodičů dává přednost individuální konzultaci rodič – učitel. Domnívám se, že tak markantní rozdíl v odpovědích může být způsoben malou informovaností rodičů o výhodách a kvalitách tohoto způsobu konzultace učitel – rodič – žák ve škole vzorek A (kapitola 8.1, graf 2, s. 53). Jak vyplývá z rozhovorů, nebyla rodičům tato forma konzultací nabídnuta ani vysvětlena (kapitola 8.2, s. 66).

Tab 16 Formy třídních schůzek upřednostňované rodiči

odpověď - rodiče	5. Jakou formu třídních schůzek upřednostňujete?
společná schůzka s možností individuální konzultace	47
individuální konzultace (rodič - učitel)	27
individuální konzultace (rodič - učitel - žák)	71
jiná forma (telefon)	0
suma	145

Graf 15 Formy třídních schůzek upřednostňované rodiči

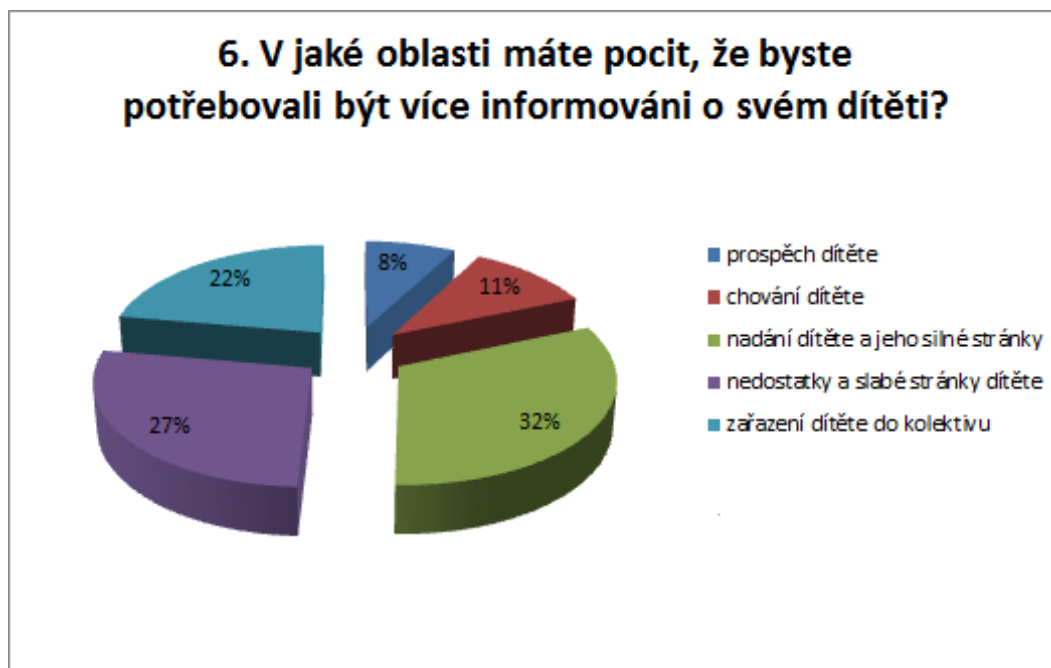

V odpovědích na tuto otázku se projevil největší zájem rodičů o informace o způsobu výuky. Toto zjištění dává signál učitelům, aby zorganizovali aktivity, které budou ukazovat metody práce ve vyučování a didaktické postupy, které učitel uplatňuje.

Tab 17 Oblast, v které potřebují rodiče být více informováni

odpověď - rodiče	6. V jaké oblasti máte pocit, že byste potřebovali být více informováni o svém dítěti?
prospěch dítěte	13
chování dítěte	18
nadání dítěte a jeho silné stránky	53
nedostatky a slabé stránky dítěte	45
zařazení dítěte do kolektivu	37
jiné (uveďte jaké)	0
suma	166

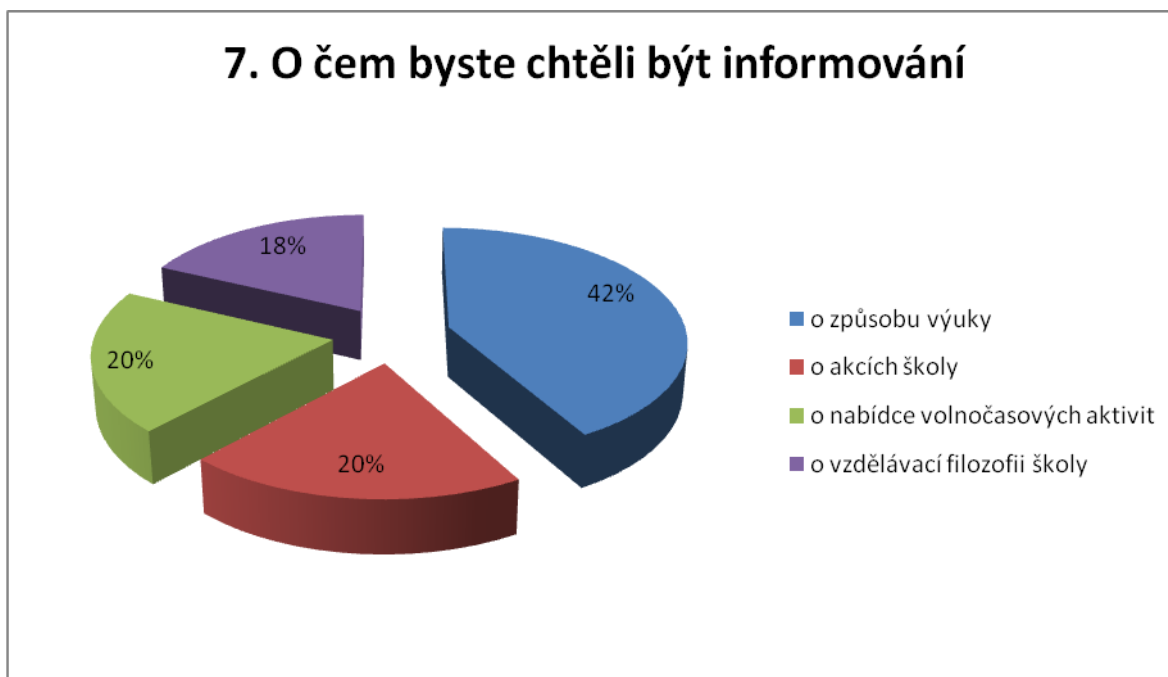
Graf 16 Oblast, v které potřebují rodiče být více informováni

Tab 18 O čem by chtěli být rodiče informováni

odpověď - rodiče	7. O čem byste chtěli být informováni
o způsobu výuky	79
o akcích školy	38
o nabídce volnočasových aktivit	38
o vzdělávací filozofii školy	34
jiné (uved'te jaké)	0
suma	189

Graf 17 O čem by chtěli být rodiče informováni

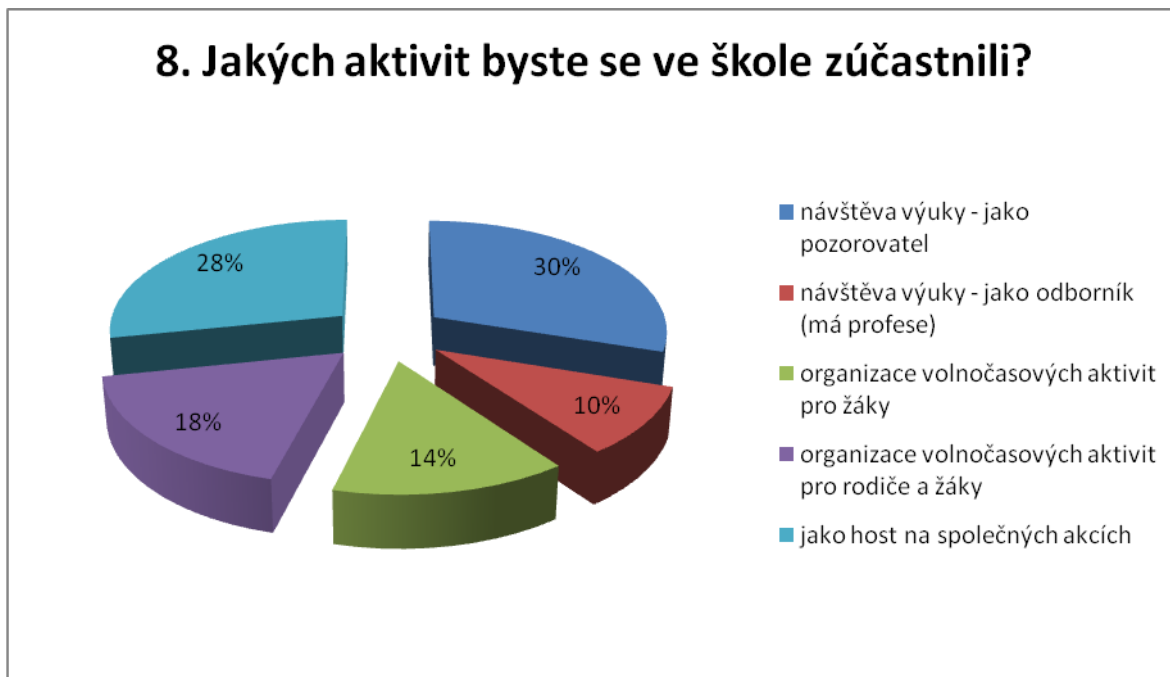

Nejčastější aktivity, kterých by se rodiče účastnili, jsou hosté na společenských akcích a pozorovatelé ve výuce. Menší část rodičů by organizovala volnočasové aktivity pro rodiče a žáky nebo jen pro žáky.

Tab 19 Jakých aktivit by se rodiče zúčastnili

odpověď - rodiče	8. Jakých aktivit byste se ve škole zúčastnili?
návštěva výuky - jako pozorovatel	49
návštěva výuky - jako odborník (má profesu)	16
organizace volnočasových aktivit pro žáky	23
organizace volnočasových aktivit pro rodiče a žáky	29
jako host na společných akcích	46
jiné (uved'te jaké)	0
suma	163

Graf 18 Jakých aktivit by se rodiče zúčastnili

97% rodičů je se současným stavem spolupráce mezi školou a rodiči spokojeno a 3% rodičů jsou nespokojeni. V této odpovědi se mi jeví otevřenost a upřímnost rodičů založené na vzájemné důvěře a možnosti se bez obav vyjádřit k dané problematice.

Tab 20 Hodnocení současné situace ve spolupráci

odpověď - rodiče	9. Je pro vás současná spolupráce mezi vámi a školou dostatečná?
ano	106
ne	3
suma	109

Graf 19 Hodnocení současné situace ve spolupráci

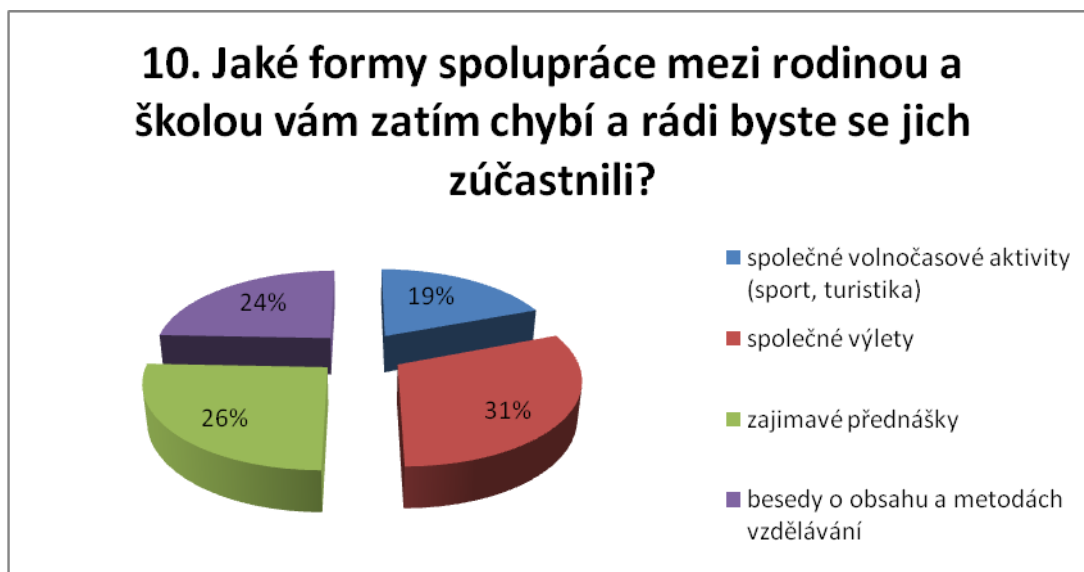

Odpověď na otázku jaké formy spolupráce mezi rodinou a školou vám zatím chybí, uvedlo 31% rodičů společné výlety, mají zájem i o zajímavé přednášky a besedy o obsahu a metodách vzdělávání. Na toto téma jsem se zaměřila i u rozhovorů, kdy rodiče blíže specifikovali, o co a kdy by měli zájem (kapitola 8.4, s. 87).

Tab 21 Chybějící formy spolupráce, kterých by se rodiče zúčastnili

odpověď - rodiče	10. Jaké formy spolupráce mezi rodinou a školou vám zatím chybí a rádi byste se jich zúčastnili?
společné volnočasové aktivity (sport, turistika)	15
společné výlety	24
zajímavé přednášky	20
besedy o obsahu a metodách vzdělávání	19
suma	78

Graf 20 Chybějící formy spolupráce, kterých by se rodiče zúčastnili

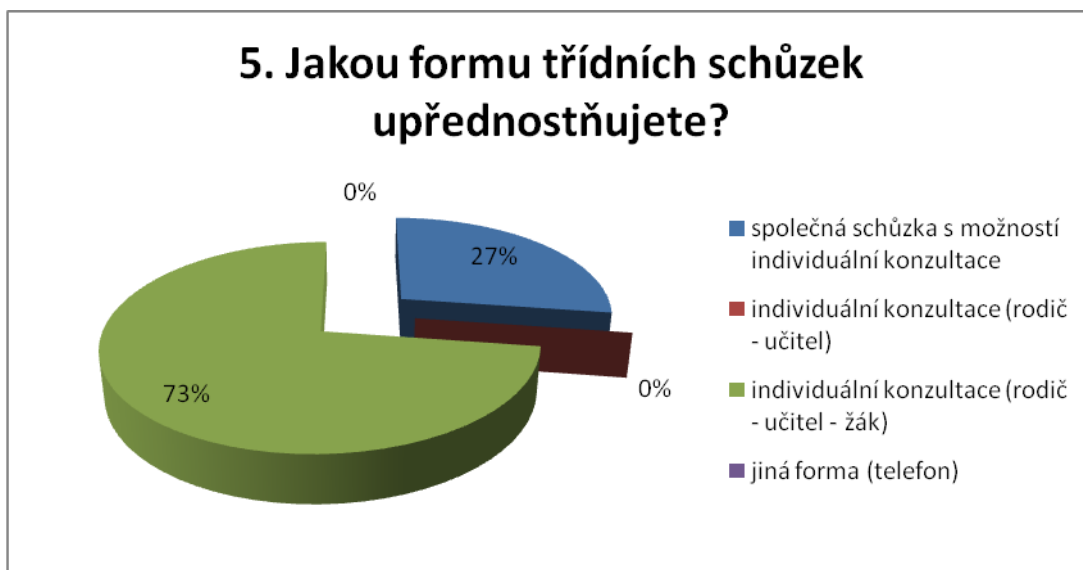
8.3.2 Dotazníky pro pedagoga ZŠ vzorek B

Při vyhodnocení dotazníků pro pedagogy vzorku B a na základě zúčastněného pozorování a následných rozhovorů se potvrdilo, že učitelé na této škole se orientují podle výchovně vzdělávacího programu Začít spolu a jejich aktivity ve vztahu k partnerství s rodiči jsou pestřejší a intenzivnější. U odpovědí učitelů na otázku: „Jaké formy třídních schůzek upřednostňujete?“ odpovědělo 73% učitelů konzultace učitel – rodič – žák. Což jasně koresponduje s odpovědí rodičů. Je patrné, že obě strany si plně uvědomují kvality těchto konzultací a vnímají přínos pro všechny tři strany. Při rozhovorech se zaměřuji i na tuto otázku a v kapitole 8.4 uvádím reakce dotazovaných.

Tab 22 Formy třídních schůzek upřednostňované pedagogy

odpověď - pedagog	5. Jakou formu třídních schůzek upřednostňujete?
společná schůzka s možností individuální konzultace	3
individuální konzultace (rodič - učitel)	0
individuální konzultace (rodič - učitel - žák)	8
jiná forma (telefon)	0
suma	11

Graf 21 Formy třídních schůzek upřednostňované pedagogy

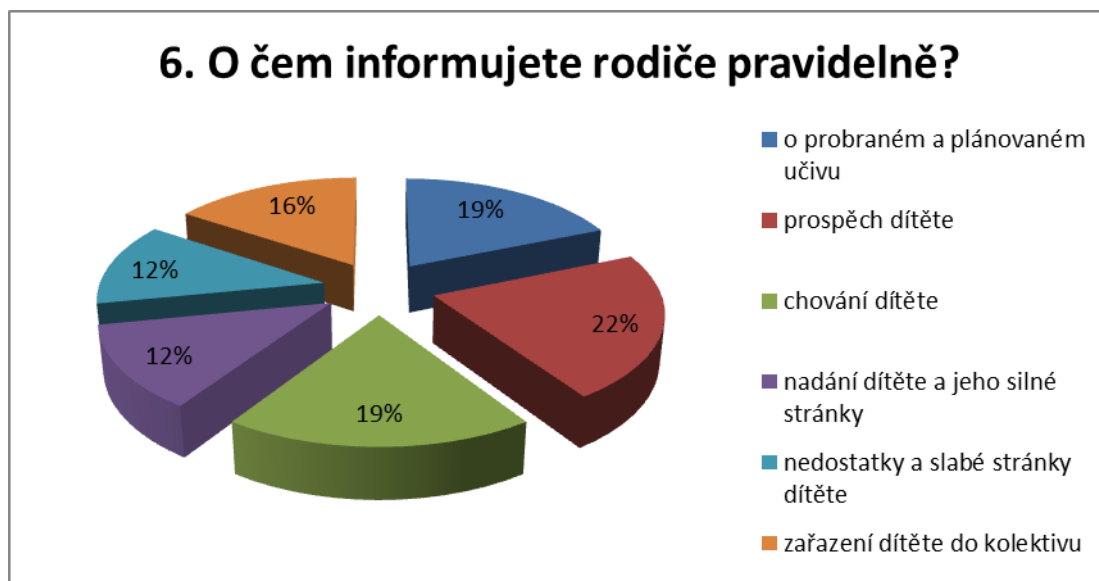

Učitelé informují dle odpovědí pravidelně o prospěchu, probraném a plánovaném učivu, o chování dítěte i o nadání a nedostacích dětí. Tato aktivita je zaběhnutá a učitelé ji vnímají jako podstatnou ve vztahu ke vzdělávání žáků a následnou informovanost rodičů vnímají jako pomocnou páku k nastartování zlepšování výchovně vzdělávacího procesu.

Tab 23 Pravidelné informace

odpověď - pedagog	6. O čem informujete rodiče pravidelně?
o probraném a plánovaném učivu	6
prospěch dítěte	7
chování dítěte	6
nadání dítěte a jeho silné stránky	4
nedostatky a slabé stránky dítěte	4
zařazení dítěte do kolektivu	5
suma	32

Graf 22 Pravidelné informace

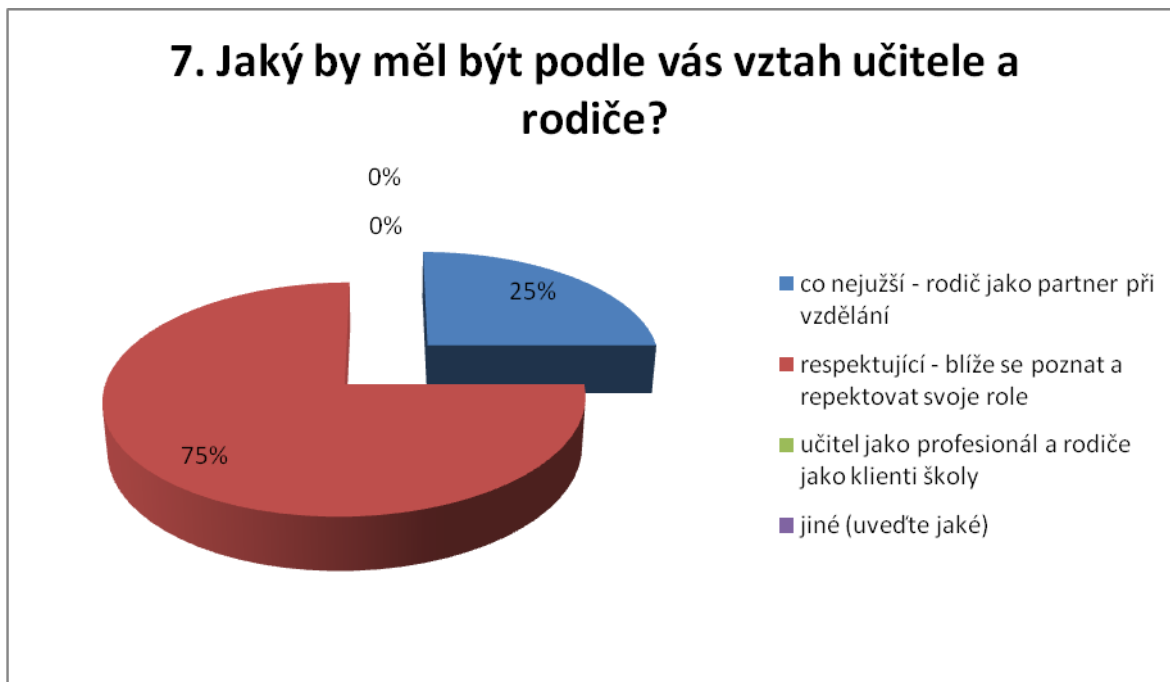

O tom, že pedagogové vnímají vztah rodiče a učitele jako partnerský s respektováním svých rolí vypovídá vyhodnocení následující otázky.

Tab 24 Vztah rodiče a pedagoga

odpověď - pedagog	7. Jaký by měl být podle vás vztah učitele a rodiče?
co nejužší - rodič jako partner při vzdělání	2
respektující - blíže se poznat a respektovat svoje role	6
učitel jako profesionál a rodiče jako klienti školy	0
jiné (uveďte jaké)	0
suma	8

Graf 23 Vztah rodiče a pedagoga

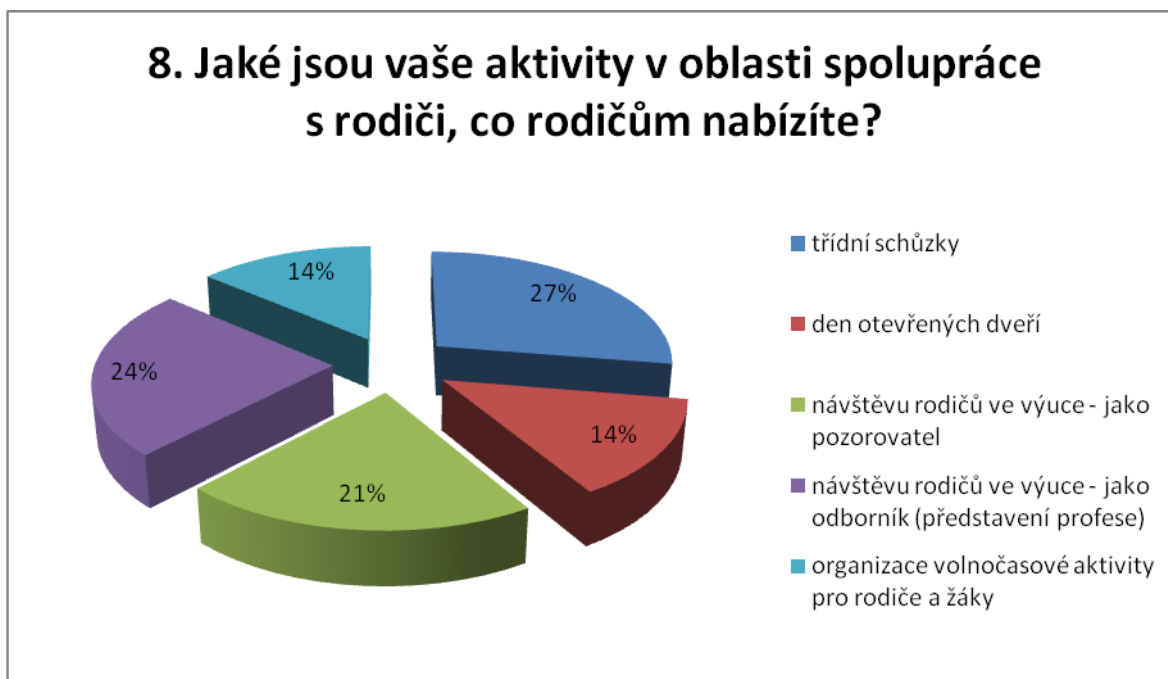

Z výzkumného šetření vyplývá, že pedagogové aktivně nabízejí rodičům návštěvu rodiče ve výuce jako odborníka a rovněž rodičům nabízejí možnost zapojení se ve vyučování v centrech aktivit. Tuto nabídku rodiče využívají a vyhovuje jim, že se mohou zúčastnit vyučování i bez předešlé domluvy.

Tab 25 Nabízené aktivity rodičům

odpověď - pedagog	8. Jaké jsou vaše aktivity v oblasti spolupráce s rodiči, co rodičům nabízíte?
třídní schůzky	8
den otevřených dveří	4
návštěvu rodičů ve výuce - jako pozorovatel	6
návštěvu rodičů ve výuce - jako odborník (představení profese)	7
organizace volnočasové aktivity pro rodiče a žáky	4
jiné (uved'te jaké)	0
suma	29

Graf 24 Nabízené aktivity rodičům

Současnou spolupráci mezi učiteli a rodiči hodnotí pedagogové jako dostatečnou, při rozhovorech uvádějí, že je stále co zlepšovat a zkvalitňovat. Učitelé uvádějí návrhy na možnost zorganizovat zajímavé přednášky, besedy o obsahu a metodách vzdělávání a cítí potřebu společných výletů.

Tab 26 Chybějící formy spolupráce, které by chtěli pedagogové realizovat

odpověď - pedagog	10. Jaké formy spolupráce mezi vámi a rodiči vám zatím chybí a rádi byste je zrealizovali?
společné volnočasové aktivity (sport, turistika)	1
společné výlety	2
zajímavé přednášky	2
besedy o obsahu a metodách vzdělávání	1
suma	6

Graf 25 Chybějící formy spolupráce, které by chtěli pedagogové realizovat

Na základě vyhodnocení dotazníkového šetření, zúčastněného pozorování na společných akcích a na základě polostrukturovaných rozhovorů jsem získala vhled do konkrétních podob spolupráce rodiny a školy na základní škole, pracující podle programu Začít spolu. V další kapitole využiji tento vhled a získané informace k analýze spolupráce školy a rodiny podle kritérií dokumentu Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA. Při citaci z rozhovorů s rodiči a pedagogy, abych zajistila anonymitu dotazovaných, použiji označení ve formě např. (M1 – B), (O1 – B) nebo (TU – B). Přičemž první velké písmeno označuje matku, otce nebo třídního učitele, písmeno B označuje školu jako zkoumaný vzorek B.

8.4 Analýza spolupráce rodiny a školy na základě kritérií dokumentu Kompetentní učitel 21. století vzorek B

1. Učitel utváří partnerský vztah s rodinami dětí, nabízí rodinám i dalším členům komunity možnost zapojit se do výchovy a vzdělávání dětí, zapojit se do života učící se společnosti.

Již na první schůzce rodičů prvňáčků (3.9.2015) je patrná velmi příjemná a komunikativní atmosféra. Rodiče jsou aktivní a bezprostřední ještě před začátkem třídní schůzky, neboť se již mezi sebou znají ze seznamovací neformální akce uspořádané učitelkou a asistentkou ještě v červnu na zahradě. Děti si hrají ve vedlejší místnosti a učitelka zahajuje schůzku. Seznamuje rodiče s tím, že do třídy dochází chlapec s implantovaným Kochleárním implantátem a dodává, že zítra

přijde do třídy odborník, který dětem vysvětlí a objasní problematiku neslyšících a zodpoví dětem otázky, které by je zajímaly. Dále sděluje rodičům, že do třídy je zařazena dívka z dětského domova s velmi problematickým chováním se sklonem k agresivitě. Bude mít asistenta, ale učitelka přesto žádá rodiče o pomoc s vysvětlováním a objasňováním přístupu dětí k této dívčině. Vystupuje zde i zástupce dětského domova a předkládá rodičům plán, jak toto děvče (s velmi pohnutou sociální historií ze života na ulici) zařadit do kolektivu. Rodiče se k tomuto problému staví vstřícně, ale zdrženlivě hodnotí první zkušenosti dětí ze setkání se spolužačkou (sprostá slova, fyzické napadání, špatné hygienické návyky). Dále učitelka představuje organizační záležitosti, předkládá rodičům plán akcí, na které je srdečně zve a vyzývá, aby se pokud mohou, zúčastnili. Upozorňuje rodiče, že si nic nemusí zapisovat, že všechny informace budou dostávat každý týden na svůj e-mail. Dále učitelka vyzývá rodiče k bezprostřednímu kontaktu při sebemenších problémech, vyzývá rodiče k aktivní spolupráci a zodpovídá dotazy rodičů (podrobnosti ke škole v přírodě, k plánované společné bowlingové akci, celoroční hře na námořníky atd.) Na závěr zve rodiče ke hře UBONGO, kterou mají všichni připravenou na lavici a touto formou nenásilně seznamuje rodiče s metodami své pedagogické práce, založené na činnostní bázi (Příloha 6, obrázek 1). Reakce rodičů na tuto třídní schůzku jsou bezesporu pozitivní. *„My jsme si vybrali školu i paní učitelku na základě zkušeností s naší první dcerou, kterou učila až do čtvrté třídy. Máme s ní velmi skvělé zkušenosti, děti ji milují, je akční, stále něco vymýšlí a organizuje nejen pro samotné žáky, ale i pro všechny rodiče. Fakt je pak z nás skvělá parta. Moc se na to těšíme.“ (O1 – B)*

- ✓ Učitel zapojuje rodiče dětí i členy rodiny do vzdělávání dětí, umožňuje jim aktivní vstup do výuky, vítá jejich přítomnost ve třídě v průběhu vyučování.

(M1- B) *„Já mám tři děti a jsem na mateřské dovolené, o paní učitelce a jejich kvalitách jsem slyšela od známých, kdy jsem si zjišťovala, kam svého syna dám do první třídy. Moc jsem zvědavá na aktivity ve třídě v centrech, na které nás paní učitelka zve. Snad seženu hlídání a budu se moci zúčastnit.“* Na další třídní schůzce konané v listopadu se ve třídě rozběhla diskuze o účasti rodičů při vyučování. (M2 – B) *„Pro mě je to vždycky komplikované, abych si zajistila v práci volno, ale dcera nedá jinak, a když vidím, jak se na to těší, tak to vždycky nějak zařídím. To mi za to stojí. Fakt bych nevěřila, co už všechno zvládají. Líbí*

se mi, že jsou vedeny ke spolupráci a ke komunikaci mezi sebou. Jsem spokojená.) (O2 – B) „Tomu rozumím. Nevěřili byste, co já si vyslechnu, když si nezařídím volno. Je to trochu vydírání ze strany syna.“ Učitelka hned reaguje „Hm, tak to budeme muset probrat zítra v ranním kruhu a nastavit pravidla, aby se vám nestávalo, že jste zatlačeni do úzkých svými dětmi. To se časem spraví a bude to fungovat tak, jak má.“ Rychlá reakce učitelky vyvolává u rodičů souhlas.

- ✓ Učitel dává rodičům příležitost spolurozhodovat o postupech vhodných k podpoře učení a rozvoje jejich dětí.

V této oblasti jsou nastaveny podmínky při komunikaci s rodiči přes e-mail, který je hojně využíván a při důkladném a neformálním vzájemném poznání rodiče nemají zábrany se zapojit do spolurozhodování o volbě vhodných postupů k podpoře učení jejich dítěte. Z každého rozhovoru s rodiči na mě číselo důvěra a bezkonfliktnost ve vzájemném vztahu s učiteli.

- ✓ Učitel zapojuje rodiny dětí do rozhodování o věcech souvisejících s životem třídy/školy.

I toto kritérium je plně naplňováno, rodiče aktivně vstupují do rozhodování o věcech, které se týkají života třídy. Vždy podle svých možností učitelce nabízejí svou pomoc, ať už organizační nebo jakoukoli jinou. (TU1 - B) „*Já se na rodiče mohu spolehnout, jsou to dobří parťáci. Je výhoda, že každý umíme něco, a když to dáme dohromady, je to fajn. Mají dobré nápady a vidí věci z jiného pohledu než já. A to je přínos. Jezdí se mnou na výlety, chodí na akce, zrovna minulý týden jsme byli všichni společně na lesním putování. Šly maminky s kočárky, které jsou na mateřské dovolené a šel i jeden tatínek, který měl zrovna odpolední. Místo, aby odpočíval doma, vyrazí s námi do lesa...smích.*“

2. Učitel užívá formálních i neformálních komunikačních strategií ke sdílení informací o pokrocích v učení dítěte a dalších informací.

- ✓ Učitel je v pravidelném kontaktu s rodiči dětí, průběžně je informuje o pokrocích, vzdělávacích cílech vyplývajících z kurikula, o akcích třídy/školy a to prostřednictvím osobních setkání i písemných materiálů.

Pravidelnost zajišťuje každotýdenní e-mailová komunikace se sdělením plánované vzdělávací aktivity ve všech oblastech výuky a řešení organizačních záležitostí. Informace o domácích úkolech jim učitelka nepíše z důvodů výchovy dětí k samostatnosti, zodpovědnosti za svou práci. Pouze v době nepřítomnosti tyto informace učitelka podává buď osobně, nebo písemně.

Zajímavé zjištění, které vyplynulo jednak z dotazníkového šetření a jednak z rozhovorů s rodiči i s pedagogy je, že většinově preferují konzultace učitel - rodič - žák (kapitola 8.3.1, kapitola 8.3.2). Oba dva subjekty vnímají tyto konzultace jako přínos pro všechny zúčastněné a hlavně pro děti. Tady je nejvýraznější rozdíl v odpovědích ve zkoumaném vzorku A a B. Dle mého názoru je na škole vzorek B lépe rodičovská veřejnost informována o výhodách těchto konzultací. A konzultace v této podobě jsou zde již delší dobu zavedena.

- ✓ Učitel pravidelně komunikuje s rodinami s cílem poznat rodinné prostředí dětí, a tím lépe porozumět jejich silným stránkám, zájmům, potřebám.

I toto kritérium je naplňované bez problémů. (M3 - B) „*Mně se líbí, že se už známe docela dobře, vlastně bych mohla říct, že nemám problém říkat i nepříjemné věci, co se mi nelíbí, a vím, že z toho nebude humbuk a že ani dcera to nijak neodnese. Paní učitelka už toho od nás hodně ví a má nás přečtené, což si myslím je ku prospěchu věci.*“

- ✓ Učitel vytváří příležitosti, v nichž se rodiny mohou od sebe učit navzájem a vzájemně se podporovat.

Všechny akce jsou organizovány tak, aby se jich mohli zúčastnit i rodiče. Víkendové setkání na bowlingu jednoznačně přispělo k utužení party (Příloha 6, obrázek 2, 3). (O2 – B) „*Byl jsem dost překvapenej, kolik nás přišlo na ten bowling. Užili jsme si to nejen my, ale hlavně děti a už se těšíme na plánované nocování v červnu na zahradě. Mně to přijde jako spíš táborové akce, kde se hraje na kytaru, zpívá a povídá. Fakt lepší než cokoli jinýho. A hlavně se tam dají probrat věci, které nás třeba trochu trápí s tím naším klukem. Nemám problém s tím, když mi Radek řekne, co ten můj kluk vyvedl a je dobrý, že to neslyším jen od učitele, ale i od ostatních. Jsem rád, že jsme syna dali do této školy a že má tak fajn učitelku. Je to sportačka, dává jim hodně do života ostatně i nám rodičům otvírá ve spoustě věcí oči.*“

- ✓ Učitel zachovává důvěrnost informací týkajících se rodin a dětí.

Profesionální způsob zacházení s informacemi důvěrně sdělenými rodiči učiteli je samozřejmostí.

3. Učitel využívá k obohacení vzdělávání nabídky zdrojů, které mu poskytují rodiny dětí i širší komunita.

- ✓ Učitel navazuje kontakty a vytváří přátelské vztahy s lidmi, organizacemi, které mohou obohatit vzdělávání dětí, získává od nich odbornou i materiální podporu, umožňuje dětem v rámci výuky vstoupit s těmito lidmi do kontaktu.

(TU1 – B) „*Já mám radost, když ten vztah mezi učiteli a rodiči funguje. Je jasné, že máme jeden zájem a to dítě, které chceme kvalitně připravit na život. Vždyť přece nejde jen o vědomosti a znalosti, ale jedná se nám o to, jakého člověka pustíme do současného světa. Může to být někdo, kdo perfektně počítá, mluví jazyky, ale nedokáže se domluvit na řešení nějakého problému, nedokáže si stanovit priority a zvolit strategii, jak dosáhnout cíle. Myslím si, že dítě, které se umí čelem postavit k problému, které je vnímavé a empatické daleko lépe ob stojí v současném světě, než ten, kdo je sebestředný a sbírá jenom hezké známky. Hodně záleží i na tom, co vidí děti kolem sebe, a proto velmi ráda a často zvu k nám odborníky z řad rodičů, či jejich známých, aby nám přiblížili svět. Jsem ráda, když vidím, že děti pochopily a ujasnily si představu třeba o poskytování první pomoci nebo požární prevenci a ochraně. Určitě je pro ně tento zážitek daleko přínosnější, než kdybych jim sáhodlouze vyprávěla o tomto tématu.*“

- ✓ Učitel pomáhá rodičům orientovat se jakým způsobem získávat potřebné informace, pomáhá vyhledávat informační zdroje a poradenství potřebné ke zlepšení kvalit učení a rozvoje dítěte.

Při první schůzce rodičů byli aktivními účastníky setkání i školní psycholog, který rodičům objasnil, kdy se na něj mohou obrátit a kde ho najdou. Přiblížil rodičům na konkrétních názorných příkladech situace, kdy nemají váhat a navštívit odborníka. Dalším hostem na třídní schůzce byla výchovná poradkyně, která se rovněž rodičům představila, sdělila jim potřebné informace, objasnila způsoby, kterými pracuje se žáky se speciálními potřebami. Rodiče obdrželi informace, kde si všechny náležitosti mohou dohledat, webové stránky školy, kde je přehledně

zpracována tato tematika. (M5 – B) „*Jsem ráda, že vím, kdy a kam se mám obrátit pro odbornou pomoc pro svoji holku. Je trochu pomalejší, pořád něco plete. Vyhovuje mi, že je všechno ve škole a že nemusíme nikam dojíždět. Hlavně se dozvím, jak s ní postupovat, abych něco nezanedbala, nepokazila.*“

- ✓ Učitel do vzdělávání začleňuje obsahy a témata, která korespondují se zkušenostmi dětí ze života ve vlastní rodině/komunitě.

(TU2 – B) „*Minule jsme v centrech pokračovali a navázali jsme na výlet do lesa. Bylo skvělé, že i těch centrických aktivit se zúčastnily i maminky, které s námi byly na procházce. A přišel i tatínek, protože měl zase odpolední. Vzájemné učení je bezkonkurenční.*“ (Příloha 6. obrázek 4, 5)

- ✓ Učitel nabízí rodičům informace a nápady, jak pro děti vytvořit vhodné domácí prostředí k učení, (podnětné) stimulující prostředí a pomáhá rodičům zlepšovat jejich rodičovské kompetence.

Tento indikátor je naplňován nejen v případě, kdy jsou děti nemocné a rodiče přicházejí pro úkoly, ale i v běžných, častých neformálních setkáních, kde se hovoří bez ostychu a s partnerským přístupem ke všem.

(M5 – B) „*Já jsem se trošku bála té matematiky, známá mi vyprávěla, že vůbec netušila, co to dělají. Nějaký děda Lesoň a zvířátka nebo autobus, no fakt jsem si to neuměla představit. Dobré bylo, že na schůzce jsme si zahráli jako děti a že nás paní učitelka nasměrovala, kde se o tom všem můžeme na internetu dozvědět více. A hlavně nám řekla, že si máme vše nechat vysvětlovat od dětí, ale vůbec jim neradit a neučit naše známé postupy. To bylo pro mě důležité. Jen mi tady chybí stejná aktivita a spolupráce se školní družinou. Tam vidím ještě nedostatky a líbilo by se mi, kdyby došlo ke zlepšení informovanosti a aktivity byly pestřejší, ale to nemá s naší paní učitelkou žádný spojení, protože ta funguje spolu s námi perfektně.*“

Ze zjištěných konkrétních příležitostí na této škole vyplývá, že aktivita při vytváření partnerského vztahu nevyhází jen ze strany učitele, od kterého se to obecně očekává, ale i od rodičů, kteří tím napomáhají vytvářet fungující interakci s učitelem. Je zde patrná dobrá

vůle na obou stranách, na základě čehož vzniká partnerský vztah. Je to platforma, z které budou profitovat hlavně děti, což je společný cíl.

9 Závěr praktické části

V praktické části práce jsem se pokusila systematicky popsat a analyzovat oblast spolupráce školy a rodiny na počátku školní docházky u dvou základních škol v jejich konkrétních formách a aktivitách spolupráce školy s rodiči. Zaměřila jsem se na partnerskou realitu a pokusila jsem se ji analyzovat na základě splňování kritérií uvedených v dokumentu Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA.

Ze zjištění vyplývá, že zkoumaný **vzorek A** naplňuje kritéria a indikátory jen zčásti. Již u prvního kritéria a jeho indikátoru: Učitel zapojuje rodiče dětí i členy rodiny do vzdělávání dětí, umožňuje jim aktivní vstup do výuky, vítá jejich přítomnost ve třídě, lze konstatovat, jak vyplývá z dotazníkového šetření a z výsledků zúčastněného pozorování, že na první třídní schůzce v září s rodiči prvňáků nebyla ze strany učitele nabídnuta rodičům ani jedna aktivita. Ani ze strany rodičů nebyl zaznamenán podnět k upřesnění možnosti spolupráce mezi školou a rodiči. Tento fakt připisuji k očekávání rodičů, že aktivitu v této oblasti budou vyvíjet učitelé a škola. Částečnému naplňování tohoto indikátoru dochází až na schůzce v listopadu, kdy učitel navrhuje možnost účasti ve výuce rodičům během předvánočního tvoření. Domnívám se, že učitelka by předešla možným nespokojeným reakcím rodičů tím, že by tento návrh uvedla již na první schůzce a současně by mohla s rodiči prodiskutovat a navrhnout příležitosti vzájemné spolupráce. Tento postup by byl přehledný a zmapoval by vzájemná očekávání jak rodičů, tak učitele, a usnadnil by vznikající vzájemný vztah. I další indikátory jsou naplňovány na běžné škole jen zčásti. Rodiče oceňují aktivitu učitelů, ale vnímají i nedostatky. Navrhují řešení zavedením zpětnovazebních dotazníků, které by lépe vyjasnily vzájemná očekávání obou stran. Ocenili by možnost získat materiály, které se budou projednávat na třídní schůzce dříve, aby se v nich dokázali zorientovat a případně se k nim vyjádřit (projednání školního řádu a dalších školních dokumentů). Zúčastnili by se besed a přednášek v pozdních odpoledních hodinách s tématy týkající se např. šikany, jak pomoci dětem s organizací času, problémy v učení, jak je řešit. Z analýzy vyplývá, že na běžné škole jsou vnímány nedostatky, ale z aktivity rodičů je patrné, že mají snahu situaci zlepšovat. Učitelé vnímají také rezervy ve spolupráci školy a rodiny a vzhledem k tomu, že si uvědomují důležitost a potřebu vzájemné spolupráce, uvádějí návrhy na zlepšení. Mají chuť do budoucna organizovat

společné aktivity, výlety a pořádání besedy a přednášky. Jako překážku vidí nízkou účast rodičů na těchto akcích.

Na základě popisu a identifikace reálného stavu forem spolupráce na běžné základní škole se zvýraznila jak pozitiva, tak negativa v partnerství obou stran. Důležitým ukazatelem je, že obě strany jsou zajedno v tom, že spolupráce a partnerství rodičů a školy je důležitá oblast, která umožňuje zlepšit podmínky v edukačním procesu a společnými silami přinést kvalitativně efektivnější spolupráci mezi školou a rodinou. Obě strany si uvědomují, že to bude mít pozitivní vliv na dítě.

V průběhu zkoumání vzorku B – základní školy pracující podle výchovně vzdělávacího programu Začít spolu jsem došla ke zjištění, že tato škola naplňuje kritéria a indikátory z dokumentu Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA na vyšší úrovni. Na základě zúčastněného pozorování a rozhovorů s rodiči bylo zjištěno, že rodiče velmi dobře hodnotí spolupráci s učitelem i všechny konkrétní příležitosti, při nichž se buduje partnerský vztah mezi rodinou a školou. Jediná mírně negativní reakce uvedená v rozhovoru byla zmínka o fungování školní družiny s přáním, aby se spolupráce odvíjela na stejných základech, jako spolupráce s učitelem ve třídě. I z mého zúčastněného pozorování vychází, že spolupráce mezi školou a rodiči na zkoumaném vzorku B je na velmi dobré úrovni a všechna kritéria a indikátory jsou kvalitně naplněná. Příjemná atmosféra na všech akcích, přirozená komunikace mezi rodiči a učiteli a vzájemná důvěra mezi oběma stranami dává předpoklad ke kvalitnímu, vznikajícímu vztahu, z kterého mají největší přínos právě děti, o které nám jde především.

U obou sledovaných škol je zřejmá snaha o kvalitní a efektivní formy spolupráce mezi rodinou a školou na počátku školní docházky. Školy se snaží vytvářet příležitosti a podmínky, které přispívají ke zkvalitňování vztahů mezi oběma subjekty. Zjištěné výsledky detailně popsaly vztahy mezi rodiči a učiteli ve sledovaných školách a formy spolupráce na počátku školní docházky a umožnily naplnění cíle výzkumu. Zdá se, že školy ani rodiče ještě nejsou připraveni ke společnému rozhodování o různých vnitřních záležitostech školy a z odpovědí rodičů v rozhovorech vyplývá, že rodiče respektují školu jako vzdělávací instituci a nechtějí se podílet na rozhodnutích o vzdělávací strategii školy. Důvěřují škole jako instituci.

10 Závěr

Cílem diplomové práce bylo popsat a identifikovat reálný stav a perspektivy forem spolupráce na dvou typech základních škol. Vyzdvihnout pozitiva a efektivitu jednotlivých forem spolupráce mezi rodinou a školou. Při podrobném a detailním zkoumání a pronikání do reálného stavu spolupráce mezi rodinou a školou na obou základních školách a na základě analýzy podle kritérií dokumentu Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA došlo k identifikování skutečného stavu, jeho pozitivních stránek i nedostatků.

Přínos této práce spatřuji v tom, že umožňuje detailnější pohled na danou problematiku. Umožňuje čtenáři zorientovat se v tak důležité oblasti jakou spolupráce rodiny a školy je. Pro mě osobně je práce na této diplomové práci velmi přínosná a inspirativní. Za největší přínos pro můj profesní život vidím v důkladném seznámení se s dokumentem Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec ISSA. Tento nástroj pro evaluaci velmi výstižnou a srozumitelnou formou charakterizuje a stanovuje kritéria a jejich indikátory, které pomohou reflektovat a zmapovat kvalitu práce učitele. Obsahová náplň ke každému indikátoru prakticky nastíní konkrétní náplň jednotlivých kritérií. Při svém výzkumném šetření a analyzování zjištěných skutečností jsem se přesvědčila o funkčnosti a účinnosti tohoto dokumentu. Zjištění jednotlivých ukazatelů vztahových a partnerských skutečností mě posunulo dále v možnosti sledovat a cíleně rozvíjet oblast spolupráce rodiny a školy. Mezi indikátory patří i zapojování rodičů a členů rodiny a komunity do vzdělávání dětí. Umožnění aktivního vstupu do výuky a upřímné a pozitivní reakce učitelů a dětí na účast při vyučování mě přesvědčilo o tom, že tato cesta funguje. Vidím zde devizu školy, která preferuje možnost zúčastnit se vyučování kdykoli, nejen během stanovených dnů. Jak vyplynulo z rozhovorů, rodiče tento přístup a nabídku využívají a pomáhá jim to v orientaci nejen ve vztahových situacích ve třídě, ale poskytuje jim to daleko příjemnější, konkrétnější a srozumitelnější seznámení se vším, co se ve škole děje. Společná činnost jim usnadňuje orientaci, jakým způsobem se s jejich dětmi pracuje ve výchovně vzdělávacím procesu a jak se jejich dítě projevuje v jiném než domácím prostředí. Díky tomu mohou zkvalitnit svůj vklad, podporu a podíl při vytváření podmínek v domácím prostředí a přispět svým dílem k jednotnému spolupůsobení na dítě. Tento postoj je přínosný hlavně pro dítě, které získává kvalitnější podmínky, cítí se bezpečně a velmi dobře vnímá vzorec chování svých rodičů. Mým cílem ve svém profesním životě je

tento indikátor vnést do praxe tak, abych i já získala rodiče a umožnila jim využít prvek osobního vkladu každého, kdo na základě dobrovolnosti a respektování svých kvalit a silných stránek ocení a přijme roli, která jak vyplývá ze zjištění z této práce, je přínosem a devizou v edukačním procesu. Další indikátor, který se budu snažit uplatňovat ve své praxi, je vytváření příležitostí pro spolurozhodování o postupech vhodných k podpoře a rozvoji jejich dítěte. Jednou z možností naplňování tohoto indikátoru je uskutečňovat konzultace ve třech: učitel – rodič – žák. Tento způsob komunikace vnímám jako přínos pro všechny zúčastněné strany. Hodnotu tohoto druhu konzultace nevnímají rodiče, kteří nejsou seznámeni s pozitivy, není jim vysvětlen základní princip, a jak vyplývá z výzkumného zjištění této práce, rodiče se této formy z nedostatku informací obávají. Mojí snahou bude seznámit a přiblížit a argumentacemi objasnit rodičům klady konzultace učitel – rodič – žák. Vnímám, že osobnost učitele, jeho invence, nadšení a motivovanost může přispět k postupnému posouvání a zkvalitňování partnerství a spolupráce mezi rodiči a školou. Chápu a respektuji, že nic nejde hned a že i malé krůčky a pak kroky znamenají mnoho. Proto bych chtěla být trpělivá při budování nových příležitostí ve spolupráci učitele a rodiče. Výše zmiňovaný dokument považuji také za vhodné vodítko a nástroj pro vytváření pedagogického portfolia, které může dokládat a vést pedagoga při sledování a reflektování kvality vlastní práce a směřovat ho a pomáhat mu při stanovování osobních cílů pro zlepšování kvality jeho pedagogické práce. Považuji tento dokument za přínosný a domnívám se, že může posloužit a převzít roli obecně platného vymezení kvality práce učitele nejen na školách pracujících podle výchovně vzdělávacího programu Začít spolu, ale lze ho využít na všech typech škol pro pedagogickou veřejnost. Já osobně s ním budu pracovat i nadále a využiji ho při budování svého pedagogického portfolia, které mě bude provázet, směřovat, a na jehož základě se pokusím rozklíčovat a odhalit své nedostatky, ale i silnější stránky, a na jehož základě si budu stanovovat další cíle v mém profesním životě. Je to výzva na cestu, na kterou se já, jako učitel těším.

11 Seznam použité literatury

Bílá kniha – národní program rozvoje vzdělávání v České republice. (Cit. 2015)

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice>

FELCMANOVÁ, Alena. *Rodiče - nečekaní spojenci: jak rozvíjet partnerský dialog mezi školou a rodinou.* Praha: Člověk v tísni, vzdělávací program Varianty, s. 28, 29, 2013. ISBN 978-80-87456-45-3.

FEŘTEK, Tomáš. *Rodiče vítáni: praktický návod, jak usmířit rodiče a učitele našich dětí.* 1. vyd. V Praze: Yinachi, 2011. ISBN 978-80-904735-2-2.

ČAPEK, Robert. *Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4640-1.

Hamburger Bildungsempfehlungen (2012) für die Bildung und Erziehung von Kindern in Tageseinrichtungen. Behörde für Arbeit, Soziales, Familie und Integration. Leitung Dr. Christa Preissling. Freie und Hansestadt Hamburg. In: FELCMANOVÁ, Alena. *Rodiče - nečekaní spojenci: jak rozvíjet partnerský dialog mezi školou a rodinou.* Praha: Člověk v tísni, vzdělávací program Varianty, s. 25, 27, 2013. ISBN 978-80-87456-45-3.

HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče.* 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 978-80-7367-628-5.

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy.* 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4674-6.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HLADÍKOVÁ, M. *Spolupráce učitele s rodiči žáků.* Diplomová práce, vedoucí PhDr. Jaroslav Rezac, CSc, Masarykova univerzita Brno. 2011. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/174174/pedf_m/ (staženo 10.1.2015)

CHRISTENSON, S. L., ANDERSON, A. R. Comentary: The Centrality if the Learning Context for Student's Academic Enabler Skills. *School Psychology Review*, 2002 s. 383. ISSN 02796015

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA (eds.). *Předškolní a primární pedagogika: Předškolská a elementárna pedagogika.* Vyd. 2. Praha: Portál, s. 60, 61, 62, 64, 78, 2010. ISBN 978-80-7367-828-9.

KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován.* 3. vyd. Kroměříž: Spirála, s. 28, 49, 502008. ISBN 978-80-904030-0-0.

- KREJČOVÁ, Věra a Jana KARGEROVÁ. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro I. stupeň základní školy. 2.*, aktualiz. vyd. Praha: Portál, s. 12, 2011. Step by step (Portál). ISBN 978-80-7367-906-4.
- LASCH, C. In: KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA (eds.). *Předškolní a primární pedagogika: Předškolná a elementárna pedagogika*. Vyd. 2. Praha: Portál, s. 64, 2010. ISBN 978-80-7367-828-9.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0853-2.
- MATĚJČEK, Zdeněk., *Rodiče a děti*. Brno: Avicenum, s.175, 206, 1986. ISBN 08-011-86.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť. 2.*, rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, s. 9, 1997. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-24-9.
- MONTANDON, Cl. – PERRENOUD, Ph. In:KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA (eds.). *Předškolní a primární pedagogika: Předškolná a elementárna pedagogika*. Vyd. 2. Praha: Portál, s. 60, 2010. ISBN 978-80-7367-828-9.
- PAVLOVSKÁ, Marie (ed.). *Komunikace, týmová spolupráce a řešení problémových situací ve škole: výchozí teorie k závěrečným pracím frekventantů kursu, záznam realizovaných cvičení pro rozvoj komunikace a řešení problémových situací ve škole*. Brno: MSD, s. 5, 6, 19, 2004. ISBN 80-86633-24-1.
- PETLÁK, Erich. *Klíma školy a klímatriedy*. Bratislava: Iris, c2006. ISBN 80-89018-97-1.
- POL, Milan, Milada RABUŠICOVÁ a Petr NOVOTNÝ. *Demokracie ve škole*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4210-9.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, s. 238, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- PRŮCHA, Jan (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
- PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál, s. 173, 174, 2015. ISBN 978-80-262-0872-3.
- RABUŠICOVÁ, Milada. [ET AL.]. *Škola a (versus) rodina*. Vyd. 1. V Brně: Masarykova univerzita, s. 52, 55, 59, 2004. ISBN 9788021035980.
- RABUŠICOVÁ, Milada. Rodiče a škola. In: PRŮCHA, Jan (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Vyd. 1. Praha: Portál, s. 320, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
- RABUŠICOVÁ, Milada a Milan POL. *Vztahy školy a rodiny dnes: hledání cest k partnerství (1), (2)*. *Pedagogika*, 1996, 46, 1, s. 49 – 61; 2, s. 105 – 116.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (Cit.. 2015)
Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

STŘELEČ, Stanislav. Rodina jako edukační prostředí. In: PRŮCHA, Jan (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Vyd. 1. Praha: Portál, s. 489, 490, 491, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

SPIPKOVÁ, Vladimíra. *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. Vyd. 1. Praha: Portál, s. 301, 302, 2005. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-942-9.

ŠTECH, Stanislav a Ida VIKTOROVÁ. Vztahy rodiny a školy – hledání dialogu. In: KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA (eds.). *Předškolní a primární pedagogika: Předškolná a elementárna pedagogika*. Vyd. 2. Praha: Portál, s. 61, 62, 78, 2010. ISBN 978-80-7367-828-9.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

ŠVAŘÍČEK, Roman. Zúčastněné pozorování. In: ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, s. 159-184, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

ŠVAŘÍČEK, Roman. Hlubkový rozhovor. In: ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, s. 159-184, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, s. 18, 2001. ISBN 8024601818.

WALTEROVÁ, Eliška. Funkce školy a školního vzdělávání. In: PRŮCHA, Jan (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Vyd. 1. Praha: Portál, s. 112, 114, 115, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

WYNESS, M.G. In: KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA (eds.). *Předškolní a primární pedagogika: Předškolná a elementárna pedagogika*. Vyd. 2. Praha: Portál, s. 64, 2010. ISBN 978-80-7367-828-9.

Berliner Bildungsprogramm (2007). Bildung für Berlin. Berliner Bildungsprogramm für die Bildung, Erziehung und Betreuung von Kindern in Tageseinrichtungen bis zu ihrem Schuleintritt. Materialien für die interne Evaluation. Berlin: Senatsverwaltung für Bildung, Wissenschaft und Forschung / Internationale Akademie für innovative Pädagogik, Psychologie und Ökonomie GmbH (INA an der Freien Universität Berlin). Unter Leitung von Dr. Christa Preissling. Berlin. In: FELCMANOVÁ, Alena. *Rodiče - nečekání spojenci: jak rozvíjet partnerský dialog mezi školou a rodinou*. Praha: Člověk v tísni, vzdělávací program Varianty, s. 25, 27, 2013. ISBN 978-80-87456-45-3.

12 Seznam příloh

Příloha 1 – Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA

Příloha 2 – Dotazník pro rodiče

Příloha 3 – Dotazník pro pedagogy

Příloha 4 – Tabulky a grafy

Příloha 5 – Fotografie vzorek A

Příloha 6 – Fotografie vzorek B

Příloha 7 – Ukázky rozhovorů s rodiči

13 Seznam tabulek

Tab 1 Kritéria spolupráce mezi rodinou a školou a jejich indikátory v programu Začít spolu a v projektu Rodiče vítáni – porovnání.....	38
Tab 2 Formy komunikace upřednostňované rodiči	52
Tab 3 Formy třídních schůzek upřednostňovaných rodiči.....	53
Tab 4 Oblast, v které potřebují rodiče být více informováni.....	54
Tab 5 O čem by chtěli být rodiče informováni	55
Tab 6 Jakých aktivit by se rodiče zúčastnili	56
Tab 7 Hodnocení současné situace ve spolupráci.....	56
Tab 8 Chybějící formy spolupráce, kterých by se rodiče zúčastnili	58
Tab 9 Formy komunikace upřednostňované pedagogy	59
Tab 10 Formy třídních schůzek upřednostňované pedagogy	59
Tab 11 Pravidelné informace	60
Tab 12 Nabízené aktivity rodičům.....	61
Tab 13 Hodnocení současné situace ve spolupráci pedagogy	62
Tab 14 Chybějící formy spolupráce, které by chtěli pedagogové realizovat.....	63
Tab 15 Formy komunikace upřednostňované rodiči	73
Tab 16 Formy třídních schůzek upřednostňované rodiči.....	74
Tab 17 Oblast, v které potřebují rodiče být více informováni.....	74
Tab 18 O čem by chtěli být rodiče informováni	75
Tab 19 Jakých aktivit by se rodiče zúčastnili	76
Tab 20 Hodnocení současné situace ve spolupráci.....	77
Tab 21 Chybějící formy spolupráce, kterých by se rodiče zúčastnili	78
Tab 22 Formy třídních schůzek upřednostňované pedagogy	79
Tab 23 Pravidelné informace	80

Tab 24 Vztah rodiče a pedagoga.....	81
Tab 25 Nabízené aktivity rodičům.....	82
Tab 26 Chybějící formy spolupráce, které by chtěli pedagogové realizovat.....	83

14 Seznam grafů

Graf 1 Formy komunikace upřednostňované rodiči	52
Graf 2 Formy třídních schůzek upřednostňovaných rodiči	53
Graf 3 Oblast, v které potřebují rodiče být více informování.....	54
Graf 4 O čem by chtěli být rodiče informování.....	55
Graf 5 Jakých aktivit by se rodiče zúčastnili	56
Graf 6 Hodnocení současné situace ve spolupráci.....	57
Graf 7 Chybějící formy spolupráce, kterých by se rodiče zúčastnili.....	58
Graf 8 Formy komunikace upřednostňované pedagogy	59
Graf 9 Formy třídních schůzek upřednostňované pedagogy	60
Graf 10 Pravidelné informace.....	61
Graf 11 Nabízené aktivity rodičům	62
Graf 12 Hodnocení současné situace ve spolupráci pedagogy	63
Graf 13 Chybějící formy spolupráce, které by chtěli pedagogové realizovat	64
Graf 14 Formy komunikace upřednostňované rodiči	73
Graf 15 Formy třídních schůzek upřednostňované rodiči	74
Graf 16 Oblast, v které potřebují rodiče být více informování.....	75
Graf 17 O čem by chtěli být rodiče informování.....	76
Graf 18 Jakých aktivit by se rodiče zúčastnili	77
Graf 19 Hodnocení současné situace ve spolupráci.....	78
Graf 20 Chybějící formy spolupráce, kterých by se rodiče zúčastnili.....	79
Graf 21 Formy třídních schůzek upřednostňované pedagogy	80
Graf 22 Pravidelné informace.....	81
Graf 23 Vztah rodiče a pedagoga	82
Graf 24 Nabízené aktivity rodičům	83

Graf 25 Chybějící formy spolupráce, které by chtěli pedagogové realizovat 84

Příloha 1

2. Rodina a komunita	2.1.	Učitel utváří partnerský vztah s rodinami dětí, nabízí rodinám i dalším členům komunity možnost zapojit se do výchovy a vzdělávání dětí, zapojit se do života učící se společnosti.
	2.1.1.	Učitel zapojuje rodiče dětí i členy rodiny a komunity do vzdělávání dětí, umožňuje jim aktivní vstup do výuky, vítá jejich přítomnost ve třídě v průběhu vyučování.
	2.1.2.	Učitel dává rodičům příležitost spolurozhodovat o postupech vhodných k podpoře učení a rozvoje jejich dětí.
	2.1.3.	Učitel zapojuje rodiny dětí do rozhodování o věcech souvisejících s životem třídy/školy.
	2.2.	Učitel užívá formálních i neformálních komunikačních strategií ke sdílení informací o pokrocích v učení dítěte a dalších informací.
	2.2.1.	Učitel je v pravidelném kontaktu s rodiči dětí, průběžně je informuje o pokrocích, vzdělávacích cílech vyplývajících z kurikula, o akcích třídy/školy a to prostřednictvím osobních setkání i písemných materiálů.
	2.2.2.	Učitel pravidelně komunikuje s rodinami s cílem poznat rodinné prostředí dětí, a tím lépe porozumět jejich silným stránkám, zájmům, potřebám.
	2.2.3.	Učitel vytváří příležitosti, v nichž se rodiny mohou od sebe učit navzájem a vzájemně se podporovat.
	2.2.4.	Učitel zachovává důvěrnost informací týkajících se rodin a dětí.
	2.3.	Učitel využívá k obohacení vzdělávání nabídky zdrojů, které mu poskytují rodiny dětí i širší komunita.
	2.3.1.	Učitel navazuje kontakty a vytváří přátelské vztahy s lidmi, organizacemi a institucemi, které mohou obohatit vzdělávání dětí, získává od nich odbornou i materiální podporu, umožňuje dětem v rámci výuky vstoupit s těmito lidmi do kontaktu (exkurze, návštěva ve třídě).
	2.3.2.	Učitel pomáhá rodičům orientovat se jakým způsobem získávat potřebné informace, pomáhá vyhledávat informační zdroje a poradenství potřebné ke zlepšení kvality učení a rozvoje dítěte.
	2.3.3.	Učitel do vzdělávání začleňuje obsahy a témata, která korespondují se zkušenostmi dětí ze života ve vlastní rodině/komunitě.
	2.3.4.	Učitel nabízí rodičům informace a nápady, jak pro děti vytvořit vhodné domácí k učení, (podnětně) stimulační prostředí a pomáhá rodičům zlepšovat jejich rodičovské kompetence.

Příloha2

DOTAZNÍK – PŘEDSTAVY RODIČŮ O KOMUNIKACI A SPOLUPRÁCI RODINY A ŠKOLY

Vážení rodiče,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto anonymního dotazníku. Jmenuji se Magda Těšínská a studuji na Pedagogické fakultě UK v Praze obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ. Toto dotazníkové šetření využiji ve své diplomové práci na téma Formy spolupráce rodiny a školy na počátku školní docházky. Při vyplňování dotazníku zakroužkujte Vámi vybrané odpovědi (všechny, s kterými souhlasíte) a připište Vaše další náměty či nápady. Děkuji za ochotu a Váš čas.

Magda Těšínská

1. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- Základní vzdělání
- Střední odborné vzdělání s výučním listem
- Úplné střední vzdělání s maturitou
- Vysokoškolské vzdělání

2. V jaké věkové hranici se pohybujete?

- 20 – 30 let
- 30 – 40
- 40 a více

3. Je pro Vás důležitá spolupráce mezi Vámi a školou?

- ANO (uvedte proč) *POVAŽUJI ZA DŮLEŽITÉ MÍT PRAVIDELNOU KONTOLU ZPĚTNOU VAZBU OD ŠKOLY, VĚDĚTI CO SE PROBÍRÁ, VAKÉ JSOU SILNÉ A SLABÉ STRÁNKY DÍTĚTE*
- NE (uvedte proč)

4. Jakou formu komunikace mezi Vámi a učitelem upřednostňujete?

- osobní
- písemná
- písemná – email
- telefonická
- jiná forma (uvedte jaká)

5. Jakou formu třídních schůzek upřednostňujete?

- společná schůzka s možností individuální konzultace
- individuální konzultace (rodič – učitel)
- individuální konzultace (rodič – učitel – žák)
- jiná forma (uved'te jaká)

6. V jaké oblasti máte pocit, že byste potřebovali být více informováni o svém dítěti?

- prospěch dítěte
- chování dítěte
- nadání dítěte a jeho silné stránky
- nedostatky a slabé stránky dítěte
- zařazení dítěte do kolektivu *VZTAHOVÉ KONFLIKTY MEZI DĚTMI*
- jiné (uved'te jaké)

7. O čem byste chtěli být informováni?

- o způsobu výuky
- o akcích školy
- o nabídce volnočasových aktivit
- o vzdělávací filozofii školy
- jiné (uved'te jaké) *AKCE DRUŽINY*

8. Jakých aktivit byste se ve škole zúčastnili?

- návštěva výuky – jako pozorovatel
- návštěva výuky – jako odborník – představení své profese (výtvarné dílny, zdravotnice, hasič...)
- organizace volnočasových aktivit pro žáky
- organizace volnočasových aktivit pro rodiče a žáky
- jako host na společných akcích
- jiné (uved'te jaké) *FOTOGRAF*

9. Je pro Vás současná spolupráce mezi Vámi a školou dostatečná?

- ano
- ne

10. Jaké formy spolupráce mezi rodinou a školou Vám zatím chybí a rádi byste se jich zúčastnili?

- společné volnočasové aktivity (sport, turistika)
- společné výlety
- zajímavé přednášky
- besedy o obsahu a metodách vzdělávání
- jiné (uvedte jaké)

Příloha 3

DOTAZNÍK – PŘEDSTAVY PEDAGOGŮ O KOMUNIKACI A SPOLUPRÁCI RODINY A ŠKOLY

Vážení pedagogové,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto anonymního dotazníku. Jmenuji se Magda Těšínská a studuji na Pedagogické fakultě UK v Praze obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ. Toto dotazníkové šetření využiji ve své diplomové práci na téma Formy spolupráce rodiny a školy na počátku školní docházky. Při vyplňování dotazníku zakroužkujte Vámi vybrané odpovědi (všechny, s kterými souhlasíte) a připište Vaše další náměty či nápady. Děkuji za ochotu a Váš čas.

Magda Těšínská

1. Jaká je délka Vaší učitelské praxe?

- a) do jednoho roku
- b) 2 – 5 let
- c) 6 - 10 let
- d) 11 – 15 let
- e) 16 – 25 let
- f) 26 a více

2. Jaká je Vaše odborná kvalifikace?

- a) vysokoškolské pedagogické vzdělání
- b) středoškolské pedagogické vzdělání
- c) studující VŠ
- d) jiné (jaké)

3. Je pro Vás důležitá spolupráce mezi Vámi a rodiči?

- a) ANO (uvedte proč)
- b) NE (uvedte proč)

spolupráce, podpora, zájem dítěte

4. Jakou formu komunikace mezi Vámi a rodiči upřednostňujete?

- a) osobní
- b) písemná
- c) písemná – email
- d) telefonická
- e) jiná forma (uvedte jaká)

5. Jakou formu třídních schůzek upřednostňujete?

- a) společná schůzka s možností individuální konzultace
- b) individuální konzultace (rodič – učitel)
- c) individuální konzultace (rodič – učitel – žák)
- d) jiná forma (uvedte jaká)

6. O čem informujete rodiče pravidelně?

- a) o probraném učivu a plánovaném učivu
- b) o prospěchu dítěte
- c) o chování dítěte
- d) o nadání dítěte a jeho silných stránkách
- e) o nedostatcích a slabých stránkách dítěte
- f) o zařazení dítěte do kolektivu
- g) jiné (uvedte jaké)

o všem (tydenně)

*zde patří by
jinak 1x ka měsíc*

AKCE SVP

7. Jaký by měl být podle Vás vztah učitele a rodiče

- a) co nejužší – rodič jako partner při vzdělávání
- b) respektující - blíže se poznat, ale respektovat svoje role
- c) učitel jako profesionál a rodiče jako klienti školy
- d) jiný (uvedte jaký)

8. Jaké jsou Vaše aktivity v oblasti spolupráce s rodiči, co rodičům nabízíte?

- a) třídní schůzky
- b) den otevřených dveří
- c) návštěvu rodičů ve výuce – jako pozorovatel
- d) návštěvu rodičů ve výuce – jako odborník – představení své profese (výtvarné dílny, zdravotnice, hasič...)
- e) organizace volnočasové aktivity pro rodiče a žáky
- f) jiné

9. Je pro Vás současná spolupráce mezi Vámi a rodiči dostatečná?

- a) ano
- b) ne

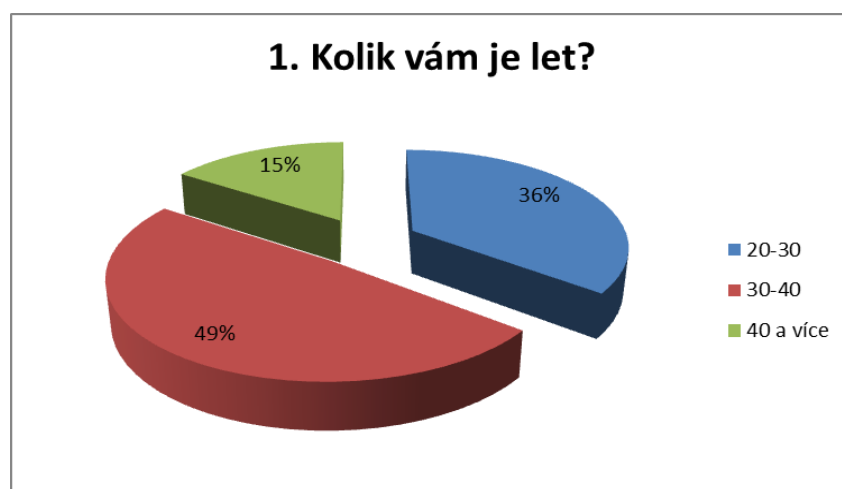
10. Jaké formy spolupráce mezi Vámi a rodiči Vám zatím chybí a rádi byste je zrealizovali?
- a) společné volnočasové aktivity (sport, turistika)
 - b) společné výlety
 - c) zajímavé přednášky
 - d) besedy o obsahu a metodách vzdělávání
 - e) jiné (uveďte jaké)

NIC

Příloha 4

Vzorek A - rodiče

odpověď - rodič	1. Kolik vám je let?
20-30	48
30-40	66
40 a více	21
suma	135

odpověď - rodič	2. Jaké je vaše nejvyšší vzdělání?
základní	12
střední s výučním listem	40
střední s maturitou	45
vysokoškolské	38
suma	135

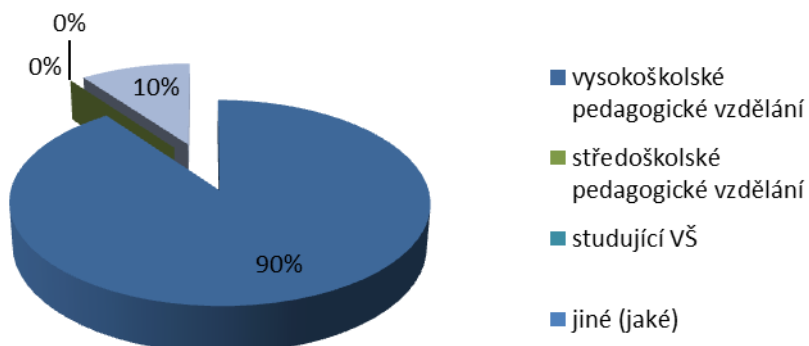
Vzorek A – pedagogové

odpověď - pedagog	1. Jaká je délka vaší učitelské praxe?
do jednoho roku	0
2 - 5 let	0
6 - 10 let	0
11 - 15 let	0
16 - 25 let	3
26 a více	7
suma	10

odpověď - pedagog	2. Jaká je vaše odborná kvalifikace?
vysokoškolské pedagogické vzdělání	9
středoškolské pedagogické vzdělání	0
studující VŠ	0
jiné (jaké)	1
suma	10

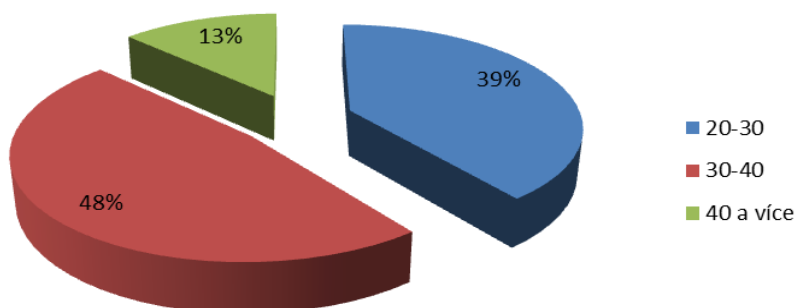
2. Jaká je vaše odborná kvalifikace

Vzorek B – rodiče

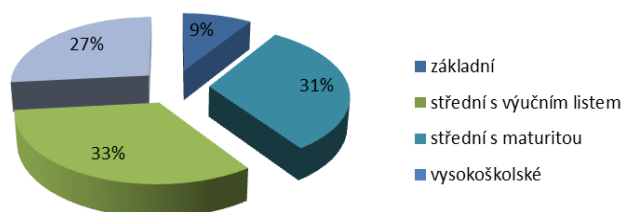
odpověď - rodič	2. Kolik vám je let?
20-30	43
30-40	52
40 a více	14
suma	109

2. Kolik vám je let?

odpověď - rodič	2. Jaké je vaše nejvyšší vzdělání?
základní	10
střední s výučním listem	34
střední s maturitou	36
vysokoškolské	29
suma	109

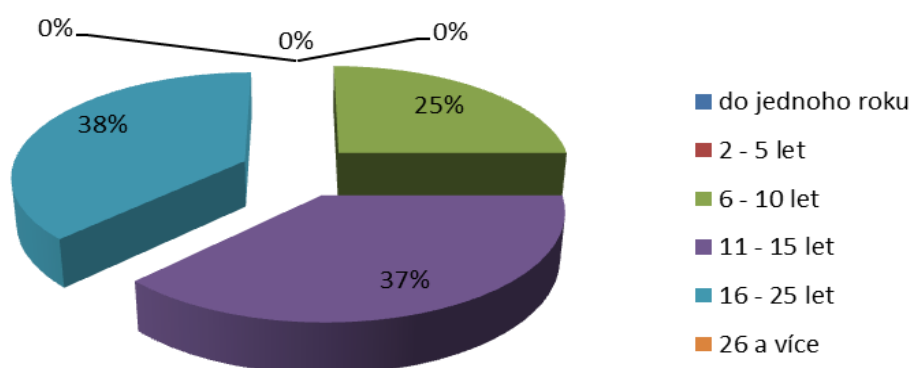
2. Jaké je vaše nejvyšší vzdělání?

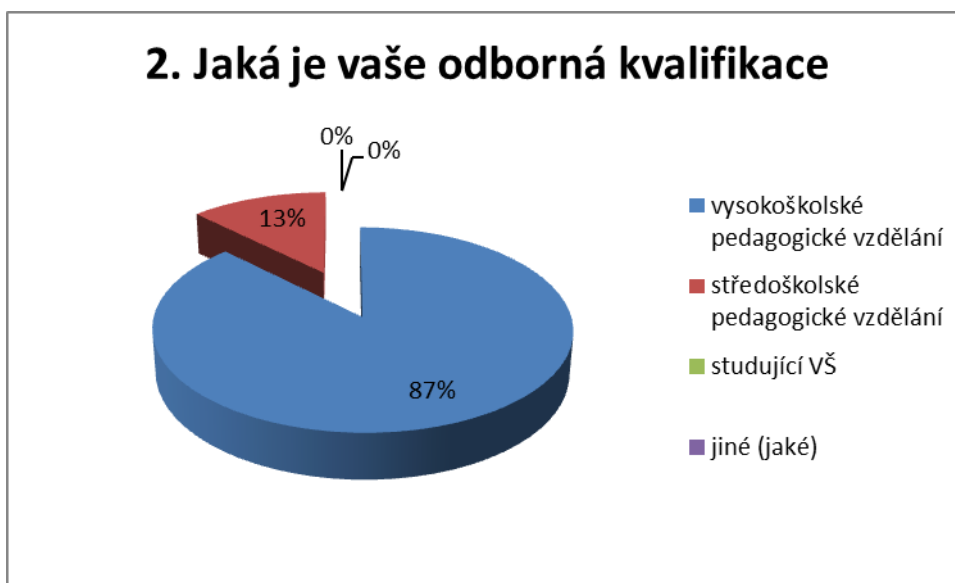
Vzorek B – pedagogové

odpověď - pedagog	1. Jaká je délka vaší učitelské praxe?
do jednoho roku	0
2 - 5 let	0
6 - 10 let	2
11 - 15 let	3
16 - 25 let	3
26 a více	0
suma	8

1. Jaká je délka vaší učitelské praxe?

odpověď - pedagog	2. Jaká je vaše odborná kvalifikace
vysokoškolské pedagogické vzdělání	7
středoškolské pedagogické vzdělání	1
studující VŠ	0
jiné (jaké)	0
suma	8

Příloha 5

Obrázek 1 Slavnost Slabikáře – vzorek A

Obrázek 2 Vánoční tvoření – vzorek A

Obrázek 3 Vánoční zpívání – vzorek A

Obrázek 4 Soutěže vzorek A

Obrázek 5 Beseda se spisovatelkou vzorek A

Příloha 6

Obrázek 1 Ubongo – vzorek B

Obrázek 2 Bowling – vzorek B

Obrázek 3 Bowling – vzorek B

Obrázek 4 Aktivity v centrech – vzorek B

Obrázek 5 Aktivity v centrech – vzorek B

Příloha 7

Ukázka rozhovoru s rodičem (O1 – A) 8. 12. 2015, 18.30 – 19.00

1. Kolik máte dětí a v jaké třídě?
Máme dvě děti, dceru, která je v primě osmiletého gymnázia a syna, který chodí do čtvrté třídy místní základní školy.
2. Kolik je Vám let?
Je mi čtyřicet let.
3. Jaké je Vaše vzdělání?
Mám vysokoškolské vzdělání v oboru elektrotechnika.
4. Je pro Vás spolupráce mezi školou a rodinou důležitá a proč?
Tato spolupráce je pro mne zcela zásadní a nenahraditelná. Ani rodiče ani škola nejsou schopni samostatně zajistit vše potřebné a společně s manželkou jsme přesvědčeni o tom, že výchova a vzdělávací proces nutně musí probíhat ve spolupráci školy a rodiny.
5. Jaké vnímáte překážky ve spolupráci s učitelem nebo školou?
Významnou překážkou je obtížnost osobního setkání s vyučujícím způsobená časovou nekompatibilitou danou na jedné straně rozvrhem vyučování ve škole a na straně druhé zaměstnáním rodičů. Vyučující jsou ve škole v odpoledních hodinách spíše výjimečně, takže rodič přicházející z práce po 16 hod. nemá možnost se s vyučujícím běžně setkat. Setkávají se tak až ve chvíli, kdy vážnost situace již jiné řešení neumožňuje. Ne vždy navíc vyučující pružně reagují na emaily, které stejně ale osobní jednání nahradit nemohou.
6. Jaké formy či způsoby spolupráce využíváte a proč?
Pro běžný informační styk upřednostňuji emailovou komunikaci nebo komunikaci prostřednictvím webových stránek třídy a školy a v případě gymnázia využívám studijní informační systém. V zásadních a důležitých případech se vždy snažím problém vyřešit osobním jednáním s vyučujícím.

Již delší dobu jsem zapojen do práce školské rady jako zástupce rodičů žáků a z tohoto důvodu jsou mi známy všechny školní i mimoškolní aktivity a také i případné problémy a nedostatky školy, kterou navštěvuje můj syn. Další možnost spolupráce vidím například v přípravě besed pro žáky, ve kterých se osobně po dohodě s vyučujícím angažují.

7. Jaká forma třídních schůzek je pro Vás ideální a proč?

Běžnou formu, tedy setkání vyučujících s rodiči v konkrétní čas ve škole, považuji v zásadě za vyhovující. Osobně bych ale přivítal, kdyby podklady k důležitým projednávaným věcem obdržel rodič předem např. situace, kdy je na tabuli promítnuta ukázka z nového školního řádu doplněná informací, že toto je nový řád a pokud se, rodiče, chcete na něco zeptat, můžete, je spíše alibistická než cokoli jiného. Sice formálně plní požadovanou funkci seznámení rodičů s novým předpisem, nedává jim ale fakticky žádnou možnost se k němu jakkoli vyjádřit.

8. Jaký názor máte na individuální konzultaci rodič - učitel - žák?

Nemám osobní zkušenost, ale domnívám se, že vyžaduje velkou přípravu ze strany učitele a pochopení ze strany rodiče. V ideálním případě je to samozřejmě z mnoha pohledů optimální varianta, vidím tady ale také velká nebezpečí takové komunikace. Snadno podle mne může skončit zjevně nechtěnou situací, například neshodou rodiče a učitele a v důsledku toho zmateností přítomného žáka, který by měl jednoho i druhého respektovat, ale vidí, že nejsou schopni se shodnout. Nebo například taktéž nechtěnou situací, kdy učitel i rodič v přesile dítěti vyčíní. Ale musím znovu konstatovat, že tato trojstranná konzultace je z mého pohledu nejvhodnější varianta a v případě nabídnuté možnosti ze strany školy bych ji rád využil.

9. Byl Vám tento způsob konzultace nabízen ze strany učitelů a kdy?

Ne, nebyl a jak už jsem se zmínil, myslím, že je to škoda, když tuto formu konzultací škola nepreferuje.

10. Jak často se s učitelkou svého dítěte setkáváte, při jakých příležitostech, jakým způsobem a z jakých důvodů?

Pokud je potřeba v souvislosti se školní docházkou, tak dle potřeby ve škole na pravidelných rodičovských schůzkách. Jinak to ale nutné nebylo, po dobu deseti let školní docházky v součtu u obou dětí jsme se individuálně setkali s učitelkou asi čtyřikrát zcela cíleně a asi dvakrát v obecnější rovině při přebírání domácích úkolů pro nemocné dítě. Jinak samozřejmě při různých společenských událostech ve městě, kdy ale většinou nemluvíme o problémech našeho dítěte, které učitelka vyučuje, pokud ano, tak většinou v žertu a v odlehčené formě. Bavíme se spíše třeba o dítěti, které vyučovala v minulých letech nebo o problémech školy a školství obecně.

11. Jaké téma by Vás zajímalo v besedách a přednáškách?

Především jde o to, jaká forma a metoda by byla zvolena. Zajímavě a poutavě zorganizovaná a připravená beseda nebo přednáška by mohla například pomoci dětem s organizací volného času, přiblížit problematiku šikany v dětském kolektivu nebo závislosti na drogách, alkoholu a návykových látkách. Pokud by se ale měla přednáška uskutečnit pouze proto, že se splní požadavek v osnovách a v ŠVP, tak podobné aktivity postrádají smysl a nemají význam. Nikoho neosloví a nezaujmu.

12. Jaké formy a časové zařazení besed či přednášek by pro Vás bylo zajímavé a zúčastnili byste se jich?

Na tuto otázku jsem vám již částečně odpověděl. Pokud by se beseda nebo přednáška uskutečnila ve večerních hodinách kolem 18. hod., zúčastnil bych se v závislosti na přednášejícím a na daném tématu.

13. Jakým způsobem byste se chtěli podílet na vzdělávací koncepci školy?

Nevím, jak moc nám přísluší podílet se na vzdělávací koncepci školy, ale naše náměty, podněty, postřehy a přání by bylo možné řešit např. formou zpětnovazebních dotazníků.

14. Jaký máte konkrétní návrh na zlepšení spolupráce mezi rodinou a školou?

Myslím, že zavedení konzultačních hodin, např. jednou za 14 dní, nebo jednou za měsíc v podvečerních hodinách, by bylo optimální řešení. Pomohlo by k lepší vzájemné informovanosti a odstranilo by častou komunikační bariéru.

Rozhovor pokračuje...

Ukázka rozhovoru s rodiči (M3 – B) 4. 11. 2015, 17.00- 17.30

1. Kolik máte dětí a v jaké třídě?

Mám tři děti. Nejstarší chodí do šesté třídy, prostřední do třetí třídy a nejmladší začal chodit do první třídy. Máme je jako schůdečky.

2. Kolik je Vám let?

Je mi čtyřicet let. Byla jsem dost dlouho na mateřské a teď jsem nastoupila do práce, takže je to všechno náročné.

3. Jaké je Vaše vzdělání?

Mám střední odborné vzdělání s maturitou.

4. Je pro Vás spolupráce mezi školou a rodinou důležitá a proč?

Spolupráce mezi rodinou a školou? Samozřejmě že si myslím, že je důležitá, protože my rodiče vychováváme a vzděláváme děti po dobu, kdy nejsou ve škole a během školního vyučování (což je, když dítě chodí i do družiny leckdy i přes půlku dne), tak to je zase výchova a vzdělávání na učitelích. My rodiče vidíme dítě doma jinak, než se může chovat ve škole. Doma je samo, či se sourozencem, ve škole se musí naučit vycházet s větší skupinou a přizpůsobovat se jiným pravidlům. Jak jinak se dozvědět, jak tohle dítě zvládá než spoluprací se školou. Je to svým způsobem jako výchova matky a otce, kdy musí držet za jeden provaz a komunikovat. A také co se týče toho, jak mu jde učení. Já to sice vidím podle známek v žákovské knížce, podle toho co je potřeba se s ním doma učit, ale když má v něčem problém, tak jsem ráda, když se můžu dojit do školy poradit, co s tím. Jak mu třeba s nějakým předmětem pomoci, a tak.

Ano je, vzájemná informovanost o dění, lepší spolupráce při domácí přípravě.

5. Jaké vnímáte překážky ve spolupráci s učitelem nebo školou?

Aktuálně žádné. Ocenila bych více informací ohledně chodu družiny. Např. formou vlastních webových stránek, týdenních tematických plánů, apod.

Ale obecně mi vadí nekomunikování učitele s rodiči, což ale není případ naší paní učitelky v první třídě. Komunikace je tady bezvadná, žádný problém.

6. Jaké formy či způsoby spolupráce využíváte a proč?
Libí se mi účast rodičů při výuce, ale bohužel k pracovnímu vytížení se nemohu účastnit tak často, jak bych chtěla. Mám pocit, že je to fajn i pro děti, většinou se setkáváme s ostatními maminkami a určitě to vnímají všechny stejně. Děti jsou nadšené. Potom podle charakteru a závažnosti sdělení využívám nejčastěji formu e-mailovou, telefonickou, osobní, dále pak navštěvuji webové stránky školy a třídy.
7. Jaká forma třídních schůzek je pro Vás ideální a proč?
Vyhovuje mi jedna společná, kde se dozvíme všeobecné informace a konzultace učitel, žák, rodič je naprosto vynikající. Je to osobnější a mám dojem, že dítě si více uvědomí, jak je škola důležitá a že má o jeho snahu a znalosti někdo zájem.
8. Jaký názor máte na individuální konzultaci rodič-- učitel – žák?
Je konkrétní a zaměřená na žáka. Je dobré, že v případě negativního hodnocení není přítomen nikdo další, před kým by se dítě cítilo zahanbeně, bohatě stačí přítomnost rodiče a v případě pozitivního hodnocení pochvala doputuje tam, kam je směřována což v kolektivu někdy zanikne. Vzhledem k velmi dobré průběžné komunikaci s paní učitelkou se tam ale obvykle nedozvím nic moc nového. Je to opravdu výborný nástroj, kdy mají všichni tři zúčastnění možnost okamžitě reagovat na názor jedné či více stran. Jsem ráda, že ji tady mohu využívat, protože si ještě pamatuju ze svého dětství, jak to bylo hrozně stresující, když jsem čekala, až přijdou naši z rodičáku a nevěděla jsem, co se tam o mně říkalo. A když byl nějaký problém, tak každý to říkal jinak a bylo velmi těžké najít shodu. Konzultace ve třech tomu předchází a umožňuje okamžitou reakci. Prostě výborná forma schůzky.
9. Byl Vám tento způsob konzultace nabízen ze strany učitelů a kdy?
U všech dětí v každém jejich ročníku. Je to tady ve škole zavedené a funguje to. Myslím, že když se o tom bavíme s kamarádkami, tak jsem se ještě nesetkala s tím, že by se někomu konzultace ve třech nezamlouvala.
10. Jak často se s učitelkou svého dítěte setkáváte, při jakých příležitostech, jakým způsobem a z jakých důvodů?
Setkáváme se na třídních schůzkách, kde jsou probírány organizační věci. Potom na individuálních konzultacích, kde se setkáváme s paní učitelkou ve třech, tady se

bavíme o všem, co mě zajímá a hned se k tomu taky všichni můžeme vyjadřovat. Takže minule, když jsme měli problém s tou holčičkou, tak se to snadněji zvládlo. Taky se setkáváme na při školních nebo třídních akcích. Byla jsem dost překvapená, kolik nás přišlo na ten bowling. Užili jsme si to nejen my, ale hlavně děti a už se těšíme na plánované nocování v červnu na zahradě. Mně to přijde jako spíš táborové akce, kde se hraje na kytaru, zpívá a povídá. Fakt lepší než cokoli jinýho. A hlavně se tam dají probrat věci, které nás třeba trochu trápí. Setkáváme se zhruba jednou do měsíce. Mně se líbí, že se už známe docela dobře, vlastně bych mohla říct, že nemám problém říkat i nepříjemné věci, co se mi nelíbí, a vím, že z toho nebude humbuk a že ani dcera to nijak neodnese. Paní učitelka už toho od nás hodně ví a má nás přečtené, což si myslím je ku prospěchu věci.

11. Jaké téma by Vás zajímalo v besedách a přednáškách?

Pokud se jedná o besedy a přednášky pro dítě, tak určitě šikana, bezpečnost na internetu a mobilních sítích, to by bylo dobré, aby se děti dozvěděly. Jak doma pracovat účelně s dítětem aby se mu učení neznelíbilo, jak začlenit dítě do kolektivu,

jak se vyrovnat s agresivitou dětí, jak z pohledu rodiče agresora či napadeného, tak z pohledu žáka. Pro mě osobně by bylo zajímavé téma, jak pracovat a učit se s dětmi s nějakým problémem – poruchy učení, neklid, nepozornost...prostě s těmi, kterým to nejde samo. To bude tím, že oba synové mají určité obtíže v učení. Ale přála bych si, aby tam byli také učitelé, na konci by byla hromadná diskuze a všichni by se snažili dobrat nějakého konkrétního řešení. Další zajímavé téma by mohlo být – Jak a kdy poznat kam své dítě směřovat. Syn už je v šesté třídě a od dalších rodičů vím, že nejsem sama, kdo začíná být nervózní, kam dítě pak dát, co by mu šlo. A tady by mohla pomoci přítomnost učitelů, jednak znají naše děti, a vidí, co jim jde a co ne a společně už bychom snad něco vymysleli.

12. Jaké formy a časové zařazení besed či přednášek by pro Vás bylo zajímavé a zúčastnili byste se jich?

Preferuji besedy s odborníkem z oboru, vlastní zkušenosti přednášejícího. Líbila by se mi přednáška či beseda pro rodiče i učitele v maximálním počtu 30-40 lidí. Hodinu a půl, až dvě hodiny. V pracovní den navečer. Taky by ale mohla být

zajímavá beseda na internetu. Třeba na webových stránkách školy, kde by nějaký odborník nastínil nějaké téma a následovala by diskuze rodičů a učitelů k tématu. Hodně rodičů do očí svůj názor neřekne, ale líp se jim to píše. Účastnila bych se, ale pouze v pozdějších odpoledních hodinách vzhledem k pracovní době

13. Jakým způsobem byste se chtěli podílet na vzdělávací koncepci školy?

V tomto ohledu se spoléhám na odborníky. Nejsem v tomto oboru vzdělaná, a proto bych do toho nerada mluvila.

Asi bych se snažila něco změnit/ovlivnit ve chvíli, kdy bych byla přesvědčená, že konkrétní výuková metoda „zvolená“ školou není pro mé dítě vhodná nebo kdybych pojala pocit, že ve výukovém plánu postrádám něco, v čem by dítě mělo být vzděláváno.

14. Jaký máte konkrétní návrh na zlepšení spolupráce mezi rodinou a školou?

Bez námitek – vyhovuje stávající. Jsem přesvědčená, že naše paní učitelka dělá maximum pro to, aby byli rodiče dostatečně informovaní. Web ZŠ je také velmi často aktualizovaný a snaží se podat nejdůležitější informace. Jsem spokojená. Zlepšila bych jen komunikaci mezi družinou a rodiči.

Rozhovor pokračuje...